

PŘÍRUČKA

Krok za krokem k maturitě

Příprava žáků a žákyň s odlišným mateřským jazykem na maturitní písemnou práci

Karolina Kenderová, Kateřina Vávrová a Matyáš Havel

Krok za krokem k maturitě

Příprava žáků a žákyň s odlišným mateřským jazykem na maturitní písemnou práci

Autorky a autoři:	Karolina Kenderová, Kateřina Vávrová a Matyáš Havel
Pilotování příručky:	Adéla Dolejšová, Matyáš Havel, Kateřina Kavalírová, Kateřina Vávrová, Adéla Senftová, Anna Simotová
Redakční příprava:	Jana Šámalová
Jazykové korektury:	Adéla Lapáčková
Grafický návrh publikace:	Libor Šejna
Sazba publikace:	Magnus I s. r. o.

Publikace vznikla v rámci projektu Let's Grow! – Vocational Education Support System for Young Migrants.

THE VELUX FOUNDATIONS

VILLUM FONDEN ✕ VELUX FONDEN

..META*~

..META Publishing

© META, o. p. s. – Podpora příležitostí ve vzdělávání

Vydala META, o. p. s. – Podpora příležitostí ve vzdělávání, Žerotínova 35, 130 00 Praha 3
2026

meta-ops.cz

inkluzivniskola.cz

doskolyspolecne.cz

ISBN 978-80-88171-54-6

Krok za krokem k maturitě

Příprava žáků a žákyň s odlišným mateřským jazykem na maturitní písemnou práci

Obsah

1. Předmluva	6
2. Teoretický úvod	8
3. Slohový útvar ZPRÁVA	11
3.1 Volba útvaru s ohledem na vícejazyčné žáky a žákyně	11
3.2 Ukázka typických rysů zprávy	11
3.3 Aktivity	13
3.4 Jazykové úkoly	18
4. Slohový útvar POPIS	21
4A Slohový útvar POPIS PROSTÝ	21
4A.1 Volba útvaru s ohledem na vícejazyčné žáky a žákyně	21
4A.2 Ukázka typických rysů popisu prostého	21
4A.3 Aktivity	23
4A.4 Jazykový úkol	26
4B Slohový útvar POPIS OSOBY (CHARAKTERISTIKA)	27
4B.1 Volba útvaru s ohledem na vícejazyčné žáky a žákyně	27
4B.2 Ukázka typických rysů charakteristiky	27
4B.3 Aktivity	29
4B.4 Jazykové úkoly	34
4C Slohový útvar POPIS PRACOVNÍHO POSTUPU	40
4C.1 Volba útvaru s ohledem na vícejazyčné žáky a žákyně	40
4C.2 Ukázka typických rysů popisu pracovního postupu	40
4C.3 Aktivity	42
4C.4 Jazykový úkol	44
5. Slohový útvar VYPRAVOVÁNÍ	45
5.1 Volba útvaru s ohledem na vícejazyčné žáky a žákyně	45
5.2 Ukázka typických rysů vypravování	45
5.3 Aktivity	47
5.4 Jazykové úkoly	55
6. Slohový útvar DOPIS	58
6A Slohový útvar OSOBNÍ DOPIS	58
6A.1 Volba útvaru s ohledem na vícejazyčné žáky a žákyně	58
6A.2 Ukázka typických rysů osobního dopisu	58
6A.3 Aktivity	60
6A.4 Jazykový úkol	67
6B Slohový útvar ŽÁDOST	68
6B.1 Volba útvaru s ohledem na vícejazyčné žáky a žákyně	68
6B.2 Ukázka typických rysů žádosti	68
6B.3 Aktivity	70
6B.4 Jazykový úkol	73

6C	Slohový útvar STÍŽNOST	74
6C.1	Volba útvaru s ohledem na vícejazyčné žáky a žákyně	74
6C.2	Ukázka typických rysů stížnosti	74
6C.3	Aktivity	76
6C.4	Jazykový úkol	79
6D	Slohový útvar MOTIVAČNÍ DOPIS	80
6D.1	Volba útvaru s ohledem na vícejazyčné žáky a žákyně	80
6D.2	Ukázka typických rysů motivačního dopisu	80
6D.3	Aktivity	82
6D.4	Jazykové úkoly	84
7.	Slohový útvar ÚVAHA	88
7.1	Volba útvaru s ohledem na vícejazyčné žáky a žákyně	88
7.2	Ukázka typických rysů úvahy	88
7.3	Aktivity	90
7.4	Jazykové úkoly	99
8.	Přílohy – texty k vybraným cvičením	103
	3. Zpráva	103
	4. Popis	104
	4A Popis prostý	104
	4B Popis osoby	105
	4C Popis pracovního postupu	106
	5. Vypravování	107
	6. Dopis	108
	6A Osobní dopis	108
	6B Žádost	109
	6C Stížnost	110
	6D Motivační dopis	111
	7. Úvaha	112
9.	Závěr	113
10.	Zdroje	114

doporučení k aktivitám na základě naší praxe

aktivity, které je třeba vystříhnout

1. Předmluva

Milé kolegyně, milí kolegové,

tato příručka vznikla za účelem podpořit především Vás, ale Vaším prostřednictvím také vícejazyčné žáky a žákyně, kteří studují na českých středních školách a které čeká maturitní zkouška z českého jazyka. V předkládané publikaci se věnujeme konkrétně přípravě na maturitní slohovou práci, neboť ze statistik dlouhodobě vyplývá, že v ní jsou vícejazyční žáci a žákyně oproti rodilým mluvčím méně úspěšní.¹ Produktivní dovednost psaní je totiž doslova královská disciplína, ve které je třeba propojit promyšlený obsah se zvládnutou formou. Zatímco rodilí mluvčí mají v gramatice a lexikálně správném vyjadřování určitý náskok a pilují především obsahovou stránku svých textů, musí jejich vícejazyční spolužáci a spolužačky soustavně a dlouhodobě pracovat na obou těchto pilířích úspěšné maturitní slohovky.

Již od počátku jsme věděli, že tato příručka musí být především praktická a že musí mít neustále v hledáčku nerodilé mluvčí. Každá kapitola je věnována jednomu z nejméně frekventovaných slohových útvarů. Při jejich volbě jsme vycházeli z dřívějších zadání Cermatu, z aktuálních zadání na Vašich školách, která jste s námi sdíleli (a velmi za to děkujeme), a v neposlední řadě jsme se také zabývali jejich vhodností a zvládnutelností pro vícejazyčné žáky a žákyně. Neklademe si tedy za cíl pokrýt celou paletu slohových útvarů, jež se u maturity mohou objevit, ale vybíráme ty, které splňují následující podmínku: u maturity se poměrně často vyskytují – vícejazyční žáci a žákyně jsou schopni si s nimi poradit, pokud na to byli v průběhu studia připravováni. V každé kapitole najdete část *Volba útvaru s ohledem na vícejazyčné žáky a žákyně*, kde je zahrnutí daného typu textu zdůvodněno a zároveň tam obšírněji popisujeme specifika práce s našimi žáky.

Pro všechny slohové útvary najdete v příručce také příkladový text, na němž jsou prezentovány typické rysy daných textů. Naším záměrem bylo ukázat, že i příkladové texty můžeme čerpat z různých zdrojů: setkáte se tedy s běžnými ukázkami nejen z internetu, ale také z literárních děl a povedených žákovských prací. Nerezignujeme ani na současné možnosti AI, a proto s námi některé příklady psal i chatGPT. Doufáme, že to i pro Vás může být podnět, jak si obohatit svou „knihovničku“ příkladových textů, aby byla pestrá a inspirující jak pro Vás, tak pro Vaše žáky. Čtení a psaní jsou totiž spojené nádoby – než budou žáci schopni vyprodukovat text na úrovni, musí se důkladně seznámit s jeho podobou.

Využití našich příkladových textů i jejich teoretického popisu necháváme čistě na Vás – možná Vám poslouží jako ukázka a podklad pro výuku a možná se obejdete úplně bez nich a využijete vlastní zdroje, obě možnosti jsou zcela v pořádku.

V případě, že byste chtěli použít některý z příkladových textů v hodině, najdete v přílohách na konci příručky pracovní verzi každého textu. Možností práce s touto verzí je nespočet. Můžete ji například vytisknout, rozstříhat a poté nechat žáky a žákyně, aby text poskládali ve správném pořadí, čímž si tříbí cit pro textovou návaznost. Můžete společně diskutovat o tom, o jaký žánr se jedná, kdo je autorem, adresátem a za jakým účelem text vznikl. Dále je možné, aby žáci a žákyně v textech vyhledávali charakteristické rysy pro daný žánr. Výsledky své práce poté mohou porovnat s příkladovým textem v úvodu každé kapitoly, kde jsou tyto typické rysy vyznačeny. Práce s příkladovým textem tak slouží jako ideální „otvírák“ ke každému žánru.

¹ <https://inkluzivniskola.cz/maturita-z-cjl/>.

Za pilíře příručky pak osobně považujeme části s aktivitami, kam jsme se snažili v maximální míře promítnout požadavek praktičnosti. Naše motto při tvorbě znělo: projdu popis – vytisknu (je-li třeba) – a jdu učit. Aktivity jsou řazeny tak, aby bylo možné je se třídou probrat všechny postupně v průběhu několika lekcí a dosáhnout za nás optimální míry přípravy a procvičení daného slohového útvaru. Zároveň využíváme i symbolů, které pro Vás mohou být návodné, pokud chcete vybírat jen některé z nich:

Na úvod lekce, na rozeřtání a naladění na dané téma.

Nezbytné minimum, měla by zvládnout celá třída.

Vhodné pro ty, kteří už docela píšou a chtějí se zlepšovat.

Pro rozepsané tvůrce, často kreativnějšího charakteru.

Všechny aktivity jsme poctivě pilotovali a ladili v našich přípravných maturitních kurzech, kam docházejí vícejazyční žáci a žákyně 3. a 4. ročníků. Nic ale nebrání tomu, využít je i s mladšími středoškoláky, případně žáky 8. a 9. tříd základních škol, a jsme přesvědčeni, že mnohé z nich se dají efektivně začlenit do výuky slohu pro celou třídu, tedy i pro rodilé mluvčí.

Po aktivitách následují jazykové úkoly, jež reagují na již zmíněnou potřebu vícejazyčných žáků a žákyň rozvíjet schopnost napsat dobrý text nejen po stránce obsahové, ale i gramaticky a lexikálně správné. Některé slohové útvary doslova volají po procvičení konkrétních prvků, které mohou být pro nerodilé mluvčí obtížné. Proto nabízíme např. u dopisu možnost procvičit pátý pád a správnou formulaci zdvořilého oslovení nebo u charakteristiky obohacení slovní zásoby z oblasti adjektiv pro popis vlastností. Formát jazykových úkolů je opravdu ve stylu „vytisknu a jdu učit“, ale pokud při natuknutí některého z nabízených témat narazíte na větší mezery ve vědomostech, rozhodně doporučujeme se dané oblasti věnovat zevrubněji a podle potřeb si vytvořit i vlastní navazující cvičení.

Doufáme, že se Vám bude s příručkou dobře pracovat a že Vás žáci a žákyně odmění originálními slohovými pracemi na úrovni. Jsme přesvědčeni o tom, že (nejen) vícejazyčná mysl dospívajících v sobě skrývá velký potenciál a máme šanci se inspirovat i učit vzájemně. Přejeme Vám hodně štěstí a radosti z učení!

2. Teoretický úvod

Na úvod bychom ještě rádi vyjasnili pár zásad, které se v příručce prolínají mezi řádky, ale považujeme za důležité je i konkrétně pojmenovat.

Vy sami jste největší odborníci na své žáky

Pokud tedy někde píšeme o tom, které útvary ne/jsou pro vícejazyčné žáky a žákyně vhodné, a Vy nesouhlasně krčíte čelo, protože jste přesvědčeni o opaku, je to samozřejmě naprosto legitimní. I my víme, že zatímco devítí žákům například líčení nesedne a nejspíš nebudou mít dostatečnou slovní zásobu na to, aby ho napsali na dobré úrovni, objeví se najednou ten desátý, který si s ním poradí hravě.

Kombinace slohového útvaru a tématu je alchymie

Máte-li možnost se na Vaší škole podílet na přípravě zadání maturitního slohu, hovoříme teď především k Vám. Zkuste se na nabízená zadání podívat pohledem někoho, kdo nemá české kořeny... je jisté, že jeho znalost českých reálií bude dostatečná na to, aby zvládl napsat zprávu o průběhu masopustu nebo popis nějaké notoricky známé postavy z české literatury či popkultury? Volba tématu může totiž zcela zásadně ovlivnit, na který útvar si žáci troufnou, a pokud téma vypadá jako velká neznámá, mohou se ocitnout ve slepé uličce. Buď si vyberou důvěrně osvojený slohový útvar a budou doufat, že se tematicky trefili, nebo je nejistota nažene k útvarům, v nichž se již od počátku necítí úplně „pevně v kramflecích“, ale přinejmenším jejich téma vypadá bezpečněji. Je-li to možné, velmi se přimlouváme za to, aby alespoň některé kombinace v celkové nabídce byly zvládnutelné jak z hlediska tématu, tak z hlediska slohového útvaru. Koneckonců ani čeští žáci nemusí mít srovnatelný přehled o všech českých reáliích a tohle malé opatření vychází vstříc i jim.

Pokud žáky na maturitní slohovku připravujete, ale do tvorby zadání nijak zasáhnout nemůžete, doporučujeme s nimi alespoň jednou za čas otevřít diskusi o strategiích, jak si správně vybrat. Aby věděli, že nemají otrocky sáhnout po slohovém útvaru, který mají nejraději, ale dobře si prohlédnout také jeho téma. Aby jim téma skutečně sedělo a nemuseli v půlce textu začít vařit z vody. A aby na začátku práce investovali těch pár minut do důkladné rozvahy, který koktejl útvaru a zadání je pro ně ten nejvýhodnější.

Když se téma práce stane rozbuškou...

Všichni žáci a žákyně přicházejí do třídy s batohem plným různých zkušeností, dobrých, průměrných i naprosto katastrofálních, a volba tématu pro slohovou práci je může vytáhnout na povrch. Za poslední roky různých krizí jsme v této oblasti čím dál citlivější a víme, že i zdánlivě nevinná zadání typu „Moje rodina“ mohou po covidu, kdy někteří žáci ztratili příbuzné, a v období války a stoupající rozvodovosti, kdy úplná rodina rozhodně není samozřejmostí, vyvolávat různé reakce. Ne všechno je ale možné předvídat předem... Pokud se žáci prostřednictvím slohové práce vyrovnávají s různými náročnými situacemi, buďte pro ně oporou a zkuste reagovat s co největší mírou autentické empatie. Zároveň ale mějte na paměti, že ani Vy to nemusíte zvládat sami – nebojte se tedy obrátit na školní psychology, výchovné poradce či další kolegy a kolegyně, kteří mají již z definice své profese více možností, jak žáky v těchto situacích podpořit.

Zároveň ale stále platí i první zásada: Vy sami nejlépe víte, co si můžete s konkrétními žáky dovolit. Určitý podíl kontroverzních témat, která do výuky vnesete, jim může naopak pomoci se „rozpřemýšlet“ a rozvíjet své názory a argumentaci, což jsou dovednosti, jež jako když najdou například u psaní úvahy.

Skupinová práce jako uspořádání, ze kterého benefitují všichni

V popisu aktivit v příručce velmi často uvidíte, že navrhujeme variantu pro jednotlivce a variantu pro skupinovou práci. Na tomto místě se ale chceme přimluvit za co největší poměr skupinové práce. Jistě, texty u maturity nakonec píše každý sám za sebe, ale v průběhu nácviu je spolupráce neocenitelným zdrojem vzájemné inspirace, konstruktivních připomínek a maximalizace možností projevu, jak ústního, tak písemného. V neposlední řadě je to i pro vyučující příležitost, jak dát větší prostor samotným žákům (a možná budete překvapeni,

jak dobrými učiteli si umějí být vzájemně) a zároveň mít možnost se jim v rámci jednotlivých menších skupin věnovat adresněji než v případě jedné velké třídy ve frontálním a individualistickém uspořádání.

Pohyb a dynamika do každé lekce

Naše maturitní kurzy, ve kterých byla většina aktivit pilotována, probíhají v odpoledních hodinách, často až od čtyř hodin, nebo dokonce od půl páté. Asi si tedy dovedete představit míru energie, s níž žáci po celodenním vyučování ve škole přicházejí... Proto je naprosto nezbytné je občas zvednout ze židlí (i kdyby „jen“ proto, aby přišli něco napsat na tabuli) a místo otrockého vyplňování pracovních listů jim umožnit procvičování trochu rozpochybovat, třeba jen tím, že ho budou řadit v podobě kartiček, nebo je překvapit teorií zpracovanou v online cvičení. I k tomuto se Vás snažíme v popisu aktivit inspirovat. Ano, je to pro vyučující pracnější varianta, která vyžaduje větší plánování, flexibilitu a dobře naostřené nůžky, ale odměnou Vám budou bdělí a spolupracující žáci a žákyně.

Bez zpětné vazby to nepůjde

Neodmyslitelnou částí každé aktivity a každého vypracovaného textu je zpětná vazba. A řekněme si upřímně, u lekcí zaměřených na rozvoj psaní je to mnohdy pro vyučující ten časově nejnáročnější úkol. Proto se snažíme navrhnout různé metody, jak k ní přistoupit, aby to pro Vás neznamenovalo jen stohy papírů, které Vás budou na pracovním stole neustále vyčítavě pronásledovat.

U kratších aktivit může zpětná vazba probíhat přímo na lekci, ať už v podobě stručných písemných oprav, nebo ústně. Můžete si také opakovat se problematické jevy zapisovat a jednou za čas je hromadně probrat ve formě minilekcí, v nichž se zaměříte na jejich důkladné procvičení.

U delších textů můžete volit mezi Vašimi opravami či zpětnou vazbou poskytovanou spolužáky (viz aktivity, str. 65). Ať už se rozhodnete jakkoliv, mějte na paměti, že méně je někdy více. Text zářící červenou propiskou u každého slova žáky spíše zahltní a demotivuje. Text, v němž bude různými barvami či styly podtržení podle typů problematických jevů (např. jedna barva pro chyby lexikální, další pro chyby pravopisné a třetí pro chyby gramatické) na několika místech vypíchnutý ten nejzásadnější problém, zvyšuje pravděpodobnost, že si z Vašich pracovních zásahů žáci něco zapamatují.

Velmi se nám osvědčuje textové problémy prioritizovat a upozorňovat především na chyby, které se u konkrétního žáka nebo žákyně systematicky opakují – víme, že zná dané pravidlo a umí je tedy opravit – oprava takovéto chyby úrovně textu nejvíce prospěje. Prioritu má také obsah nad formou, a proto se vždy nejdřív díváme na celkovou srozumitelnost a až v momentě, kdy je obsahová stránka zvládnutá, přecházíme k opravám té formální.

V neposlední řadě doporučujeme hledat v žákovských textech i to, za co je možné jejich autory pochválit. Samozřejmě to neznamená plané mazání medu kolem pusy, pokud je text vysloveně odytý, ale jak již bylo několikrát opakováno – Vy sami jste největší odborníci na své žáky, a proto nejlépe uvidíte, co pro ně bylo ještě v minulém textu náročné a „najednou“ se zlepšilo. Oni to často nevnímají, protože se zaměřují na chyby a na tu dlouhou cestu k vypilovaným slohovkám, která je před nimi, a tak můžete být právě Vy tím poslem dobrých zpráv, že se jim podařilo zdolat další krok. Pro lepší uvědomění vlastního pokroku mohou posloužit i jimi vedená portfolia vlastních textů, neváhejte je tedy na tuto možnost upozornit (s tím, že portfolio už může být klidně i to, že si budou celý rok ukládat texty do jedné složky a na jeho konci se pak sami k textům vrátí).

Něžný, leč vytrvalý tlak

Tyto dlouhé teoretické popisy mohou vzbuzovat dojem, že Vás nabádáme, abyste pro vícejazyčné žáky a žákyně od začátku až do konce maturitní přípravy tvořili doslova skleníkové podmínky. Není tomu tak. Jistě, měli byste vnímat jejich potřeby a empaticky na ně reagovat, ale Vaše požadavky by měly být jiné, pokud pracujete s prvním ročníkem, a jiné v momentě, kdy připravujete maturanty čtvrtého ročníku. U prváků bude Vaším hlavním cílem odbourat obavy z bílého papíru a pozitivně hodnotit i několik řádků srozumitelného textu. U vyšších ročníků už je třeba se dívat na jejich projev a texty komplexně a konstruktivně zvyšovat nároky směrem k ma-

turitním požadavkům a bodování podle kritérií Cermatu.² Vždy ale zůstávejte konkrétní, tedy ne „S takovou tu maturitní slohovku nenapíšeš,“ ale „V příštím textu se zkus zaměřit na strukturu odstavců. Každý odstavec by měl obsahovat jednu konkrétní myšlenku. Tu si klidně zapiš do osnovy, to ti pomůže ověřit, že neskáčeš z tématu na téma.“

Doufáme, že Vám tyto teoretické zásady budou k užitku a že Vám především v počátku práce se třídou či skupinou poslouží jako podporující „přítel na telefonu“. Jsme si naprosto vědomi toho, že příprava na maturitní písemnou práci je náročná nejen pro žáky, ale i pro Vás, a proto k zásadám přistupujte tak, abyste při výuce mohli zůstat maximálně autentičtí a sví (žáci to stejně většinou prokouknou).

Zásady jsou podle nás do značné míry univerzální – budou fungovat i v dalších oblastech maturitní přípravy a možná se při jejich čtení tak jako my přistihnete u myšlenky, že platí pro celou třídu, neboť nechávají každému prostor pro vlastní osobitý vývoj, který není jen záležitostí žáků vícejazyčných.

² Případně podle Vašich školních kritérií, jsou-li nějak pozměněná.

3. Slohový útvar ZPRÁVA

3.1 Volba útvaru s ohledem na vícejazyčné žáky a žákyně

Zpráva je jedním ze slohových útvarů, jejichž osvojení bude pro vícejazyčné žáky a žákyně jednodušší. Má totiž přehlednou a jasně danou strukturu a zároveň obsahuje množství frází, ustálených obrátů i gramatických jevů, které je možné pravidelným procvičováním žáky naučit.

Podle našich zjištění se slohový útvar zpráva mezi zadáními maturitních slohů na jednotlivých školách objevuje, i když není mezi těmi nejfrekventovanějšími. I přesto ale doporučujeme mu v rámci slohu věnovat patřičnou pozornost, neboť se v něm žáci učí postupovat systematicky, od důležitého k méně podstatnému, a zároveň zde osvojené techniky uplatní i v jiných útvarech (např. vypravování).

3.2 Ukázka typických rysů zprávy

Zpráva je slohový útvar publicistického funkčního stylu. Objevuje se v novinách a jejím cílem je informovat, poučit nebo přesvědčit čtenáře (viz příklad: server Novinky.cz, zpráva informuje o tragické události). Zpráva vždy začíná **titulkem** a může následovat tzv. perex, v němž jsou obsaženy klíčové informace, graficky zvýrazněné.

Zpráva by měla být informační a popisná, to znamená, že je stručná a nenajdeme v ní autorské názory a dojmy, pouze ověřitelná fakta. Dominuje věcnost a objektivnost. (O novináři, který popsal tragédii na Prostějovsku, nic nevíme, informace o nehodě je smutná, ale v textu není nijak zachyceno dojetí.)

Zpráva **informuje o proběhlé události** a obsahuje **odpovědi na základní otázky** (kdo?, kdy?, kde?, co?, jak?). Může se v ní vyskytovat také **přímá řeč** ve formě citace některého z aktérů.

Příklad zprávy

Cyklista na Prostějovsku nezvládl klesání a po pádu zemřel

Neštěstí, při kterém **přišel v sobotu večer o život pětapadesátiletý cyklista**, vyšetřují policisté na Prostějovsku. Muž **zemřel** po pádu z kola.

„K tragické havárii vyjžděli policisté z prostějovského dopravního inspektorátu v sobotu ve 21 hodin,“ **informovala** v neděli **mluvčí olomouckého krajského policejního ředitelství** Miluše Zajícová.

„Pětapadesátiletý muž **jel** na jízdním kole **v obci Drahany ve směru na obec Otinoves**. Po sjezdu táhlého klesání a projetí pravotočivé zatáčky nezvládl řízení a před jedním z místních domů **upadl** na vozku a těžce si poranil hlavu,“ popsala mluvčí.

„Posádka vozidla záchranné služby **se na místě snažila život muže zachránit**, ale veškeré oživovací pokusy byly marné a muž na místě svým zraněním podlehl,“ **sdělila** Zajícová.

U zemřelého **byla nařízena** soudní pitva, která vyvrátí nebo potvrdí možné požití alkoholu před jízdou. Cizí zavinění nebo účast na havárii byla vyloučena. Událost je nadále v šetření policistů z dopravního inspektorátu.

Zdroj: <https://www.novinky.cz/clanek/krimi-cyklista-na-prostejovsku-nezvladl-klesani-a-po-padu-zemrel-40040426>

V textu se nachází více sloves **informujících o proběhlé události**, která nejsou označená. Najdete je?

3.3 Aktivity

Slovní mrak

Metodický list pro vyučující

Cíl aktivity	Žáci vyvozují klíčové prvky pro strukturu zprávy. Pojmenovávají je a snaží se vydedukovat, o čem bude text zprávy.
Pomůcky	Slovní mrak ve výukové prezentaci, text zprávy pro každého jednotlivce.
Časový rámec	20 minut

Popis aktivity

- Příprava.** Vybereme text modelové zprávy, se kterým budeme chtít pracovat, a zkopírujeme ho do generátoru slovních mraků. Doporučujeme např. <https://wordsift.org/>, který zároveň zvětší opakující se slova.
- Ve třídě.** Žáky rozdělíme do dvojic/skupin, promítneme slovní mrak a vyzveme je, aby se z něj pokusili vyčíst co nejvíc konkrétních informací (předvídání jako důležitá čtenářská dovednost), přičemž mohou výsledky prezentovat ústně či písemně.
- Společně shrneme, na co jednotlivé skupiny přišly. Ideálně postupně každá dodává jeden nápad, aby se na všechny dostalo.
- Následně žákům rozdáme úplný text zprávy, aby individuálně srovnali své hypotézy s reálným textem.
- Můžeme zařadit i další úlohy na čtení s porozuměním, např. posouzení, které konstatování ne/vyplývá z textu. Tento typ úloh se systematicky vyskytuje v didaktickém testu, proto doporučujeme využít každou příležitost k jeho procvičování. Zpravidla se v něm vyskytují vyslovené chytáky, a tak i v nácviku postupně zvyšujeme laťku. Žáci mohou posléze i sami vytvořit konstatování podle stejného principu pro ostatní. V tomto úkolu totiž rovněž rozvíjejí psaný projev, zároveň se však jedná o velmi konkrétní zadání a malý rozsah, takže nehrozí blok z prázdné stránky či jiné negativní pocity spojené se psaním.
- Nakonec si vyžádáme od žáků shrnutí, jaké klíčové prvky zpráva zpravidla obsahuje.

Seznámíme žáky se stránkou <https://wordsift.org/> a vyzveme je k tvorbě vlastního mraku, k níž mohou využít buď jinou zprávu z internetu, nebo nějakou, co sami napsali. Mohou si ověřit, zda se jim i v těchto textech objeví klíčová slova ve větší velikosti, což potvrdí, že se v textu opakovalo skutečně to důležité.

Slovní mrak pro promítnutí

Tvrzení, která ne/vyplývají z textu:

- 1 Rozhodněte o každém z následujících tvrzení, zda jednoznačně vyplývá z výchozího textu (A), či nikoli (N).
 - 1.1 Záchranná služba dorazila na místo nehody společně s policisty.
 - 1.2 Mluvčí olomouckého krajského policejního ředitelství nás informuje přímo z místa nehody.
 - 1.3 K nehodě došlo na silnici mezi dvěma obcemi.
 - 1.4 Muž mohl být pod vlivem alkoholu.

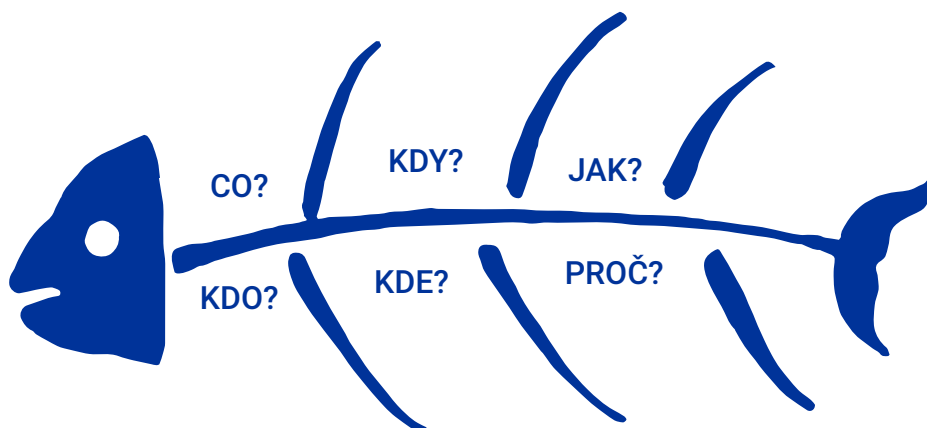
Rybí kost

Metodický list pro vyučující	
Cíl aktivity	Žáci si s pomocí grafického organizéru upevňují jednoduchou osnovu zprávy. Podle potřeby s ní dále pracují.
Pomůcky	Obrázek rybí kostry, text zprávy pro každého jednotlivce.
Časový rámec	15 minut

Popis aktivity

- Ve třídě.** Promítneme nebo nakreslíme schéma rybí kostry a upozorníme žáky na základní obsažené otázky, jež kopírují typické rysy zprávy.
- Vyzveme žáky, aby z původního textu zprávy v jednoduchých větách zformulovali odpovědi na následující otázky:
Co se stalo? Kdo? Kdy? Kde? Jak? Proč?
Pokud bude třeba, mohou věty poskládat do vhodnějšího pořadí a ověřit, zda i tento stručný text dává smysl.
- Upozorníme žáky, že takovou osnovu si mohou napsat před každou delší zprávou. Budou mít jistotu, že nezapomenou na žádnou důležitou informaci, a zároveň je to vhodný odrazový můstek pro detailnější rozvedení textu.
- Varianty dalšího pokračování aktivity:
 - Žáci odloží původní text zprávy stranou a pouze s oporou své osnovy rozvíjejí text do požadovaného rozsahu. Rozsah volíme podle toho, jak jsou žáci „rozepsaní“, pokud začínáme, bohatě stačí například 100 slov, ale postupně počet navyšujeme.
 - Vybereme některé ze zadání Cermatu obsahující zprávu. Žáci si nejprve podle zadání vyplní rybí kostru, rozpracují osnovu a následně samostatně píšou zprávu.

Tyto aktivity můžeme využít každou zvlášť ve stanoveném pořadí. Pokud však chceme zvolit jednodušší, případně rychlejší postup, kombinujeme dohromady aktivitu Rybí kost a práci s článkem v původním znění.

Řetězové psaní zprávy

Metodický list pro vyučující	
Cíl aktivity	Žáci se zdokonalují a zrychlují v psaní jednotlivých částí zprávy. Učí se vhodně navázat na text a myšlenky, které již napsali spolužáci.
Pomůcky	Tabulka pro vypracování úkolu.
Časový rámec	30–45 minut + 20–40 minut reflexe

Popis aktivity

- Ve třídě.** Vyzveme žáky, aby si představili, že píšou zprávu o průběhu svého dnešního dne, a zkusili pro ni vymyslet vhodný titulek. Zdůrazníme, že takový titulek je dostatečně informativní a stručný, ale zároveň může obsahovat nějaký provokující či bulvární prvek. Pokud tápou, uvedeme své příklady: *Učitelka vypila už čtyři kávy – stihne opravit všechny testy?; Dopravní situace v centru Prahy znemožnila včasný začátek výuky; Komplikace ve školní jídelně, na vegetariány nezbyl dostatek porcí zapečeného celeru.*

Pokud je pro žáky těžké přijít s tématem vlastní zprávy, můžeme jim promítnout úvodní fotografii k libovolné zprávě z některého ze zpravodajských webů. Žáci k fotografii vymýšlí vhodné titulky. Ty pak můžeme navíc porovnat s tématem původního článku.

- Žáci své nápady napíšou na tabuli a společně se zbytkem třídy navrhujeme případné opravy: gramatické, lexikální i z hlediska atraktivnosti pro čtenáře.
Tuto rozehrávací aktivitu můžeme dle potřeby zkrátit či úplně vynechat a pouze se žáky shrnout, jak by měl vypadat vhodný titulek.
- Rozdáme každému tabulku, kde jsou naznačeny části zprávy, a vyzveme je, aby nejdříve vymysleli nějaký chytlavý titulek libovolné zprávy. Pokud si žáci nevedí rady, můžeme jim přidělit rubriku, v níž by se daná zpráva nacházela, např. kultura, zdraví, sport apod.
- Během tvorby všech částí monitorujeme situaci a dáváme žákům průběžnou zpětnou vazbu. Můžeme jim poradit či je upozornit na chyby, aby tak výsledný produkt vyžadoval co nejméně zásahů.
- Potom žáci pošlou svou tabulku sousedovi po směru hodinových ručiček. Ten čte titulek a naváže na něj částí *Co se stalo?*
- Po dokončení žáci opět pošlou tabulku v daném směru, což se bude opakovat až do chvíle, kdy je celá vyplněná.
- Následuje společné čtení vzniklých zpráv a jejich zhodnocení. Varianty dalšího pokračování aktivity:
 - Texty zhodnotíme, případně upravíme přímo na hodině. Zaměřujeme se hlavně na koherenci a souvislost zprávy, ve druhém plánu také na gramatiku. Tuto variantu volíme, pokud už nemáme prostor věnovat aktivitě více času.
 - Texty vybereme a zpracujeme pro opravy na příští hodině. Můžeme označit problematické pasáže a do závorky upřesnit, o jaký typ chyby se jedná (pád, přičestí minulé, interpunkce apod.). Žákům pak rozdáme všechny zprávy s těmito návrhy oprav a následně sami přemýšlejí nad vhodným řešením. Tento postup je sice časově náročný, ale žáci se zároveň zdokonalují v korektuře chyb, což je opět jeden z typů úkolů v didaktickém testu.

Tabulka pro řetězové psaní

TITULEK	
Co se stalo?	
Kdy a kde se to stalo?	
Proč se to stalo?	
Závěr	

TITULEK	
Co se stalo?	
Kdy a kde se to stalo?	
Proč se to stalo?	
Závěr	

TITULEK	
Co se stalo?	
Kdy a kde se to stalo?	
Proč se to stalo?	
Závěr	

3.4 Jazykové úkoly

Zpráva je útvar, pro jehož zvládnutí je z hlediska gramatiky klíčové ovládnutí minulého času. I pokročilí žáci mohou někdy váhat v případě některých složitějších nepravidelných forem přičestí minulého a zcela určitě v otázkách slovosledu, pokud se ve větě objevují příklonky či zvrtná zájmena. Doporučujeme speciálně tyto oblasti procvičit.

Z lexikálního hlediska je dále vhodné se zaměřit na synonyma pro sloveso ŘÍKAT, které má tendenci se v textech opakovat, především ve chvíli, kdy se žáci rozhodnou do textu zapojit přímou řeč. Při popisu událostí mohou žáci využít sloveso STÁT SE a jeho synonyma. Zde je vhodné se zaměřit na různé kontexty, ve kterých lze tato slovesa použít, a odpovídající kolokace.

Nepravidelné formy přičestí minulého a zvrtná slovesa

Doplňte do vět správné tvary sloves v závorce.

Příklad: *Evo, jak _____ (mít se) o víkendu? → Evo, jak ses měla o víkendu?*

- Petra _____ (splést se) a _____ (přijít) omylem do školy o hodinu dřív.
- To už _____ (zapomenout – ty), co _____ (stát se) minulý týden?
- _____ (chtít – my) se začít připravovat na zkoušení včas, ale _____ (být – ono) hezky, a tak _____ (sednout si – my) k učení zase až o půlnoci.
- _____ (nepomocť – já) tátovi s nákupem, protože _____ (jíst – já) večeři a _____ (nevšimnout si – já), že mi volá.
- Paní profesorko, jakou knihu _____ (číst – vy, formálně) naposledy a _____ (mocť – vy, formálně) byste ji doporučit?

TIP

Pokud na to máme odpovídající technické vybavení, můžeme cvičení promítnout na tabuli a při kontrole se žáci postupně vystřídají v dopsání jednotlivých tvarů. To má dvě výhody – případné chyby zůstávají anonymní a zároveň se všichni aspoň na chvíli zvednou ze židlí a protáhnou, což je klíčové pro další soustředění.

Slovosled ve větách s příklonkami

Seřadte následující slova do vět tak, aby dávaly smysl. Někde bude i víc správných variant, diskutujte o nich a pojmenujte drobné nuance ve významu.

Příklad: *Líbilo by se mi to.* → by / se / líbilo / to / mi / To by se mi líbilo.

mu / včera / to / řekla _____ .

jste / dárek / dali / nám / ten _____ ?

o / myslel / sis / tom / co _____ ?

na / díval / ni / ses _____ ?

týden / jsme / tam / se / minulý / koupali _____ .

na / víkend / přála / prodloužený / si / jet / bych / někam _____ .

občas / on / ji / kupoval / jí _____ .

Synonyma pro sloveso ŘÍKAT

Jaká synonyma pro sloveso ŘÍKAT jsou použita v textu původní zprávy? Znáte ještě nějaká jiná?

1. _ _ F _ _ M _ _ _ _

2. _ O _ S _ _

3. _ _ Ě _ _ _

4. _____

5. _____

Podívejte se do *Slovníku českých synonym* a vyhledejte další vhodná synonyma.

_____, _____, _____

Vyberte si z celé nabídky tři, která použijete ve vlastních větách.

1. _____

2. _____

3. _____

Synonyma pro sloveso STÁT SE

Ve zprávě se často setkáme se slovesem STÁT SE nebo jeho synonymy. Diskutujte, v jakých situacích tato slovesa nejčastěji používáme. Podívejte se na web Slovo v kostce (www.korpus.cz/slovo-v-kostce) a najděte ke každému slovu nejčastější kolokace.

DOJÍT K – ODEHRÁT SE – PŘIHOdit SE – PROBĚHNOUT – STÁT SE

Doplňte do vět některé ze sloves ve správném tvaru. Pozor – v některých případech je více možných variant. Svoje řešení porovnejte se spolužáky.

1. Včera večer _____ vážná dopravní nehoda na dálnici.
2. Koncert _____ bez problémů a diváci byli nadšení.
3. Teď tu máme příběh, který jako by _____ ve vzdálené divočině, ale je skutečně z České republiky.
4. Na konci jednání _____ dohodě mezi oběma stranami.
5. Festival _____ minulý víkend a přilákal tisíce návštěvníků.
6. To, co _____ mu _____, by nikdo nečekal.
7. Slavnostní otevření _____ příští týden.
8. Schůzka _____ v přátelské atmosféře.
9. V průběhu noci _____ několika menším incidentům.
10. Akce _____ za účasti zahraničních hostů.

4. Slohový útvar POPIS

Popis čtenáře informuje o výsledcích pozorování.³ Klíčovým požadavkem na tento slohový útvar je tedy systematickosti, a proto je nutné žákům ukazovat různé typy osnovy či kritérií, která mohou pro popis využívat. Za předpokladu dostatečného procvičení mohou žáci udržet jasnou strukturu popisu, a tak být schopni produkovat slohový útvar v požadované kvalitě.

Pohybujeme-li se v oblasti **popisu prostého**, je jeho jazyk zpravidla neutrální, objevují se i typické fráze a ustálené obraty. **Popis umělecký** bývá v zadáních maturitní písemné práce zastoupen slohovým útvarem *líčení*. Podle našich zkušeností není tento útvar pro vícejazyčné žáky a žákyně úplně vhodný, neboť je založen na detailní práci s lexikem a nuancemi významů, což bývá pro nerodilé mluvčí extrémně náročné a výsledek často nekoresponduje s vloženým úsilím. **Odborný popis** mohou vícejazyční žáci zvládnout za předpokladu, že téma úzce souvisí s oborem jejich studia, případně oblastí zájmu. Musí totiž bez váhání ovládat odborné výrazy a umět je použít v psaném textu.

4A Slohový útvar POPIS PROSTÝ

4A.1 Volba útvaru s ohledem na vícejazyčné žáky a žákyně

Jak již bylo řečeno, popis prostý si mohou vícejazyční žáci a žákyně poměrně snadno osvojit, neboť pracuje s neutrálním jazykem a přehlednou osnovou. Podle informací ze škol nebývá zpravidla u maturity zadáván v této základní formě, ale z jeho struktury pak vycházejí další typy popisu, které už u maturity vyžadovány jsou (*popis pracovního postupu, odborný popis, charakteristika*). Proto doporučujeme popisem prostým začít, aby si na něm žáci osvojili základní postupy, jež následně využijí i dále.

4A.2 Ukázka typických rysů popisu prostého

Popis prostý je slohový útvar prostěsdělovacího funkčního stylu a odpovídá na jednoduchou otázku: *Co vidím? Jak to (věc, místo, osoba...) vypadá?*

Popis vždy začíná vhodným **nadpisem**, který je především stručný a jasný. Dále následuje **úvod textu**, v němž je stručně objasněna existence popisovaného jevu, případně uveden důvod popisu.

Stať systematicky popisuje daný předmět, přičemž postup je volen na míru tomu, co popisujeme. Zpravidla postupujeme od důležitého k méně důležitému, od nápadného k nenápadnému či v určitém směru (shora dolů, zvenčí dovnitř, zleva doprava apod.). Pro zvýšení přehlednosti dělíme text na odstavce podle jednotlivých kritérií popisu, např. velikost, barva a materiál, popis jednotlivých částí, funkce.

Závěr bývá opět obecnější a zasazuje popisovaný jev do širšího kontextu.

V popisu se vyskytuje velké množství **přívlastků**, ať už shodných, neshodných, či vedlejších vět přívlastkových. Dále je třeba využívat pestrou paletu sloves, především proto, aby se stále neopakovalo *být* a *mít*.

³ HAVLÍČKOVÁ, Soňa. *Maturita z českého jazyka a literatury – Písemná práce*. Brno: Didaktis, 2021.

Příklad popisu prostého

Můj školní batoh

Školní batoh patří mezi věci, které používám každý den, a proto bych ho rád podrobně popsal.

Batoh je středně velký a má tmavě modrou barvu. Je vyroben z pevné látky, která nepromokne.

Má dvě hlavní kapsy na zip a jednu menší vpředu. Uvnitř se nachází přihrádka na notebook a do síťovaných kapes na bocích se pohodlně vejde láhev s vodou. Ramenní popruhy jsou polstrované a dají se nastavit. Batoh má také poutko na zavěšení.

Batoh mi vyhovuje pro každodenní nošení do školy, protože se do něj vejde vše potřebné – učebnice, sešity i svačina.

Vlastním tento batoh už 2 roky a doufám, že mi ještě dlouho vydrží. Najít zavazadlo, které splňuje všechny požadavky, totiž nikdy není jednoduché.

Zdroj: chatGPT, autorská adaptace

V textu se nachází více přívlastků nebo vedlejších vět přívlastkových, které nejsou označené. Najdete je?

4A.3 Aktivity

Hádej, co mám...

Metodický list pro vyučující	
Cíl aktivity	Žáci si zvědomují kritéria pro popis předmětu a sami je aktivně používají. Aktivita je vhodná na úvod lekce.
Pomůcky	Kartičky s obrázky různých předmětů. <div style="display: flex; align-items: center;"> <div style="border: 1px solid black; border-radius: 50%; padding: 2px 5px; margin-right: 5px;">TIP</div> <div>Místo kartiček můžeme zvolit i reálné předměty, které si žáci budou losovat z neprůhledné tašky.</div> </div>
Časový rámeček	15–20 minut

Popis aktivity

1. **Příprava.** Nachystáme si kartičky s obrázky různých předmětů tak, aby byly co nejrozmanitější. Pokud učíme žáky stejného oboru, můžeme také vybrat některé předměty tak, aby s daným oborem souvisely.

2. **Ve třídě.** Žáci si vylosují kartičku, kterou nesmí nikomu ukázat, a promyslí si, jak danou věc co nejpřesněji popsat. Upozorníme je na to, aby především zmínili velikost, tvar, materiál a barvu (mohou si například představit, že by předmět popisovali mimozemšťanovi, který zná pouze tyto kategorie popisu). Sami si také vybereme kartičku, na které ukážeme postup, např.: *Moje věc je obdélníkového tvaru o velikosti asi 20 centimetrů. Je vyrobená z papíru – zvenčí tvrdého a zevnitř obyčejného. Může mít různé barvy, ale vevnitř je často bílá. Na levé straně obsahuje kovovou pružinu, aby to celé drželo pohromadě.*

TIP Pokud tušíme, že aktivní slovní zásoba našich žáků nebude pro popis předmětů dostatečná, můžeme ji předučit formou společného brainstormingu: *Jaké barvy znáte? Jak může něco být velké? (gestikulujeme) Umíte popsat tyto tvary? (kreslíme na tabuli) Jaké materiály znáte? (ukazujeme na různých věcech ve třídě)*

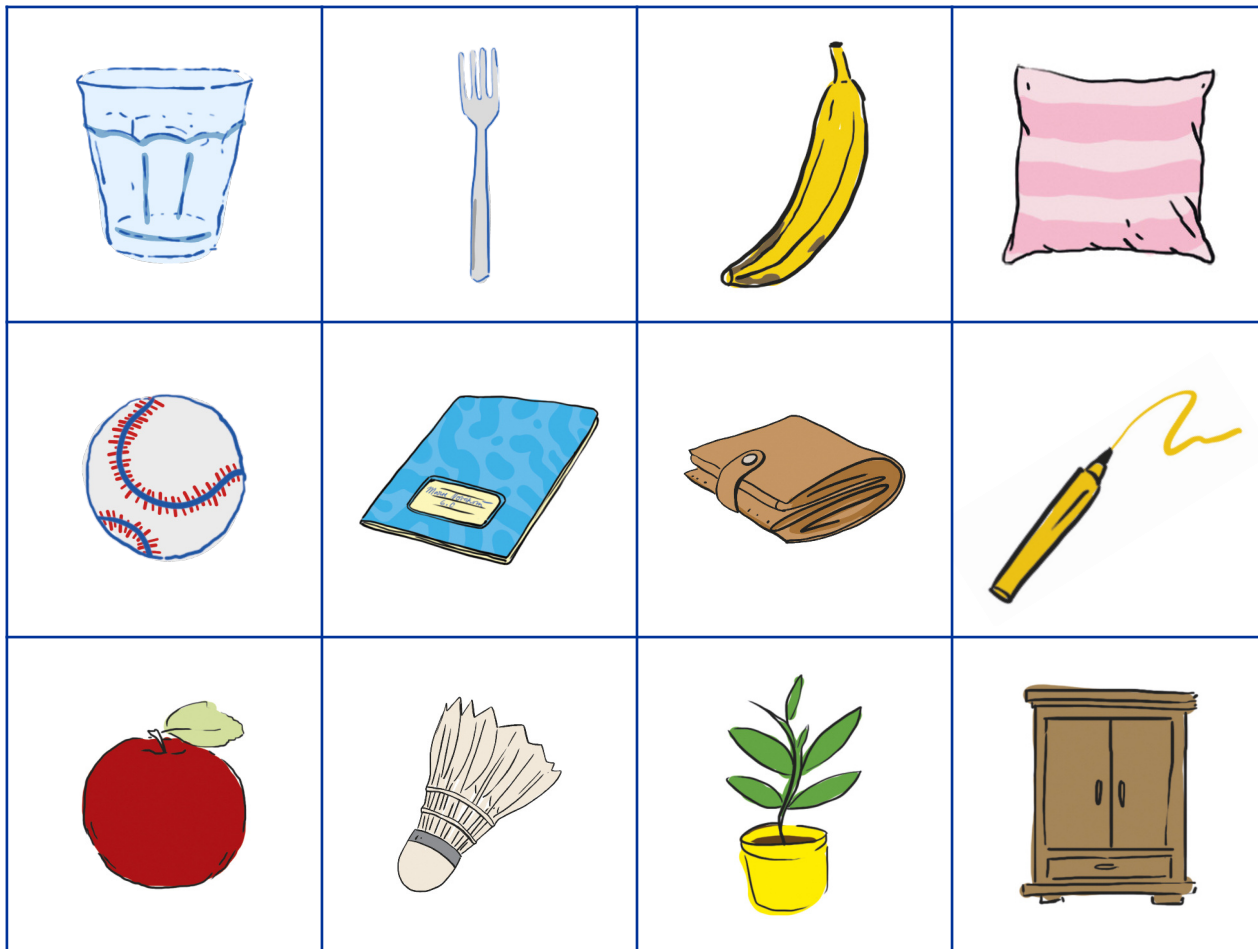
3. Žáci popisují své předměty a ostatní hádají. Povzbuzujeme je, pomáháme doplnit slovní zásobu, pokud chybí, a parafrázujeme jejich výpovědi, je-li nutné nějaké upřesnění. U předmětů, které se obtížněji popisují, mohou mluvčí doplnit kategorii nebo funkci předmětu.

TIP Při popisu předmětů nemusí zbytek třídy hádat ústně, ale může dané předměty podle instrukcí kreslit.

4. Shrňme klíčové elementy systematického popisu.

TIP Nemáme-li čas připravit kartičky s obrázky, můžeme využít lepicí papírky, na které napíšeme názvy předmětů a jež rozdáme žákům do dvojic tak, aby neviděli, co je na nich napsáno. Žáci si je nalepí na čelo a ve dvojicích si poté navzájem popisují a hádají, co má kdo napsaného na čele.

Univerzální obrázky k nastříhání

Skládkové psaní

Metodický list pro vyučující	
Cíl aktivity	Žáci se zaměřují na podrobný popis různých aspektů. Rozvíjejí si slovní zásobu a uvědomují si nutnost návaznosti textu.
Pomůcky	Obrázek místa, předmětu, člověka (dle potřeby procvičování). Budeme-li pracovat s popisem místa, můžeme využít třeba stránku www.window-swap.com , kde se objevují různé pohledy z okna. Jsou nahrané do podoby video smyček, proto je do popisu možné zahrnout i dynamický rozměr.
Časový rámec	30 minut

Popis aktivity
<p>1. Ve třídě. Promítáme připravený obrázek a společně se žáky zformulujeme jednotlivé části osnovy, např. úvod – popředí obrázku vlevo – popředí obrázku vpravo – pozadí – co se na obrázku děje – jak bude daná situace asi pokračovat.</p> <p>2. Podle počtu žáků buď jednotlivcům, či skupinám zadáme, aby co nejpřesněji písemně popsali jednu část osnovy (každý jinou). Ideálně v rozsahu 40–50 slov, ale můžeme modifikovat podle úrovně a potřeb.</p> <p>3. Každý následně přečte svou část textu podle osnovy. Společně zhodnotíme kvalitu výsledného společného díla.</p> <p>4. Varianta dalšího pokračování aktivity: Přepíšeme části jednotlivých skupin a dále s nimi v lekcích pracujeme:</p> <p>a. Žáci text vylepšují z hlediska gramatického a lexikálního. Problematické pasáže můžeme označit nebo do závorek napsat, na jaké úpravy se mají v jednotlivých větách zaměřit, např. interpunkce, shoda podmětu s přísudkem, opakování stejných slov apod.</p> <p>b. Žáci se zaměřují na soudržnost textu a snaží se „ošetřit“ přechody mezi prací jednotlivých skupin tak, aby nebylo patrné, že se jedná o dílo několika autorů.</p>

4A.4 Jazykový úkol

Pro zvládnutí všech typů popisu je z jazykového hlediska důležité, aby si žáci uvědomili rozdíl mezi přídavnými jmény a příslovci, což je oblast, která může činit problémy i zkušeným mluvčím. Toto konkrétní cvičení se zaměřuje na jejich stupňované tvary.

Přídavná jména versus příslovce – stupňování

Přečtěte si následující věty a vyberte správný tvar. Je to přídavné jméno, nebo příslovce? Jaký je jeho základní tvar?

Prohlédněte si také sloveso ve větě. Vidíte nějakou souvislost mezi slovesem a vybraným slovním druhem?

Příklad: Vyřešil tu matematickou úlohu chytřejší/chytřeji než jeho soused. (... chytře...)

1. Ten obrázek visí výše/vyšší než ta polička.
2. Můj pokoj je určitě světlejší/světleji než tvůj.
3. Z balkonu mého bytu můžete vidět celou Prahu ještě lepší/lépe než z okna.
4. Podle mého názoru bude můj výsledek mnohem horší/hůř než tvůj.
5. Červená pastelka je ze všech nejkratší/nejkratčeji, protože ji často používám.
6. Jeho cesta do práce trvá určitě nejdelší/nejdéle.
7. V pokoji mám větší/víc květin než moje sestra.
8. Čím menší/míň kaktus, tím větší/víc radost jí přinese.
9. Nakonec jsem se stala nejúspěšnější/nejúspěšněji podnikatelkou za rok 2025.
10. Mohl bys prosím mluvit trochu tišší/tišeji?

4B Slohový útvar POPIS OSOBY (CHARAKTERISTIKA)

4B.1 Volba útvaru s ohledem na vícejazyčné žáky a žákyně

V případě charakteristiky mohou vícejazyční žáci a žákyně přirozeně těžit ze základní slovní zásoby pro popis vzhledu a vlastností člověka. Při nácvičku psaní tohoto útvaru bude ale klíčové paletu aktivně využívaného lexicke rozšířit, aby byl jejich sloh dostatečně pestrý a neopakovaly se tam stále stejné výrazy. Velkým benefitem může být reálná předloha, ať už v podobě ilustrace, fotografie, či literární postavy, jež poslouží jako opora.

Ze všech typů popisu je charakteristika právě tím, který se v zadání maturitního slohu hojně objevuje, proto doporučujeme se mu v nácvičku systematicky věnovat.

4B.2 Ukázka typických rysů charakteristiky

Popis osoby je slohový útvar prostěsdělovacího až uměleckého funkčního stylu. Cílem je, aby si na jeho základě udělal čtenář jasnou představu o popisovaném jedinci či postavě. K tomu využíváme několik slohových postupů:

Popis vnější se zaměřuje na vzhled osoby, barvu vlasů, očí, výšku, typ postavy a také na oblečení, které je pro danou osobu typické.

Popis vnitřní nám přibližuje charakter a typické chování dané osoby.

Pokud k vnitřnímu popisu používáme přídavná jména a vlastnosti osoby jsou tedy přesně pojmenovány, pak se jedná o **popis přímý** (*je milý, srdečný a štědrý*).

Pokud typické chování osoby ukazujeme skrze slovesa či popis reakce na různé situace bez přímé definice vlastností, pak se jedná o **popis nepřímý** (*často se směje a dělí se se spolužáky o svačinu*).

U charakteristiky obvykle postupujeme od celku k detailům, přičemž je nezbytné se systematicky držet osnovy, která může vypadat například takto: úvod, popis celkového dojmu, popis hlavy a obličeje, popis postavy, popis oblékání, popis řeči a chůze, popis vlastností, závěr.

Mezi typické **jazykové prostředky**, které pro popis osoby využíváme, patří pestrá paleta přívlastků a přídavných jmen, častá jsou rovněž přirovnání, ustálená slovní spojení nebo přísloví.

Příklad popisu osoby

Matěj očima kamaráda

Matěj je šestnáctiletý kluk, který na první pohled působí tiše a nenápadně. Nepatří mezi ty, kdo se snaží zaujmout, spíš se drží v pozadí a pozoruje. Jeho klidná přítomnost ale působí přirozeně a příjemně.

Zanechává dojem přemýšlivého mladíka, který si jde svou cestou. V očích má zvědavost a lehký odstup, jako by hledal své místo ve světě. Často působí zamyšleně, duchem jinde.

Má jemné rysy, oválný obličej, šedozelené oči, rovný nos a plné rty, které často jen tak mlčky pootevře, jako by chtěl něco říct – a pak si to rozmyslí. Vlasy má vlnité, tmavě hnědé, většinou rozčuchané takovým tím způsobem „prostě jsem vstal a šel“.

Postava je štíhlá a vysoká, pohyby trochu neohrabané, ale přirozené. Obléká se pohodlně – džíny, mikiny, oblíbené tenisky. Neřeší módu, ale věci má čisté a nosí je po svém.

Moc nemluví, ale když už něco řekne, většinou to stojí za to. Slova volí s rozvahou. Když jde, trochu se loudá, jako by nikam nespěchal. Není ten typ, který hned běží dopředu, na vše si bere svůj čas.

Je vnímavý, citlivý, má svůj svět. Není to žádný vůdce, ale rozhodně není jen do počtu. Je dobrý a obětavý kamarád. Má také svérázný smysl pro humor a miluje sarkasmus.

Matěje mám rád, je to kluk, který postupuje pomalu, ale jistě vpřed. Nezkazí žádnou zábavu a člověk se na něho může spolehnout.

Zdroj: chatGPT, autorská adaptace

V textu se nachází více typických jazykových prostředků, které nejsou označené. Najdete je?

4B.3 Aktivity

Seřaď, najdi

Metodický list pro vyučující	
Cíl aktivity	Žáci si uvědomí strukturu textu popisu, jeho jednotlivé části a druhy popisu. Také trénují textovou návaznost vyskytující se v didaktickém testu.
Pomůcky	Pracovní list s částmi textu, na tabuli napsaná typická struktura popisu osoby a typické znaky popisu.
Časový rámec	15–20 minut

Popis aktivity

- Příprava.** Připravíme si text o Pipi Dlouhé punčoše tak, že ho rozdělíme na šest částí, které na sebe textově navazují a zároveň každá z nich obsahuje typický znak popisu/charakteristiky osoby. Pomocí tabulky vytvoříme pracovní list (podobně jako je tomu v didaktickém testu), nebo můžeme jednotlivé části rozstříhat a žáci je skládají (lehčí varianta).
- Ve třídě.** Žáky rozdělíme do dvojic a každé dvojici dáme jeden pracovní list a pastelky. Žáci mají za úkol seřadit text od začátku do konce. Společně návaznost zkontrolujeme a okomentujeme, co žákům pomohlo vybrat pořadí: jaká navazující slova byla užitečná, jaké téma se objevilo v jedné části textu a ve druhé bylo rozvíjeno, podle jakých znaků poznali první odstavec atd. Už během skládání textu by si žáci mohli všimnout, že každá část se věnuje jiné části popisu.
- Každé dvojici zadáme, aby definovala jeden z odstavců. Co popisuje? Čemu se věnuje? Pak napíšeme na tabuli typickou strukturu popisu a společně se žáky porovnáme, necháme je přiřadit jednotlivé části osnovy k reálnému textu.
- Žáci dostanou čtyři barevné pastelky: červenou, žlutou, modrou a zelenou a označují druhy popisu a jazykové prostředky typické pro popis. Každá dvojice se opět může zaměřit jeden znak, např.: **žlutá** – popis vnější, **zelená** – popis vnitřní přímý, **modrá** – popis vnitřní nepřímý, **červená** – jazykové prostředky.
- Dvojice následně seznámí ostatní s výsledky svého pátrání. Pokud máme možnost text promítnout, také pasáže barevně značíme, aby se všichni lépe orientovali.

Text k seřazení

Seřadte text.	
	Tak zvláštní děvče Tomy a Anika ještě neviděli. Byla to Pipi Dlouhá punčocha, která se právě vypravila na ranní procházku. Vypadala takhle: Vlasy měla zrzavé jako liška a dva pevně spletené copy jí trčely rovnou do stran. Nos měla malilinký brambůrek a celý puntíkatý od pih. V širokých ústech se jí bělaly zdravé zuby.
	„Proč chodíš pozadu?“ zeptal se Tomy. „Proč chodím pozadu?“ řekla Pipi. „Copak si nesmí každý chodit, jak se mu zlíbí? V Egyptě takhle chodí každý a nikoho ani nenapadne se tomu divit. Co bys tomu řekl, kdybych šla po ruku. Tak se totiž chodí v Zadní Indii, abys věděl.“ „To sis vymyslela,“ vyhrkl Tomy. Pipi chvíli přemýšlela. „Máš pravdu, to jsem si vymyslela,“ řekla smutně. „Lhát se nemá,“ dodala si odvahy Anika. „Ano, lhát se nemá, nikdy. Jenže, mně to nedá. (...) Takže kdybych někdy náhodou zalhala, tak se na mě nezlobte a vždycky si vzpomeňte, že jsem byla dlouho v Kongu. Stejně se můžeme kamarádit, ne?“
	Pipi byla zvláštní dítě. Nejzvláštnější bylo, že měla takovou sílu. Měla tak obrovskou sílu, že na celém světě nebyl policista, který by měl větší sílu než ona. Když se jí zachtělo, uzvedla i koně. A taky, že se jí někdy zachtělo. Měla vlastního koně, kterého si koupila za jeden z těch zlatých peněz právě v den, kdy se nastěhovala do vily Vilekuly. (...) Vtom se u vily Vilekuly otevřela vrátka a na ulici vyšlo děvčátko.
	Pipi si vykračovala po ulici jednou nohou po chodníku a druhou ve stružce vedle chodníku. Tomy a Anika se za ní dívali, dokud jim nezmizela z očí. Za chvíli se vracela, ale tentokrát šla pozadu. (...)
	Na okraji malého, docela malého města byla stará, zpustlá zahrada. V té zahradě stál starý domek a v tom domku bydlela Pipi Dlouhá punčocha. Bylo jí devět let a bydlela úplně sama. (...) Pipi se jednoho dne rozloučila s námořníky z tatínkovy lodi. (...) Vzala si s sebou opičku, které říkala Pan Nilson – tu jí dal tatínek – a veliký kufr plný peněz. (...)
	Na sobě měla velice zvláštní šaty. Ušila si je totiž sama. Chtěla modré, ale modrá látka jí nestačila, a tak si na několika místech pomohla kousky červené. Na dlouhých, tenkých nohou nosila dlouhé punčochy, a to jednu hnědou a druhou černou, a černé boty, které jí byly tak velké, že by je obula nadvkrát. (...)

Zdroj: LINDGRENŮVÁ, Astrid. *Pipi Dlouhá punčocha*. Praha: Albatros, 2010.

Řešení pro učitele

Seřadte text.	
	Na okraji malého, docela malého města byla stará, zpustlá zahrada. V té zahradě stál starý domek a v tom domku bydlela Pipi Dlouhá punčocha. Bylo jí devět let a bydlela úplně sama. (...) Pipi se jednoho dne rozloučila s námořníky z tatínkovy lodi. (...) Vzala si s sebou opičku, které říkala Pan Nilson – tu jí dal tatínek – a velký kufr plný peněz. (...)
	Pipi byla zvláštní dítě. Nejzvláštnější bylo, že měla takovou sílu. Měla tak obrovskou sílu, že na celém světě nebyl policista, který by měl větší sílu než ona. Když se jí zachtělo, uzvedla i koně. A taky, že se jí někdy zachtělo. Měla vlastního koně, kterého si koupila za jeden z těch zlatých peněz právě v den, kdy se nastěhovala do vily Vilekuly. (...) Vtom se u vily Vilekuly otevřela vrátka a na ulici vyšlo děvčátko.
	Tak zvláštní děvče Tomy a Anika ještě neviděli. Byla to Pipi Dlouhá punčocha, která se právě vypravila na ranní procházku. Vypadala takhle: Vlasy měla zrzavé jako liška a dva pevně spletené copy jí trčely rovnou do stran. Nos měla malilinký brambůrek a celý puntíkatý od pih. V širokých ústech se jí bělaly zdravé zuby.
	Na sobě měla velice zvláštní šaty. Ušila si je totiž sama. Chtěla modré, ale modrá látka jí nestačila, a tak si na několika místech pomohla kousky červené. Na dlouhých, tenkých nohou nosila dlouhé punčochy, a to jednu hnědou a druhou černou, a černé boty, které jí byly tak velké, že by je obula nadvakrát. (...)
	Pipi si vykračovala po ulici jednou nohou po chodníku a druhou ve stružce vedle chodníku. Tomy a Anika se za ní dívali, dokud jim nezmizela z očí. Za chvíli se vracela, ale tentokrát šla pozadu. (...)
	„Proč chodíš pozadu?“ zeptal se Tomy. „Proč chodím pozadu?“ řekla Pipi. „Copak si nesmí každý chodit, jak se mu zlíbí? V Egyptě takhle chodí každý a nikoho ani nenapadne se tomu divit. Co bys tomu řekl, kdybych šla po ruce. Tak se totiž chodí v Zadní Indii, abys věděl.“ „To sis vymyslela,“ vyhrkl Tomy. Pipi chvíli přemýšlela. „Máš pravdu, to jsem si vymyslela,“ řekla smutně. „Lhát se nemá,“ dodala si odvahy Anika. „Ano, lhát se nemá, nikdy. Jenže, mně to nedá. (...) Takže kdybych někdy náhodou zalhala, tak se na mě nezlobte a vždycky si vzpomeňte, že jsem byla dlouho v Kongu. Stejně se můžeme kamarádit, ne?“

Sněhová koule pro popis vnější

Metodický list pro vyučující	
Cíl aktivity	Žáci si zopakují přívlastky vhodné pro popis osoby. Na příkladech ostatních si dále rozšiřují svou aktivní slovní zásobu z daného okruhu.
Pomůcky	Papíry s nadepsanými částmi těla.
Časový rámec	20–30 minut

Popis aktivity

- Ve třídě.** Vyučující rozdá každému jedinci nebo skupině papír, na kterém je nahoře napsána jedna část obličeje či lidského těla (případně oblečení), např.: *vlasy, oči, uši, nos, obličej, ramena, ruce, nohy, postava, břicho* atd.
- V časovém limitu 1 minuta musí žáci napsat nejvíce přívlastků popisujících zadanou část. Pak se papíry posunou dokola a začíná se znovu. Nabaluje se tak sněhová koule přívlastků, ke které každý postupně přispěje svými nápady.
- Po 5–7 kolech, podle velikosti koule, aktivitu ukončíme. Společně procházíme všechny možnosti, opravujeme a dovysvětlíme možné nejasnosti.

Vyzveme žáky, aby psali nejdříve: *přívlastek shodný, přívlastek neshodný, přirovnání, případně i obrazné vyjádření. Termíny si předem vysvětlíme na příkladu.*

Souvislý text charakteristiky

Metodický list pro vyučující	
Cíl aktivity	Žáci komplexně procvičují psaní slohového útvaru charakteristika. Upevňují si dovednosti nabyté v předchozích cvičeních.
Pomůcky	Vzorová osnova popisu osoby, papíry.
Časový rámec	60–120 minut (specifikujeme podle požadovaného rozsahu)

Popis aktivity
<ol style="list-style-type: none"> Příprava. Vyučující vytiskne nebo přepíše na tabuli vzorovou osnovu popisu osoby, které by se žáci měli držet a měli by ji už znát z předchozích aktivit. Ve třídě. Dáme žákům vybrat z několika témat. Navržená témata: moje oblíbená hrdinka / můj oblíbený hrdina, superhrdina očima nepřítele (Harryho Pottera popisuje Draco Malfoy, Batmana popisuje Joker, Spidermana popisuje Dr. Octopus nebo Sněhurku popisuje zlá královna atd.), moje oblíbená antihrdinka / můj oblíbený antihrdina. Žáci obdrží papír na psaní nanečisto a na čistopis. Projdeme s nimi témata i osnovu a ujistíme se, že všemu rozumí. Můžeme si s nimi také znovu projít, jaké druhy popisu a jazykové prostředky by se v textu měly objevit. Pro ještě větší míru podpory jim můžeme také rozdat vzorový text z počátku této kapitoly (Matěj očima kamaráda). Ve stanoveném časovém limitu píšou svůj text. Pokud s přípravou na maturitu začínáme, není nutné hned vyžadovat plný rozsah 250 slov, adekvátně k tomu můžeme tedy snížit i časový limit. Výsledné texty se snažíme již co nejdříve bodovat podle maturitních kritérií hodnocení, aby žáci od počátku vnímali, jaké jsou standardy kvalitní slohové práce. Můžeme se inspirovat kritérii Cermatu: https://maturita.ceremat.cz/files/files/maturita/KRITERIA-HODNOCENI/kriteriya_hodnoceni_prilohy.pdf, nebo využíváme naše školní, jsou-li pozměněná.

Osnova charakteristiky

Úvod: Koho a proč jsem si vybral

Celkový dojem: Jak vypadá na první pohled

Hlava a obličej: Vlasy, oči, tvar obličeje

Postava: Typ postavy, váha

Typické oblečení: Co nosí nejčastěji a kam

Jak mluví, chodí, reaguje a působí: Běžné reakce a chování, co si o něm myslí ostatní

Jaké jsou jeho typické vlastnosti: Silné a slabé charakterové stránky

Závěr: Shrnutí, vlastní názor, vztah k němu

4B.4 Jazykové úkoly

Z lexikálního hlediska je vhodné se zaměřit na synonyma pro slovesa BÝT a MÍT. Osvojené možnosti a větné konstrukce pak lze využít nejen při psaní popisu.

Pro zvládnutí charakteristiky je z jazykového hlediska důležité, aby si žáci uvědomili rozdíl mezi přídavnými jmény a příslovci, což je oblast, která může činit problémy i zkušeným mluvčím. Můžeme na tom také ukázat distinktivní (rozlišovací) funkci české diakritiky, kdy délka samohlásky v některých případech odlišuje jednotlivé slovní druhy.

V oblasti slovní zásoby rovněž rozvíjíme různé varianty popisu povahových vlastností. Žáci by si měli také osvojit/zopakovat strukturu přirovnání (znalost tohoto jazykového tropu mohou využít v didaktickém testu, ale i u ústní zkoušky).

Synonyma pro slovesa BÝT a MÍT

Pozorujte věty. Mají něco společného?

1. Ve třídě je katedra a lavice.
2. Na louce jsou květiny.
3. Knihy jsou v regále.
4. Na nebi je slunce.
5. Na stěně jsou hodiny.
6. Na náměstí jsou vysoké domy, které mají tři poschodí.
7. Náš dědeček má na zahradě jabloně.
8. Díky sportu má hezkou štíhlou postavu.
9. Často má na sobě tričko a džíny.
10. Na hlavě už nemá moc vlasů.
11. Má ráda lidi.
12. Na fotce má žena výrazné oči.

Zkuste pro každou z nich vymyslet varianty, jak by se dala slovesa BÝT a MÍT nahradit, a věty přepište.

Příklad: *Ve třídě je katedra a lavice.* → *Ve třídě se nachází katedra a lavice. / Ve třídě stojí katedra a lavice.*

Zdroj: https://inkluzivniskola.cz/wp-content/uploads/2024/08/pp_popis_0.pdf, vlastní doplnění

Přídavná jména versus příslovce

Následující cvičení je možné zadat v několika variantách. V té první musí být žáci velmi vnímaví vůči kontextu věty, ale slova už jsou ve správných tvarech. Ve druhé variantě mohou postupovat vylučovací metodou, přídavná jména musí však samostatně převést do správné formy. Vybíráme vhodnou variantu na míru tomu, co potřebují naši žáci procvičit víc.

U velmi pokročilých žáků můžeme využít variantu 1, ale smazat možnosti.

Varianta 1: Vyberte podle kontextu přídavné jméno, nebo příslovce.

1. Její kulatý obličej zdobí _____ (jemný/jemně) úsměv.
2. Její postava působí velmi _____ (elegantní/elegantně).
3. Ve společnosti se projevuje _____ (přátelský/přátelsky).
4. Její pohyby byly _____ (lehké/lehce), vypadala, jako by se vznášela nad zemí.
5. Vždy se chová _____ (ohleduplný/ohleduplně) ke svému okolí.
6. Její gesta jsou _____ (sebevědomá/sebevědomě).
7. Mluví _____ (tichý, ale jasný / tiše, ale jasně), takže jí každý snadno rozumí.
8. Je _____ (upřímná/upřímně), ale nikdy _____ (hrubá/hrubě).
9. Má _____ (štíhlou/štíhle) postavu.

Varianta 2: Vyberte podle kontextu přídavné jméno, nebo příslovce. U přídavného jména pozor na správný rod a pád.

1. Její kulatý obličej zdobí _____ (jemný/jemně) úsměv. Směje se mile a _____ (jemný/jemně).
2. Má _____ (štíhlá/štíhle) postavu, která působí velmi _____ (elegantní/elegantně).
3. Je to _____ (přátelský/přátelsky) dívka, která se s každým ráda baví. Ve společnosti se projevuje _____ (přátelský/přátelsky).
4. Chodí _____ (lehký/lehce), jako by se vznášela nad zemí. Její pohyby byly _____ (lehký/lehce), vypadala, jako by se vznášela nad zemí.
5. Vždy se chová _____ (ohleduplný/ohleduplně) ke svému okolí. Je _____ (ohleduplný/ohleduplně) ke svému okolí.
6. Na první pohled působí velmi _____ (sebevědomý/sebevědomě). Její gesta jsou _____ (sebevědomý/sebevědomě).
7. Mluví _____ (tichý, ale jasný / tiše, ale jasně), takže jí každý snadno rozumí. Mluví _____ (tichý, ale jasný / tiše, ale jasně) hlasem, proto jí každý dobře rozumí.
8. Říká _____ (upřímný/upřímně), co si myslí, ale nikdy to neudělá _____ (hrubý/hrubě).
9. Je _____ (upřímný/upřímně), ale nikdy _____ (hrubý/hrubě).

Hledání synonym a antonym

Kartičky se synonymy a antonymy nastříháme a rozmístíme po třídě. Poté rozdáme žákům (individuálně, do dvojic či skupinek) tabulku s přídavnými jmény a ujistíme se, že všichni rozumí jejich významu. Poté musí žáci během zadaného časového limitu (např. 10 minut) hledat po třídě synonyma či antonyma k přídavným jménům z tabulky (ke každému přídavnému jménu je jedno synonymum a jedno antonymum).

Po uplynutí časového limitu společně zkontrolujeme, jaká slova příbuzná či opačná našli, a dovysvětlíme případné nejasnosti a otázky. Při kontrole motivujeme žáky, aby vysvětlovali vlastními slovy významy přídavných jmen, která našli. Význam vysvětlují v konkrétních větách, např.: „*Člověk, který je rozvážný, nejdřív hodně přemýšlí, než něco řekne nebo udělá.*“ Společně vymýšlíme další přídavná jména vhodná pro popis charakteru.

Novou slovní zásobu můžeme dále procvičovat formou hry „aktivity“, kdy si někdo vytáhne lísteček s novým slovem a musí ho ostatním popsat jinými slovy, předvést pomocí pantomimy či namalovat. Ostatní poté hádají, o jaké slovo se jedná.

Nemáme-li možnost tisknout, můžeme základní přídavná jména žákům nadiktovat (dobré pro opakování pravopisu, mj. diakritiky). Synonyma a antonyma poté napíšeme na lepicí papírky a polepíme jimi třídu.

Průběh a pravidla hry můžeme různými způsoby inovovat. Můžeme například žáky rozdělit do týmů a hrát „běhací diktát“. Na jednom konci třídy nebo chodby budou rozmístěna synonyma a antonyma, ke kterým po jednom běhají soutěžící z jednotlivých týmů. Jejich úkolem je si slovo zapamatovat, vrátit se zpátky a nadiktovat ho svému týmu. Žáci se pak musí společně rozhodnout, ke kterému přídavnému jménu toto synonymum či antonymum přiřadí.

Tabulka přídavných jmen

přídavné jméno	synonymum (slovo podobné)	antonymum (slovo opačné)
1. skromný		
2. pracovitý		
3. vzteklý		
4. veselý		
5. otevřený		
6. odvážný		
7. kamarádský		
8. přemýšlivý		
9. hodný		
10. férový		
11. vtipný		
12. chytrý		
13. pohodový		
14. věrný		
15. upovídaný		

Tabulka synonym a protikladů

Níže uvedené řazení je zároveň klíčem pro vyřešení celé aktivity.

pokorný	nafoukaný
pilný	líný
vznětlivý	klidný
šťastný	smutný
extrovertní	uzavřený
nebojácný	bojácný
přátelský	chladný
rozvážný	spontánní
laskavý	zlý
čestný	nepoctivý
má smysl pro humor	nudný
moudrý	hloupý
bezstarostný	ustaraný
loajální	nevěrný
hovorný	málomluvný

Spojování přirovnání

Vyzveme žáky, aby říkali různá přirovnání, která znají. Bude-li třeba, uvedeme nějaký notoricky známý příklad, např. *mít hlad jako vlk*, aby si osvěžili, co to vlastně přirovnání je. Všechny nápady zapisujeme na tabuli.

Na konkrétních příkladech ukážeme, že přirovnání se mohou pojít se slovesy, např. *stojí tam jako kůl v plotě*, nebo s přídavnými jmény, např. *je zvědavý jako opice*.

Rozdáme do skupin nastříhané dvojice kartiček a žáci z nich spolu skládají začátky a konce přirovnání. Společně porovnáme jednotlivá řešení.

Nakonec žáci dostanou za úkol použít 3 přirovnání ve vlastních větách. Můžeme je také vyzvat, aby přirovnání dokončili vlastními kreativními nápady, případně aby porovnali, která přirovnání fungují v jejich mateřském jazyce podobně a která jsou naopak zcela odlišná.

Žáky je zároveň vhodné upozornit, že takováto přirovnání jsou poměrně specifickými stylistickými prostředky a při jejich použití je vždy potřeba zvážit jejich vhodnost s ohledem na téma a žánr. Vnímáme je nicméně jako bránu do světa českých frazémů, které mají v osvojování si češtiny u pokročilých mluvčích (zvláště těch, kteří se připravují na maturitní zkoušku) svoje místo.

Začátky a konce přirovnání

A	B
Stojí jako	solný sloup.
Křičí jako	na lesy.
Spí jako	dudek.
Směje se jako	blázen.
Mlčí jako	ryba.
Září jako	sluníčko.
Sedí jako	pecka.
Je pomalý jako	šnek.
Je rychlý jako	blesk.
Je tichý jako	myška.
Je silný jako	lev.
Je čistý jako	padlý sníh.
Je krásný jako	obrázek.
Je ošklivý jako	noc.
Je lehký jako	pírko.
Je pevný jako	helvétská víra.

4C Slohový útvar POPIS PRACOVNÍHO POSTUPU

4C.1 Volba útvaru s ohledem na vícejazyčné žáky a žákyně

Popis pracovního postupu je pro vícejazyčné žáky a žákyně vhodný, neboť mohou zásady jeho psaní v podobě různých receptů, návodů apod. znát z každodenního života. Je ale třeba s nimi speciálně v tomto případě probrat vhodnou strategii – konkrétní téma popisu, které si vyberou, by se totiž mělo týkat postupů, s nimiž jsou po obsahové stránce důvěrně seznámeni. Nejen proto, že budou s větší pravděpodobností ovládat vhodné lexikum, ale i proto, aby se při psaní nedopustili obsahových přehmatů. Zcela zásadní rovněž bude, aby se během nácviku seznamovali se strukturou popisu pracovního postupu a typickými jazykovými jevy, které se v něm vyskytují: příslovce času s dalšími prostředky budování časové posloupnosti a jednotnost mluvnické osoby, v níž je popis psán.

Popis pracovního postupu se podle našich zjištění nevyskytuje mezi zadáními maturitního slohu pokaždé, ale i přesto jeho nácvik doporučujeme pro zpestření lekcí psaní. Rozšíří totiž paletu aktivit a osvojené dovednosti pak žáci využijí i jinde.

4C.2 Ukázka typických rysů popisu pracovního postupu

Popis pracovního postupu je slohový útvar prostěsdělovacího či odborného funkčního stylu. Jeho cílem je názorně popsat jednotlivé kroky návodu tak, aby příjemce při jejich dodržení dospěl k zamýšlenému výsledku, tedy něco vyrobil, sestrojil, případně si osvojil nějakou dovednost.

Jako pro každý text i pro popis zvolíme nejprve vhodný nadpis, který můžeme přizpůsobit médiu, kontextu či adresátovi. Samotný popis pak začíná vhodným úvodem, v němž je představeno jeho téma. Následuje seznam potřebných propriet nebo surovin (jedná-li se o recept). Tato pasáž samozřejmě závisí na konkrétním popisu a podle kontextu je možné ji i vynechat. Následně jsou popsány jednotlivé kroky v logickém pořadí, ve kterém na sebe navazují. Členíme je do odstavců, jež můžeme, ale nemusíme číslovat. V závěru je opět vhodné se obrátit směrem ke čtenáři a vyzdvihnout, čím pro něj může být tento návod užitečný.

Pro popis pracovního postupu je typické využití různých časových příslovcí. Velký důraz klademe rovněž na dodržení jednotné osoby a čísla, případně trpného rodu.

Příklad popisu pracovního postupu

Barvení velikonočních kraslic

Velikonoční kraslice představují jeden z tradičních symbolů jara. Barvení vajíček je oblíbená činnost, do které se snadno můžeme pustit i doma. Níže je popsán jednoduchý způsob barvení pomocí potravinářských barev.

Pomůcky a suroviny:

- bílá vařená vejce,
- potravinářské barvy, které koupíte například v drogerii,
- ocet,
- voda,
- sklenice nebo kelímky,
- lžíce,
- papírové utěrky,
- volitelně voskovka, listy nebo gumičky, olej.

Postup:

Nejdřív si připravíme vajíčka. Omyjeme je a necháme uschnout. Pro delší trvanlivost lze obsah vyfouknout, ale běžně se barví vejce natvrdo. Musíme se tedy rozhodnout pro jednu z těchto dvou variant a podle toho vajíčka buď opatrně vyfoukneme, nebo 10 minut povaříme ve vroucí osolené vodě.

Potom si připravíme barevný roztok. Do sklenice nalijeme asi 200 ml horké vody, přidáme lžičku octa a trochu barvy. Směs dobře promícháme, aby se barevný prášek rozpustil.

Následně už přichází na řadu samotné barvení. Vejce ponoříme do sklenice s roztokem asi na 3–5 minut.

TIP! Předem je můžeme ozdobit voskovkou nebo obmotat gumičkami pro zajímavé vzory. Lze přiložit listy rostlin a obvázat látkou, čímž vznikne přírodní motiv.

Obarvená vejce nakonec položíme na utěrku a necháme uschnout. Pro větší lesk je možné je přetřít papírovou utěrkou lehce namočenou v oleji.

Barvení kraslic je jednoduchý a tvořivý způsob, jak si můžeme zpříjemnit velikonoční svátky. Tuto aktivitu zvládnou i děti a lze ji různě obměňovat podle vlastní fantazie.

Zdroj: chatGPT, autorská adaptace

4C.3 Aktivita

Šílený redaktor

Metodický list pro vyučující

Cíl aktivity	Žáci si na konkrétním příkladu uvědomují, jaké jsou typické neduhy popisu, a aktivně se snaží text vylepšit.
Pomůcky	Nakopírovaný text pro každého jednotlivce.
Časový rámec	20–25 minut

Popis aktivity

- 1. Ve třídě.** Rozdáme všem žákům text a vyzveme je, aby si ho přečetli. Po přečtení zjišťujeme, o jaký typ textu se podle nich jedná. Dokáží také určit, jaké jídlo na konci vznikne? Je-li třeba, vysvětlíme si společně význam podtržených slov. Pokud jim žáci rozumí, vyzveme je, aby je zkusili popsat vlastními slovy.
- Následně se zeptáme, jestli se jim text v této podobě líbí a jestli by v něm případně chtěli udělat nějaké změny. V ideálním případě žáci některé z problémů pojmenují (např. opakování stejných konstrukcí, neustálé změny slovesných způsobů a osoby u sloves, věty nejsou logicky propojené, chybí členění, suroviny receptu bývají zpravidla uvedeny na začátku apod.), moderujeme jejich nápady a vyzýváme je, aby to popsali skutečně co nejpřesněji.
- Rozdělíme žáky do dvojic či trojic a vyzveme je, aby text zkusili společnými silami upravit a vylepšit konkrétní problémy, které byly pojmenovány v předchozím kroku.
- Každá skupina přečte svůj výsledek. Vyzdihneme, co přesně se jim povedlo na textu vylepšit, a znovu pojmenováváme nejdůležitější jevy, které si musí při psaní popisu pracovního postupu pohlídat. Objevili-li se v textech nějaké jiné zásadnější či typické problémy, texty si od žáků vybereme a na další hodinu se k nim ještě vrátíme s vysvětlením a analýzou.

Text

Připravte si kvásek z 10 gramů rozdrobeného droždí, špetky cukru, lžice mouky a poloviny hrnku vlažného mléka. Suroviny si musíme vyndat z lednice aspoň půl hodiny předem. Kvásek necháme kynout v pokojové teplotě a pod utěrkou. Kvásek musí zdvojnásobit svůj objem. Kvásek smíchejte se zbytkem surovin, konkrétně jedním vajíčkem a 50 deka mouky. A taky přilijte do těsta zbytek mléka. Vařečkou a potom rukama musíte zpracovat měkké nelepivé těsto. To bude trvat asi 10 minut. Do těsta přidejte 2 housky nakrájené na kostičky, ale to až nakonec. Těsto bude hodinu kynout na teplém místě. Pak vytvarujeme 3 oválné šišky. Dejte vařit osolenou vodu. Dám šišky do vody. Vaříme to 18 minut. V polovině vaření musíte šišky otočit. Potom šišky vyjmete z hrnce. Propíchneme šišky špejlí nebo vidličkou. Musíme to propíchat, protože se musí dostat ven pára.

Zdroj: <https://www.apetionline.cz/recept/kynute-houskove-knedliky>, autorská adaptace

Obrázkový popis

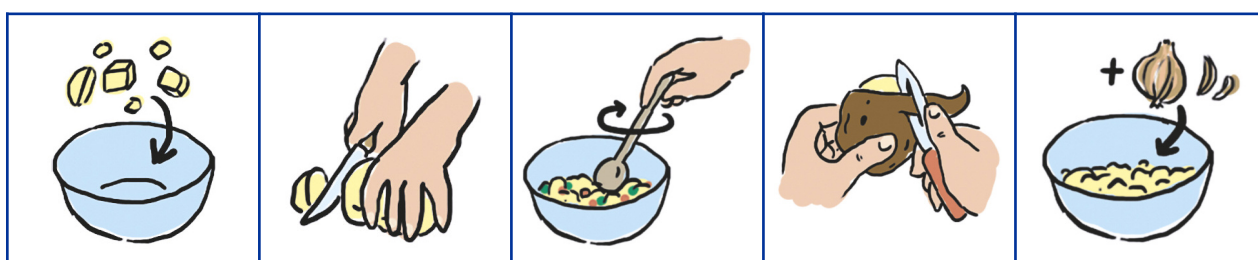
Metodický list pro vyučující

Cíl aktivity	Žáci komplexně procvičují psaní slohového útvaru popis pracovního postupu. Upevňují si dovednosti nabyté v předchozích cvičeních.
Pomůcky	Papír s obrázkovým postupem.
Časový rámeček	25–30 minut

Popis aktivity

- Ve třídě.** Rozdáme žákům papíry s obrázkovým postupem, jak připravit bramborový salát. Obrázky jednotlivých kroků můžeme buď nechat v této proházené podobě a ptát se žáků, jak by měly jít za sebou, nebo je již předem seřadit (záleží na pokročilosti skupiny a vztahu účastníků k vaření).
- Potom případně vysvětlíme obtížnější slovní zásobu, např.: *oloupat, škrabka, nakrájet na kostičky*. Zeptáme se žáků, zda tento či podobný recept znají, a vyzveme je, aby se doptali na možné nejasnosti.
- Vyhradíme dostatek času na popsání celého pracovního postupu. Podle fáze, v níž se s přípravou na maturitu nacházíme, volíme i rozsah a osnovu textu – pokud žáci s psaním souvislejších textů teprve začínají, postačí stručnější popis každého z kroků. Pokud však již maturita klepe na dveře, můžeme od žáků vyžadovat komplexnější text včetně vhodného úvodu a závěru.
- Výsledné texty opravíme a na další hodině okomentujeme. Soustředíme se především na jevy, které se opakovaly vícrát, ať už ty pozitivní, které si zaslouží vyzdvihnout, nebo ty negativní, jež je vhodné dovsvětlit, případně procvičit.

Ilustrace pro obrázkový popis

4C.4 Jazykový úkol

Pro kvalitně napsaný popis pracovního postupu je nutné nasměřovat pozornost žáků na slovesa – velkou roli hraje v tomto případě nejen jejich význam a dodržení jednotné osoby, jak již bylo procvičeno, ale také jejich (ne)dokonavost. Proto doporučujeme si otázku vidu zopakovat a podle potřeb vysvětlit, jak použití rozdílného vidu může měnit význam věty.

Slovesa podle významu a vidové dvojice

Nejdříve zkuste slovesa ze seznamu rozdělit podle toho, v jakém pracovním postupu byste je nejspíš použili. Jsou některá z nich univerzální?

stáhnout, krájet, svázat, měřit, připravit si, míchat, uložit, potřít, usmažit, zapínat, ozdobit, nainstalovat, stříhat, přidat, ochutnávat, otevřít, zálohovat, vyrábět, nastrovat, slepit, vymazat

Vaření	Vyrábění	Činnosti na počítači
		<i>stáhnout</i>

Převládají v popisech pracovního postupu dokonavá, či nedokonavá slovesa? Pokud nevíte, můžete se podívat na příkladový text. Který způsob se v něm vyskytuje častěji? Rozdělte všechna slovesa ze seznamu v tomto cvičení do jedné ze dvou skupin a doplňte chybějící tvar.

Dokonavé sloveso	Nedokonavé sloveso
<i>stáhnout</i>	<i>stahovat</i>

Možné řešení

Hvězdičkou označená slovesa mohou být univerzální.

Vaření: krájet, nastrovat, míchat, přidat*, ochutnávat, potřít, usmažit

Vyrábění: slepit, připravit si*, stříhat, měřit, ozdobit*, vyrábět, svázat

Činnosti na počítači: uložit, stáhnout, otevřít, vymazat*, zálohovat, zapínat, nainstalovat

5. Slohový útvar VYPRAVOVÁNÍ

5.1 Volba útvaru s ohledem na vícejazyčné žáky a žákyně

Vypravování je obvykle u žáků (i u učitelů) jako slohový útvar oblíbené, neboť mohou vycházet z vlastní zkušenosti a jejich text má tedy často předlohu v reálném zážitku. To se ale může stát i kamenem úrazu, protože zpočátku nezřídka dochází k záměně vyprávění za prostý popis děje. Takové texty potom postrádají zápletku, chybí jim spád a celkově i vyžadovaná struktura vyprávění. Při nácvičce je tedy nutné se detailně zaměřit na výstavbu textu i prohlubování slovní zásoby, jíž bude text zpestřen.

Díváme-li se na to, jak vypadají zadání maturitních slohů v praxi, je vypravování jednoznačně jedním z nejfrekventovanějších útvarů a žáci se s ním velmi pravděpodobně setkají. Doporučujeme s nimi tedy vyprávění nacvičovat a postupně rozvíjet jejich dovednosti. Jen se nenechme ukolébat domnělou jednoduchostí tohoto útvaru a mějme neustále na paměti výše zmíněné problémové prvky, které pomůžeme žákům překonat pouze nácvičkou, modelováním postupu a zpětnou vazbou.

5.2 Ukázka typických rysů vypravování

Vypravování je slohový útvar na pomezí uměleckého a prostěsdělovacího stylu. Hlavním účelem vypravování je pobavit a zaujmout čtenáře, a proto musí mít text zápletku, která ho činí živým, názorným a originálním.

Vypravování by, ostatně jako každý text, mělo být uvozeno vhodným nadpisem, který přitáhne k příběhu pozornost čtenářů. Osnova vypravování má poměrně přehlednou strukturu:

- **úvod** (expozice), v němž jsou čtenáři uvedeni do děje, zpravidla odpovídá na otázky kdo, kde, kdy⁴,
- **zápleтка** (kolize), jedná se o klíčovou část příběhu, která děj komplikuje, představuje obvykle nějaký problém nebo konflikt, hlavní myšlenku vypravování,
- **vyvrcholení** (krize), vyhocení konfliktu obvykle vyžadující zásadní rozhodnutí nebo obrat příběhu,
- **rozuzlení** (peripetie), další překvapivý obrat, který oddaluje závěr a umocňuje napětí vypravování,
- **závěr** (katastrofa), jedná se o zakončení příběhu, obvykle bývá konec dobrý nebo špatný, může obsahovat poučení.

Jednotlivé části textu by měly být svým rozsahem vyvážené, stále je uplatňován princip 1 myšlenka/téma rovná se 1 odstavec. Ve vypravování se typicky objevují různé prostředky gradace a změny tempa děje, zároveň je kladen důraz na časovou a příčinnou posloupnost.

Z hlediska jazykového se ve vypravování zpravidla uplatňuje minulý čas (ale pro oživení i historický přezens), dějová slovesa a bohatá slovní zásoba. Ta může být vyjádřena i využitím různých vrstev, ale jejich volba musí v rámci textu dávat smysl. Typickým znakem tohoto útvaru je v neposlední řadě **přímá řeč**.

⁴ Zde se mohou zúročit zkušenosti nabyté při psaní zprávy. Je nutné ale zdůrazňovat, že úvod, který je z logiky věci spíše popisný, by neměl být příliš rozsáhlý, aby nenarušil dynamiku výsledného textu.

Příklad vypravování

Proč jsem se neoběsila

Já jsem se nikdy nechtěla oběsit. Připadalo mi to takové neestetické. Z filmu jsem znala ty vyhřezlé fialové jazyky, rýhy na krku a oběšence, kteří se po přeříznutí provazu odporně zhroutí do navěky nepoužitelné hromádky. Já jsem se chtěla utopit!

Chtěla jsem se utopit a plout po proudu řeky třeba až do moře. Chtěla jsem elegantně zmizet a zároveň doufat, že mne po smrti budou kolébat konejšivě vlny.

Za mým neštěstím byla (pochopitelně) láska! Milovala jsem Jeníka. On mě taky miloval. Zdála jsem se mu nejkrásnější dívkou, kterou kdy potkal. Díval se na mne očima, ve kterých byl nejen obdiv k mé dokonalosti, ale taky údiv, že právě jemu tenhle drahocenný poklad spadl do klína. Milovali jsme se do svatby, milovali jsme se po svatbě, milovali jsme se hezky asi 8 let. Pak Jeník potkal Druhou Osudovou Ženu! V té době mi bylo třicet dva a měla jsem dvě děti a kruhy pod očima a o deset kilo víc než před svatbou. Jí bylo dvacet jedna, neměla kruhy, neměla děti a vážila tolik jako já, když mi bylo čtrnáct. Jeník měl v očích údiv, že takovýhle poklad se jím nechá líbat a že právě jemu říká věty typu: „Jsem na starší kluky...“ (Jeníkovi bylo třicet čtyři) a „... připadám si s tebou taková bezpečná...“ Já jsem si tedy bezpečná nepřipadala. Potkala jsem je. Byla to jedna z největších ran v mém životě. On se totiž na tu mladou krasavici díval tak zamilovaně, že mi pukalo srdce.

Šla jsem proto k Vltavě. (Vždycky jsme bydleli blízko.) Dívala jsem se na vodu. Byla kalná, šedivá a jistě chladná. Stála jsem na úplném okraji a slzy mi proudily po tvářích. Chtěla jsem skočit, chtěla jsem skončit se svým zoufalstvím. Litovala jsem své rodiče, své děti, Jeníka i sebe. A pak až úplně ke břehu připlulo asi 100 labutí. Byly špinavé a šedé jako Vltava. Největší labuťák vylezl na břeh a natáhl po mně krk. Labutě byly nesmírně agresivní. Obklopily nábreží tak, že se tam prostě nedalo skočit. Odháněla jsem je vztekle, možná že jsem do toho něžného zvířete, které mne tahalo za nohavici, i koplá. A takhle se z mé lítosti stal vztek.

Šla jsem pryč. V pekárně jsem si koupila koláč, dětem jsem koupila čokoládové bonbony a Jeníkovi jsem řekla rázně: „Hele, seber se a jdi za tou svou krasavici!“ A on se sebral a šel. Byl u té své krasavice tři dny...

Je mi dnes čtyřicet. Jeník se na mě dívá s láskou a údivem, že mu takovýhle poklad (já) spadl do náruče. Labutě krmit nikdy nechodíme. A přitom... zasloužily by si to.

Mějte se dobře a nevěšte se. Nikdo a nic za to nestojí!

P. S. Jinak mám zvířata dost ráda.

Zdroj: PAWLOWSKÁ, Halina. *Proč jsem se neoběsila*. Praha: Motto, 2018. s. 5–8.

5.3 Aktivity

Vypravování za dveřmi

Metodický list pro vyučující

Cíl aktivity	Žáci si uvědomují, jaké informace jsou ve vypravování stěžejní a neměly by se pro zachování smyslu vypustit. Aktivita může také ukázat princip ústního předávání příběhů, které bylo původním formátem například pohádek.
Pomůcky	Dobrá a nejlépe vtipná historka, může být i delší vtip.
Časový rámec	15–20 minut

Popis aktivity

- Příprava.** Vybereme nějakou jednoduchou a veselou historku nebo ještě lépe vtip. Volíme takovou jazykovou náročnost, aby žáci s jistotou rozuměli minimálně 90 % obsahu.
- Ve třídě.** Dva žáky pošleme ven za dveře. Zbytek třídy vyzveme k plnému soustředění na obsah děje (netřeba rozumět slovo od slova) a pak pomalu a zřetelně vyprávíme svou historku.
- Pozveme prvního jedince zpoza dveří, aby se vrátil do třídy. Úkolem ostatních je, aby mu postupně a dohromady (např. každý jednu větu) převyprávěli historku, kterou zrovna slyšeli.
- I druhý jedinec se vrací zpět a ten první mu nyní samostatně předává právě slyšenou historku. Druhý pak její děj stručně shrne a to, co si zapamatoval, společně porovnáme s originálem. Byla zachována pointa historky? Proč ano, proč ne? Které pasáže byly ve vypravování klíčové?

Prvním vypravěčem nemusíme být my sami, můžeme klidně zvolit někoho z žáků. Potom ale počítejme s delším časem na to, aby si mohl promyslet, o čem bude mluvit. Obecně se tento postup hodí do pokročilejších tříd.

Jaký, kdo, co dělal, kdy, kde, proč

Metodický list pro vyučující	
Cíl aktivity	Žáci si zábavným způsobem osvojují informace, které se pro lepší orientaci čtenáře hodí uvést v úvodu vypravování. Aktivita může rovněž posloužit k opakování slovních druhů a větných členů.
Pomůcky	Podlouhlý proužek papíru pro každého jednotlivce.
Časový rámec	15 minut

Popis aktivity

- 1. Ve třídě.** Na tabuli si předepíšeme návodná tázací zájmena z názvu aktivity. Každý dostane proužek papíru a všichni jsou vyzváni, aby nahoru napsali přídavné jméno (odpověď na otázku *Jaký?*). Povzbudíme žáky k vymýšlení nějakých originálních řešení.
- Ukážeme žákům, jak ohnout horní část lístečku a zakrýt tak svůj nápis. Potom posílají proužky ve směru hodinových ručiček a jejich soused nebo sousedka vyplní odpověď na otázku *Kdo?*. Žáci lísteček s odpovědí opět ohnou a pošlou dál.
- Stejným způsobem postupujeme až do chvíle, kdy jsou odpovědi na všechny otázky zaznamenány. U každého jedince tedy skončil jeden proužek, který může rozmotat a nahlas přečíst odpovědi, což většinou vzbudí všeobecné veselí.

Pokud nás netlačí čas, můžeme žáky vyzvat, aby věty, které občas budou gramaticky či významově problematické, přeformulovali do správného znění a zapsali si je do sešitu.

- Upozorníme žáky na to, že přesně tyto informace se hodí uvádět na začátku vyprávění, abychom čtenáře uvedli do děje. Jednu z vět si také mohou zkusit rozepsat do krátkého odstavce, kde si vyzkouší najít vhodnou hranici délky a množství informací pro dynamické rozvinutí děje.

*U pokročilých žáků můžeme tuto aktivitu využít i pro opakování větného rozboru a otázky zadávat jako konkrétní větné členy. Např. otázka *Jaký?* bude přívlastek shodný, *Kdo?* bude podmět, *Co dělal?* bude přísudek atd. Žáci si tak lépe zvědomí roli jednotlivých větných členů ve větě a celkově význam větného rozboru.*

Skládání děje podle struktury (✿), dopisování konce (✿✿)

Metodický list pro vyučující	
Cíl aktivity	Žáci si jednoduchým způsobem osvojují typickou strukturu vypravování a zkoušejí napsat závěr, který pak mohou mezi sebou porovnávat.
Pomůcky	Nastříhaný text bez poslední závěrečné části podle počtu žáků nebo skupin. ⁵
Časový rámec	40 minut

Popis aktivity
<ol style="list-style-type: none"> 1. Příprava. Vybereme kratší text (1–2 strany), který má typickou strukturu vypravování, a podle jednotlivých částí kompozice jej nastříháme. V dalším kroku použijeme první čtyři části textu: expozici, kolizi, krizi a peripetii. Katastrofu zatím do aktivity nepřidáváme, ale schováme si ji k porovnání na konec. 2. Ve třídě. Žáky rozdělíme buď do dvojic, skupinek, nebo mohou pracovat sami, a dáme jim za úkol rozstříhaný text seřadit. 3. Poté dohromady kontrolujeme pořadí jednotlivých částí a opakujeme osnovu vypravování, píšeme názvy jejích částí na tabuli a charakterizujeme si je. 4. Následně žáci brainstormují, jak by příběh mohl skončit. Varianty dalšího pokračování aktivity jsou následující: <ol style="list-style-type: none"> a. (jednodušší a rychlejší) Žáci vymýšlí konkrétní konec společnými silami – každý řekne jedno slovo nebo větu. Poté společně porovnáme jejich verzi s originálem. b. (pro pokročilé, když je dost času) Žáci zpracovávají písemně závěr, který jim na základě společného brainstormingu připadá nejpravděpodobnější. Povzbuzujeme je především k tomu, aby jejich texty byly výstižné a uzavíraly předchozí děj, nemusí však být příliš dlouhé. Každý nakonec svou verzi přečte a společně ji porovnáme s originálem.

⁵ Pro potřeby příručky jsme zvolili text Jana Nerudy, který mohou žáci využít i do povinné četby. Je třeba však mít na paměti specifčnost textu a podle charakteru žáků případně vybrat jiné, možná i odlehčenější vypravování.

Jan Neruda – U tří lilí (1876)

Myslím, že jsem tenkrátě šílil.

Každá žilka hrála, krev byla rozvařena. Byla teplá, avšak tmavá letní noc. Sirnatý, mrtvý vzduch posledních dnů byl se konečně sbalil v černé mraky. Bouřný vítr je zvečera mrskal před sebou, pak se rozhučela mohutná bouř, zapraskal liják, a bouř a liják trvaly až do pozdní noci. Seděl jsem pod dřevěnými arkádami hostince U tří lilí, poblíž Strahovské brány. Malý to hostinec, četněji tenkrátě navštívený jen vždy v neděli, kdy tu v salóнку při pianě bavili se tancem kadeti a desátníci. Dnes byla zrovna neděle. Seděl jsem pod arkádkami u stolu poblíž okna sám a sám. Mocné hromy skoro ráz na ráz burácely, liják tloukl do taškové střechy nade mnou, voda srčela v stříkavých potůčcích k zemi, a piano mělo uvnitř salóнку jen kratičké oddechy a vždy zas se rozzvonilo znovu. Chvilkami hleděl jsem otevřeným oknem na točící, smějící se páry; chvilkami zas zahleděl jsem se ven do tmavé zahrádky. Někdy, když šlehnul jasnější blesk, viděl jsem u zahradní zdi a na konci arkád bílé hromady lidských kostí. Bývalť zde druhy hřbitůvek a právě tento týden vykopali z něho kostry, aby je převezli jinam. Půda byla ještě rozryta, hroby otevřeny.

Ale vydržel jsem u svého stolu vždy jen na krátký čas. Vždy jsem se zas zdvihнул a přikročil na chvílku k dokořán odevřeným dveřím salóнку, abych na tančící se podíval blíž. Vábilo mne tam krásné, as osmnáctileté děvče. Štíhlý vzrůst, plné, teplé formy, v týlu přistřižený volný černý vlas, oblý hladký obličej, světlé oko – krásné děvče! Zvláště ale mne vábilo to oko její. Jak voda jasné, jak vodní hladina záhadné, takové neúkojné, které ti přivolává ihned slova: „Spíše se nasytí oheň dřev a moře vod, než krásnooká nasytí se mužů.“ Tančila skoro ustavičně. Ale dobře pozorovala, že vábí zraky moje. Když tančila kolem dveří, mezi nimiž jsem stál, vždy upřeně se zadívala na mne, a když tančila salóńkem dál, viděl a cítil jsem, že při každém otočení zavazuje její zrak o mne.

Nepozoroval jsem, že by byla s někým promluvila. Již zase jsem tam stál. Zraky naše se ihned setkaly, ač děvče stálo v řadě poslední. Čtverylka se chýlila ku konci, pátá tura dozněla, vtom veběhlo jiné děvče do sálu, udýchané a promoklé. Prodralo se až ku krásnooké. Hudba začala právě turu šestou. Mezi prvním řetězem šeptala přibylá krásnooké něco a tato kývla mlčky hlavou. Šestá tura trvala trochu dýl, komandoval ji svižný kadetík. Když byl konec, pohlédla krásnooká ještě jednou ke dveřím zahradním, pak šla ku předním dveřím salóńku. Viděl jsem ji, jak venku si dává svrchní šaty přes hlavu, pak zmizela.

Šel jsem a usedl zas na místo své. Bouř začala teď jakoby znovu, jako by ještě nebyla si ani zahlomozila; vítr hučel silou novou, blesky tloukly. Naslouchal jsem v rozechvění, ale myslil jsem jen na to děvče, na ty zázračné oči její. Na cestu domů nebylo beztoho ani pomýšlení. As po čtvrt hodině zas jsem se podíval ku dveřím salóńku. Zde stála krásnooká opět. Rovnala si promoklé šaty, utírala vlhké vlasy a starší nějaká družka jí pomáhala. „Ale proč jsi šla v té nehodě domů?“ tázala se tato. „Sestra přišla pro mne.“ Hlas její slyšel jsem teď poprvé. Byl hedvábně měkký, zvučný. „Stalo se něco doma?“ „Matka zrovna umřela.“ Zachvěl jsem se.

Krásnooká se otočila a vystoupila do samoty ven. Stála vedle mne, zrak její spočíval na mně, cítil jsem ruku její vedle třesoucí se ruky své. Uchopil jsem ji za tu ruku, byla tak měkká. Mlčky jsem táhl děvče dál a dále do arkád, děvče následovalo volně. Bouř dostoupila teď svého vrchole. Vítr hnal se jako přívál vodní, nebe i země ječely, nad hlavami se nám válely hromy, kolem nás jak by mrtví řvali z hrobů. Přitiskla se ke mně. Cítil jsem, jak se mi k prsoum lepí vlhký její šat, cítil měkké tělo, teplý, sálající dech – bylo mně, jako bych musil vypít tu zlotřilou duši z ní!

Zdroj: NERUDA, Jan. *Povídky malostranské*. Praha: Městská knihovna v Praze, 2011. S. 132–134.

Jaká bude zápleтка?

Metodický list pro vyučující	
Cíl aktivity	Žáci se seznamují s funkcí zápletky a vymýšlí její vhodné varianty. Učí se ji odlišit od prostého popisu.
Pomůcky	Nastříhané lístečky s nadpisy jednotlivých vypravování.
Časový rámeček	15–60 min (podle toho, jakou variantu aktivity zvolíme – ta kratší zahrnuje pouze rozvíjení zápletky, v delší variantě žáci píšou celé vypravování)

Popis aktivity

1. **Příprava.** Nastříháme si lístečky s názvy skutečně existujících povídek od různých autorů / s jinými vhodnými nadpisy pro vypravování.

Pokud zvolíme reálné názvy povídek, můžeme pak s žáky jejich vymyšlené zápletky porovnat s již napsanými povídkami.

2. **Ve třídě.** Ujistíme se, že žáci chápou význam slova *zápleтка* a že rozumí její funkci v textu. Pokud se slohovým útvarem začínáme, není od věci jim ji ukázat v konkrétním textu společně s teoretickou definicí.

3. Dále máme více možností, jak s aktivitou naložit. Žáci mohou pracovat buď samostatně, nebo ve dvojicích. Dostanou lístečky s nadpisy pro vypravování:

a. Všichni obdrží stejné varianty a vymýšlí k nim zápletky. Při zpětné vazbě společně porovnáváme, jak kdo k budování zápletky přistoupil, jaké jsou vhodné strategie a jaký by byl další postup při psaní vypravování.

b. Žáci dostanou různé nadpisy, čímž pokryjeme větší množství variant. Opět jejich nápady společně procházíme a modelujeme vhodné postupy.

Nebojme se být při hodnocení žákovských zápletek více expresivní. Osvědčilo se například žáky vybídnout, aby si své zápletky představili na filmovém plátně. My pak můžeme z pozice náročného diváka či přísné scenáristky s humorem okomentovat, jak by se nám popisovaný film líbil (Šli byste na film, který by sliboval následující děj? Co tato scéna, nebude nudná? Jak do toho vnést víc napětí? Jak do toho dostat dynamiku?). Díky těmto rolím nevyzní zpětná vazba tak osobně a žáci si zároveň lépe zvědomí hranici mezi skutečnou zápletkou a strohým popisem.

Možné pokračování aktivity:

4. S takto předpřipravenými zápletkami se nabízí pokračovat samotným psaním vypravování. Žáci už mají promyšlené to hlavní, tedy zápletku. Před další prací s textem můžeme ještě společně zopakovat, jaké jsou další elementy osnovy vypravování a co bude třeba dopsat.

5. Na další hodině poskytneme žákům zpětnou vazbu. Detaily na úrovni gramatiky či pravopisu řešíme individuálně (pokud se neobjeví nějaký výrazně se opakující prvek), ve společné reflexi vyzdihneme především vhodně použité kompoziční postupy, které mohou celé třídě posloužit jako inspirace pro další práci.

Kartičky se zápletkami (skutečné povídky)

Jak přežít svatbu (Halina Pawłowska)	Velice fekální historka (Halina Pawłowska)	Muž, který byl číslem 16 (Agatha Christie)
Červená (bratři Čapkové)	Vrah jsi ty! (E. A. Poe)	Teroristka (Jan Balabán)
Čekání na chleba (Bohumil Hrabal)	Čechy, země zaslíbená (Petra Hůlová)	Vodník (K. J. Erben)

Kartičky se zápletkami (nadpisy)

A já jí tak věřila...	Lež, která mi nevyšla.	Nečekaný host
Důvěřuj, ale prověřuj.	Moje vstávání do školy	A klíče zůstaly v kufru...
Bláznivá dovolená	Jak cizí jazyk změnil můj život.	Ach, to ráno!
Osudová láska	No to si děláš legraci!?	První den na praxi

Dopisování začátku

Metodický list pro vyučující	
Cíl aktivity	Žáci se seznamují s variabilními možnostmi začátku a zkoušejí dopsat úvod k existujícímu textu.
Pomůcky	Text, který je zkrácen o úvodní expozici, pro každého jednotlivce, do skupiny či dvojice nastříhané lístečky na přiřazování různých typů úvodu.
Časový rámec	30 minut

Popis aktivity
<ol style="list-style-type: none"> Příprava: Najdeme vhodný a ne moc dlouhý text vypravování, který zkrátíme o expozici (přepíšeme nebo prostě expozici odstříhneme). Nastříháme si přiložené cvičení na druhy začátků v počtu dvojic nebo skupin žáků. Ve třídě: Nejdřív se žáků zeptáme, jak by mohlo začínat typické vypravování. Žáci možná dojdou k závěru, že jsou to například ustálené fráze (<i>žil byl, bylo nebylo, jednoho dne v jedné vesnici...</i> atd.) typické pro pohádku. Následně žákům sdělíme, že možností, jak může tzv. expozice vypadat, je více. Rozdáme jim lístečky s možnostmi a příklady různých začátků vyprávění. Žáci musí typy a příklady spojovat dohromady. Zkontrolujeme, jak si vedli, a rozdáme jim text s chybějící expozicí. Žáci mají za úkol si jednu z možností začátku (např. popis osoby, časové zařazení apod.) vybrat a expozici k textu samostatně dopsat. Poté si různé varianty začátků čteme a porovnáváme s originálem.

popis osoby	Můj strýc Melink byl podle všeho ten nejhorší farmář, který kdy žil. Měl příliš velkou fantazii a byl příliš poetický, aby mu to vynášelo. Toužil po kráse. Chtěl ji sázet a dívat se, jak roste.
popis místa	Řeky byly většinu roku vyschlé, když ale nebyly, burácely. Sotva na kopcích roztál sníh, řeky se rozburácely a v nich se bůhví odkud objevily žáby, želvy, vodní hadi a ryby.
typické začátky, ustálené věty	Jednoho dne, kdysi dávno v těch zašlých dobrých časech, kdy mi bylo devět...
časové zařazení	V měsíci květnu roku 1877, tři roky poté, co se narodil můj otec, odplul Ulysses Simpson Grant...
nastolení problému	Kdykoli se v našem městě objevil cirkus, v tu ránu jsme se já a můj starý kámoš Joey Renna dočista utrhli ze řetězu, jak praví rčení.
In medias res (uprostřed děje)	Luke držel za ruku mě a já držel za ruku Margaretu. Každý jsme měli pětcentový niklák na sbírku a Luke řekl: „Nezapomeň ten niklák odevzdat, Marku, ne aby sis ho nechal jako posledně a koupil si za něj zmrzlinu.“

5.4 Jazykové úkoly

Jedním z typických znaků vypravování, s nímž se žáci u předchozích slohových útvarů nemuseli setkat, je přímá řeč. Je třeba ji probrat jak z hlediska pravopisného, tedy správný zápis uvozovek a další interpunkce, tak z hlediska významového a stylistického.

Dalším typickým problémem je používání stále stejných slov, která se často dají nahradit zajímavějším (či dokonce vhodnějším) synonymem.

Přímá a nepřímá řeč

Přečtěte si uvozovací věty a podle jejich významu doplňte, jak by mohla znít související pasáž přímé řeči.

1. „ _____ ,“ nervózně se zasmála Alena.
2. „ _____ ,“ vesele křičeli kamarádi, „ _____ !“
3. Po dlouhé hádce se nakonec zeptal: „ _____ ?“
4. Nalila si hrnek čaje a prohlásila: „ _____ .“
5. „ _____ ?“ zašeptal jí do ucha.
6. „ _____ ,“ zavolala na mě máma, „ _____ .“

Barevně si ve větách označte všechna interpunkční znaménka. Jaké kombinace pořadí uvozovací věty a přímé řeči vidíte? Na co musíte při jejich zápisu dávat pozor?

V následujících zápisech přímé řeči řádkil tiskařský šotek. Dokážete v každé větě najít jednu chybu a opravit ji?

1. „Mám hlad jako vlk“ stěžoval si Honza.
2. Učitel mi při zkoušení položil závěrečnou otázku: „Jak se jmenoval poslední Přemyslovec na českém trůnu.“
3. „No to si snad děláš srandu.“ vyvalila na mě oči nejlepší kamarádka.
4. Jana prohlásila: „tak se sejdem zítř večer, dřív stejně nemám čas.“
5. „Promiňte,“ omlouval se recepční, „Musím restartovat systém a pak najdu vaši rezervaci.“

Následující přímé řeči přepište jako nepřímé pomocí spojek *aby, jestli a že*.

Příklad: *A pan učitel řekl: „Rychle se postavte a hezky pozdravte!“ → Pan učitel řekl, abychom se postavili a hezky pozdravili.*

1. „Povídám ti, Arame,“ řekl, „jsme velká rodina. Dokážeme všechno.“

2. Strýc řekl: „Ty ji drž. Já jsem ještě nikdy nebyl tak blízko takovéhle věci.“

3. „Půjdeš se strýcem Jorgim do Hanfordu?“ zeptal se dědeček.

4. Řekli mu: „Postavíš se na roh, do ruky vezmeš dva pomeranče, a až pojede auto, usměješ se a zamáváš!“

5. „Proč jsi šla v té strašné bouřce domů?“ ptala se jí sestra.

6. „Však oni přijdou,“ řekl si pan Vorel.

7. „Tak co děláte, hoši?“ „Chválím Malou Stranu,“ povídal Hovora. „Dívám se na měsíc,“ říkal Krupka.

Synonyma

Přečtěte si text, pak pro vyznačená slova vymyslete další synonyma. Zkuste vymyslet minimálně dvě pro každé slovo.

Přepište začátek vyprávění tak, aby se v něm nevyskytovalo ani jedno původní vyznačené slovo. Porovnejte, jak na vás oba texty působí.

Text:

Petra **šla** do města. Bylo krásné, ale trochu **studené** ráno. **Řekla** si, že si koupí teplý čaj. Na rohu ulice **šla** kolem starého knihkupectví, když vtom viděla **velký** plakát s pozvánkou do cirkusu.

Tabulka k doplnění:

Slovo z textu	Synonymum 1	Synonymum 2	Synonymum 3
šla			
studené			
viděla			
velký			

Řešení – návrh (pro učitele)

Možná synonyma:

Slovo z textu	Synonymum 1	Synonymum 2	Synonymum 3
šla	kráčela	spěchala	procházela se
studené	chladné	svěží	mrazivé
viděla	všimla si	do očí ji udeřil	spatřila
velký	obrovský	rozměrný	mohutný

Ukázkově přepsaný text:

Petra spěchala městem. Bylo krásné, ale trochu mrazivé ráno. Řekla si, že si koupí teplý čaj. Na rohu ulice procházela kolem starého knihkupectví, když vtom si všimla obrovského plakátu s pozvánkou do cirkusu.

6. Slohový útvar DOPIS

Cílem všech druhů dopisu je komunikace, snaha něco vyřešit či probrat s adresátem. Jedná se opět o útvar, v němž se žáci mohou držet poměrně jasně dané struktury, a proto jim psaní dopisu zpravidla nečiní větší potíže, tedy alespoň za předpokladu, že měli možnost se s tímto typem textů seznámit a jeho produkci si nacvičit.

Žáci se v běžném životě i v maturitní slohové práci většinou setkávají s několika druhy. S **osobním dopisem**, který bývá jazykově neutrální až neformální, obsahově může být velmi pestrý. Dále pak se **žádostí a stížností**, jež jsou si podobné svou větší obsahovou i strukturní „sevřeností“ a důrazem na zcela formální jazyk. **Motivační dopis** rovněž vyžaduje dodržení ustálené osnovy a formální jazyk, přičemž obsahově víc odráží osobnost adresáta.

6A Slohový útvar OSOBNÍ DOPIS

6A.1 Volba útvaru s ohledem na vícejazyčné žáky a žákyně

Osobní dopis je pro vícejazyčné žáky a žákyně zcela zvládnutelný slohový útvar⁶, neboť mohou při jeho psaní čerpat z běžných každodenních zkušeností a obsah se často týká jich samých či něčeho, co je jim velmi blízké. V této podobě se sice v zadání maturitní slohové práce neobjevuje, ale přesto jeho nácvik doporučujeme, protože je dobrým odrazovým můstkem ke složitějším formám. Na osobním dopisu si žáci mohou osvojit základní strukturu, některé obecnější fráze, a zároveň se na něm seznámí s rozdíly mezi jednotlivými jazykovými vrstvami (viz jazykové úkoly).

6A.2 Ukázka typických rysů osobního dopisu

Osobní dopis je slohový útvar prostěsdělovacího funkčního stylu, jehož prostřednictvím chceme sdílet nějaké informace nebo novinky s adresátem.

Osobní dopis začíná **uvedením místa a data**, které jsou zarovnané doprava. Na dalším řádku pokračujeme vhodným **oslovením** v pátém pádě, v tomto případě neformálním. Za oslovením se píše v neutrálním případě buď **čárka** (**a dopis tedy pokračuje na dalším řádku malým písmenem**), nebo vykřičník, pokud má vyznít emotivněji (věta na dalším řádku začíná velkým písmenem).

Obsah statě dopisu se odvíjí od tématu, které chceme s příjemcem sdílet. Jak v osobním, tak i ve formálních typech dopisu je vhodné v celém textu dbát na vyjádření úcty prostřednictvím **velkých písmen u všech tvarů zájmen odvozených od Ty/Vy**. Je-li text delší, hodí se oddělovat jeho jednotlivé části vždy na nový řádek.

V závěru využíváme **ustálené fráze pro rozloučení a podpis**, na něž může v případě osobního dopisu navazovat i **post scriptum (P. S.)**.

Osobní dopis je jazykově specifický především neutrálním až **nespisovným jazykem**.

⁶ V kratším rozsahu se v podobě e-mailu koneckonců objevuje i při testování psaní v certifikované zkoušce na úrovni A2.

Příklad osobního dopisu

Ruzyně 23. 10. 1979

Milá Olgo,

je úterý večer, právě jsem se vrátil od soudu už jako odsouzený. Chtěl bych Ti toho moc a moc napsat o různých pocitech a zážitcích a myšlenkách, které mě během procesu provázely, ale jsem jaksi vyčerpan a hrozně unavený – a taky nevím, co všechno můžu o tom psát. Tak si to nějak srovnám v hlavě a příště o tom snad napíšu víc. Teď snad jen to, že jsem v dobrém rozpoložení, jsem rád, že to mám za sebou, na sebevraždu nepomyslím, naopak se dívám do budoucnosti s veselou myslí. Nevím, jestli nějaká deprese nepřijde později, ale myslím, že ne.

Psal jsem minule taky dopis Puzukovi. Pozdravuj ho.

Děkuji Vám oběma, že jste byli u soudu. Buď statečná a rozumná!

A pozdravuj všechny, které mám rád – Ty víš, koho všeho.

Zdraví Tě a líbá Vašek

P. S. Ať mi advokát, zapomněl jsem na to, přinese hodně linkovaného papíru.

Zdroj: <https://inkluzivniskola.cz/vaclav-havel-literatura/>

6A.3 Aktivity

Třídění frází z jednotlivých částí dopisu

Metodický list pro vyučující	
Cíl aktivity	Žáci přiřazují fráze k jednotlivým částem dopisu a osvojují si je pro následné aktivní používání. Aktivita je vhodná na obecný úvod pro všechny typy dopisu.
Pomůcky	Nastříhané kartičky do skupin (verze pro skupinovou práci) / vytištěná tabulka s frázemi pro každého jednotlivce (verze pro samostatnou práci).
Časový rámec	15–20 minut

Popis aktivity

- Příprava.** Pokud budou žáci pracovat ve skupinách, vytiskneme si odpovídající počet tabulek, které následně rozstříháme na jednotlivé věty.

Kartičky s větami můžeme uchovávat v obyčejných obálkách. Nepoztrácejí se a můžeme je používat opakovaně. Žákům navíc můžeme před začátkem aktivity říct, že jim přišly dopisy, čímž se tematicky dostaneme k našemu žánru.

- Ve třídě.** Žáci obdrží sadu kartiček (při skupinové práci) nebo arch s větami a vyzveme je, aby zkusili jednotlivé věty roztřídit podle toho, do jaké části dopisu se hodí (úvod – stať – závěr). Pokud by některým slovům či slovním obrátům nerozuměli, mohou si je zapsat a vrátíme se k nim v průběhu reflexe aktivity.
- Je možné, že někdo bude při plnění úkolu rychlejší, můžeme tedy zadat dodatečný úkol, aby zkusili odhadnout, v jakém typu dopisu by se konkrétní věty mohly objevit.
- Společně projdeme správné řešení, vysvětlíme novou slovní zásobu a rozdělíme věty z hlediska konkrétních typů dopisu.

Zadání pro žáky

Se srdečným pozdravem	Děkuji za Váš čas věnovaný této žádosti.	S pozdravem
Děkuji Vám předem.	Vážení,	Mohl/a byste mi prosím poslat výše zmíněný dokument?
Jak se máš?	píši Vám ve věci dříve projednávané dokumentace k projektu.	Učiňte tak prosím co nejdříve.
Milá Evo!	Pozdravuj všechny.	Vážená paní doktorko,
píši Vám jménem společnosti Protea.	Děkuji za spolupráci.	Očekávám brzkou nápravu situace.
Ráda bych Vás požádala o podporu.	Myslím, že bych pro Vaši firmu byl/a přínosem hned z několika důvodů.	Můžeme si domluvit osobní schůzku?
Děkuji za pochopení.	Obracím se na Vás ohledně připravovaných změn v rozvrhu.	dovoluji si Vás oslovit na doporučení Ing. Krátkého.
reaguji na inzerát ze dne 30. 4. 2025 zveřejněný na portálu www.jobs.cz.	Mám zájem o zaslání katalogu a ceníku.	Pro případné otázky jsem dále k dispozici.

Inspirace: <https://cs.bab.la/fraze/byznys/dopis/cesky-cesky>

Řešení

úvod (8) – stať (7) – závěr (7)

Se srdečným pozdravem	Děkuji za Váš čas věnovaný této žádosti.	S pozdravem
Děkuji Vám předem.	Vážení,	Mohl/a byste mi prosím poslat výše zmíněný dokument?
Jak se máš?	píši Vám ve věci dříve projednávané dokumentace k projektu.	Učiňte tak prosím co nejdříve.
Milá Evo!	Pozdravuj všechny.	Vážená paní doktorko,
píši Vám jménem společnosti Protea.	Děkuji za spolupráci.	Očekávám brzkou nápravu situace.
Ráda bych Vás požádala o podporu.	Myslím, že bych pro Vaši firmu byl/a přínosem hned z několika důvodů.	Můžeme si domluvit osobní schůzku?
Děkuji za pochopení.	Obracím se na Vás ohledně připravovaných změn v rozvrhu.	dovoluji si Vás oslovit na doporučení Ing. Krátkého.
reaguji na inzerát ze dne 30. 4. 2025 zveřejněný na portálu www.jobs.cz.	Mám zájem o zaslání katalogu a ceníku.	Pro případné otázky jsem dále k dispozici.

Pohled se startéry a odpověď na něj

Metodický list pro vyučující	
Cíl aktivity	Žáci si osvojují dovednost napsat osobní text v přirozeně kratším rozsahu a s oporou. Aktivita je tedy vhodná pro odbourání bloku při pohledu na bílý papír.
Pomůcky	Připravená „pohlednice“ pro každého jednotlivce.
Časový rámec	20–25 minut

Popis aktivity

- Příprava.** Každému vytiskneme jednu modelovou pohlednici. Podle potřeby zvolíme buď verzi se startéry (začátky vět) pro méně rozepsané žáky, či tu prázdnou. Můžeme si také do prázdné verze napsat vlastní začátky vět – to je vhodné v případě, že potřebujeme procvičit nějaké konkrétní fráze nebo lexikum.
- Ve třídě.** Aktivitu můžeme otevřít krátkou diskuzí a vyzvat žáky, aby ve skupinách probrali následující otázky: *Kdy jsi naposledy poslal/a někomu pohled? Jaké jsou výhody posílání pohledů oproti například zprávě na facebooku? Co by měl obsahovat správně napsaný pohled?*
- Společně zreflektujeme, o čem si skupiny povídaly. Každý musí říct jednu informaci, která pro něj byla zajímavá nebo která ještě nezazněla. Poslední otázka na téma správně napsaného pohledu nás přivádí k samotné aktivitě. Můžeme promítnout prázdnou verzi pohlednice a upozorníme na jednotlivé části pohledu: místo a datum, oslovení, rozloučení, prvky správně napsané české adresy (úzus psaní adresy se liší napříč zeměmi, nepodceňujeme tyto informace, které se žákům mohou hodit v běžném životě a které navíc využijí již vzápětí i při psaní textů administrativního stylu).
- Rozdáme žákům pohlednice a určíme (nebo si mohou vylosovat), komu ze třídy by měli svůj text adresovat. Žáci dostanou přiměřený čas na to, aby své pohledy napsali.

Můžeme nechat žáky vyplnit poštovní podací lístky, ze kterých si pak losují adresáta svého pohledu. Rozvíjíme tak kompetence, které se žákům mohou hodit mimo třídu v běžném životě.

- Jako pošťáci pohledy vybereme a na příští hodině okomentujeme, pokud se v textech objevily nějaké frekventované chyby. Následně je můžeme „doručit“ adresátům. Pokračování aktivity volíme v závislosti na čase:
 - Žáci mohou ve dvojicích ústně zareagovat na otázky, které byly v textu položeny.
 - Žáci píšou celou odpověď, tentokrát již bez startérů.

Vzájemná zpětná vazba

Metodický list pro vyučující	
Cíl aktivity	Žáci v textech ostatních pojmenovávají prvky, které činí text kvalitním, a zároveň navrhnou konstruktivní podnět ke zlepšení. Aktivita je univerzální pro všechny typy textů – žáci získávají inspiraci pro vlastní produkci a zároveň sami v menším rozsahu píšou. Aktivita je vytvořena v souladu s principem, že nemusíme my sami být jediným vyučujícím ve třídě a že se mohou hodně naučit i žáci mezi sebou. Zkusme jim v tomto důvěřovat a budeme příjemně překvapeni, jakých vhladů jsou schopni. Často také upozorní na různé jevy způsobem, jež bude pro spolužáky srozumitelnější a přijatelnější, než kdybychom to dělali my sami.
Pomůcky	Předem napsané texty od všech žáků ze třídy, vytištěný formulář pro zpětnou vazbu. <i>Formulář pro zpětnou vazbu můžeme také zkopírovat a vkládat přímo do spodní části pracovních listů, na něž žáci píšou své texty.</i>
Časový rámeček	15–20 minut

Popis aktivity
<ol style="list-style-type: none"> 1. Ve třídě. Inicijujeme úvodní diskuzi na téma: <i>Co dělá dobrý text dobrým textem? Jaké jsou naopak časté komplikace, s nimiž se při psaní textů potýkáte?</i> Povzbuzujeme žáky, aby byli při svých nápadech co nejkonkrétnější, nespokojíme se s odpovědí, že dobrý text má být bez chyb, která pravděpodobně přijde mezi prvními. Nápady píšeme do dvou sloupců na tabuli. Seznámíme žáky s podobou formuláře a s cílem aktivity: poučit / inspirovat se z textů ostatních a umět písemně ohodnotit práci někoho jiného. Rozdáme žákům poslední texty, které psali, tak aby každý dostal text někoho jiného. Jejich úkolem bude si obdržený text přečíst. Pokud v něm přímo uvidí nějakou chybu, mohou ji opravit obyčejnou tužkou. Nakonec vyplní formulář pro zpětnou vazbu, přičemž se mohou inspirovat i jednotlivými body z tabule. Všechny texty i formuláře vybereme a do příští hodiny projdeme – pokud žáci do textu zasáhli správně, necháme jejich opravy v původním stavu, pokud se však sami zmýlili či opravili něco, co bylo v pořádku, můžeme jejich návrh vygumovat. Je-li to nutné, připojíme i naše vlastní opravy, případně doplníme formulář pro zpětnou vazbu naším vlastním názorem. Věty ve formuláři pro zpětnou vazbu neopravujeme (už se ke svým autorům nebudou vracet), pouze ověříme, že budou pro příjemce srozumitelné. Na příští hodině vrátíme žákům jejich původní texty s touto dvojnásobnou zpětnou vazbou. Jsme k dispozici, pokud potřebují některý ze zásahů vysvětlit.

Formulář pro zpětnou vazbu

Dvě hvězdy, jedno zlepšení

Ve tvém textu se mi moc líbí _____

Skvěle jsi _____

Příště bys mohl/a _____

Dvě hvězdy, jedno zlepšení

Ve tvém textu se mi moc líbí _____

Skvěle jsi _____

Příště bys mohl/a _____

Dvě hvězdy, jedno zlepšení

Ve tvém textu se mi moc líbí _____

Skvěle jsi _____

Příště bys mohl/a _____

Dvě hvězdy, jedno zlepšení

Ve tvém textu se mi moc líbí _____

Skvěle jsi _____

Příště bys mohl/a _____

6A.4 Jazykový úkol

Hovorová versus spisovná čeština 1

Vzhledem k tomu, že téma dopisů začínáme osobním dopisem, který do jisté míry unese i citově zabarvený či nespisovný jazyk, je třeba se zaměřit na rozdíly mezi jednotlivými úrovněmi jazyka. V každodenním životě se žáci totiž většinou setkávají s hovorovou či nespisovnou češtinou a při přechodu k psaní textů formálního rázu pro ně může být těžké si uvědomit rozdíl mezi tím, co se hodí do mluveného projevu a co vyžaduje ten psaný.

Podtrhněte v každé dvojici spisovné slovo a písmeno, které je vedle něj, запиšte do tajenky podle vzoru. Jaká slova se vám vybaví, když vidíte slovo v tajence?

1 M	2	3	4	5	6	7	8	9
-----	---	---	---	---	---	---	---	---

R mlíko	M mléko
A okno	M vokno
T týden	K tejden
T du	U jdu
S s náma	R s námi
Z bez dvouch	I bez dvou
T já bych chtěl	U já by jsem chtěl
N bratr	D brácha
Y šuplík	Í zásuvka

Znáte nějaké další příklady nespisovných slov nebo frází? Poslouchejte rozhovory lidí kolem sebe a zkuste doplnit tabulku.

nespisovná čeština	spisovná čeština

6B Slohový útvar ŽÁDOST

6B.1 Volba útvaru s ohledem na vícejazyčné žáky a žákyně

Texty z administrativního funkčního stylu obecně jsou pro vícejazyčné žáky a žákyně vhodným slohovým útvarem, protože mají pevně stanovenou a přehlednou strukturu, již je možné se při psaní držet. Struktura bývá často naznačena přímo v zadání v podobě bodů, které by text měl pokrýt. Obsažené fráze i lexikum bývají rovněž v ustálených podobách, které si mohou žáci předem osvojit.

U maturity se podle našich informací sice neobjevují často, ale o důležitosti jejich zvládnutí jsme přesvědčeni už s ohledem na jejich využití v běžném každodenním životě.

6B.2 Ukázka typických rysů žádosti

Žádost je slohový útvar administrativního stylu. Je psána za účelem něco vykomunikovat, vyřešit předmět žádosti s jednotlivcem či institucí, na které se v této záležitosti autor obrací. Žádost se píše podle zavedené struktury.

Nalevo jsou pod sebou zarovnané adresy odesílatele a adresáta, na dalším řádku zarovnané vpravo následuje místo a datum, bez oddělení čárkou. Opět nalevo je zarovnan předmět žádosti, tedy to, čeho se žádost bude týkat. Na dalším řádku pokračujeme oslovením v pátém pádě, které je v případě formálních textů oddělováno výhradně čárkou, a sdělení tedy pokračuje na dalším řádku malým písmenem.

Obsah statě žádosti se odvíjí od jejího předmětu. Zpravidla začíná úvodem, v němž je vyjasněn kontext. Postupně se přechází k tomu, o co pisatel žádá, s uvedením vhodných argumentů. Je-li text delší, hodí se oddělovat jednotlivé části statě na nový řádek. Je nutné v celém textu dbát na vyjádření úcty prostřednictvím velkých písmen u všech tvarů zájmen odvozených od Ty/Vy.

Žádost končí zdvořilostním závěrem, závěrečným pozdravem a podpisem, který následuje na posledním řádku.

Jazyk žádosti je věcný a oficiální, není zde prostor pro subjektivní vyjádření ani pro emoce, jakkoliv se některé žádosti mohou dotýkat osobních témat. Často jsou využívány různé ustálené fráze a slovní spojení.

Příklad žádosti

Alžběta Daňková

Nerudova 13

110 00 Praha 1

Mgr. Jan Neužil, starosta městské části

Úřad městské části Praha 8

Zenklova 1

180 48 Praha 8

V Praze 14. května 2025

Žádost o finanční podporu pro vybavení tělocvičny a rekonstrukci patra

Vážený pane starosto,

jmenuji se Alžběta Daňková. Jsem studentka 3. ročníku oboru Cestovní ruch na Karlínské obchodní akademii, která se nachází v Karlíně na Praze 8. Studuji na skvělé škole, ale vyskytují se tady problémy, jež vedení školy není schopno vyřešit.

V minulém roce jsem byla zvolena jako předsedkyně naší žákovské školní rady. Od začátku školního roku 2024–2025 se tedy zabývám zlepšením stavu tělocvičny a tříd v prvním patře. Tím myslím nákup nového vybavení na hodiny tělesné výchovy, rekonstrukci učebny číslo 15 a zlepšení vytápění v celém patře.

Před dvěma měsíci jsme se v této záležitosti obraceli na finanční úřad, ale neobdrželi jsme žádnou odpověď. Proto bych Vás chtěla požádat o větší finanční podporu, která by naší škole umožnila realizovat tyto změny. Nové vybavení tělocvičny by pomohlo nejen zlepšit kvalitu hodin, ale také motivovat žáky k větší aktivitě a zdravému životnímu stylu. Rekonstrukce učebny číslo 15 je nezbytná, neboť její současný stav neumožňuje komfortní a efektivní výuku. Zlepšení vytápění celého patra by pomohlo zajistit lepší podmínky pro žáky a učitele, zejména v zimních měsících.

Rozumím tomu, že finanční rozpočet je omezený a že existují i jiné školy, které mají také své požadavky. Přesto věřím, že investice do vzdělání je investice do budoucnosti nás všech. Naše škola se snaží poskytovat kvalitní služby, ale bez dostatečných finančních prostředků je to velmi těžké.

Předem Vám děkuji za posouzení mé žádosti a těším se na jakoukoli podporu a odpověď.

S pozdravem

Alžběta Daňková

Zdroj: studentská práce, upraveno

V textu se nachází více ustálených frází a slovních spojení typických pro žádost, které nejsou označené. Najdete je?

6B.3 Aktivity

Členění odstavců

Metodický list pro vyučující	
Cíl aktivity	Žáci si osvojují základní pravidlo (nejen) pro dopisy: 1 myšlenka rovná se 1 odstavec a u dopisu také oddělení dalších částí, které mají být umístěny na samostatném řádku, případně zarovnány nalevo nebo napravo. Seznamují se rovněž se způsobem psaní odstavců ⁷ , který po nich bude u maturity vyžadován.
Pomůcky	Text žádosti bez odstavců a jiného formátování do skupin / pro jednotlivce, tužka, nůžky, lepidlo.
Časový rámec	20–25 minut

Popis aktivity
<p>1. Ve třídě. Rozdáme žákům do skupin či jednotlivě text žádosti bez odstavců a zeptáme se, jestli na textu nevidí něco zvláštního. Velmi pravděpodobně se brzy dočkáme správné reakce.</p> <p>2. Vyzveme tedy žáky, aby to zkusili nějak vylepšit a zatím si v textu pouze tužkou naznačili, kde se budou jednotlivé části oddělovat. Pokud pracují ve skupinách, povzbudíme je, aby své návrhy podložili také argumenty a aby u statě skutečně pojmenovali jednotlivé myšlenky, jichž se daný odstavec týká. My jako vyučující procházíme po třídě a monitorujeme situaci. Poté, co mají všichni naznačeno, jak by se text rozdělil, máme v zásadě dvě možnosti:</p> <p>a. Vypadá to, že všichni dospěli ke správnému členění, a proto žáky/skupiny vyzveme, aby si vzali nůžky a text rozstříhali podle svých návrhů.</p> <p>b. Ve třídě se objevuje hodně různých verzí, a ne všechny jsou správné. Iniciujeme tedy diskusi o zásadách členění a pomocí návodných otázek dovedeme žáky ke správnému řešení. Poté je vyzveme ke stříhání.</p> <p>Fáze stříhání žáky zpravidla „oživí“, najednou si uvědomují, že se to již nedá vzít zpět.</p> <p>3. Po společném zreflektování celého postupu a uplatněných zásad můžeme ještě žáky vyzvat, aby si jednotlivé části žádosti nalepili na papír nebo do sešitu. S takto získaným textem je samozřejmě vhodné dál pracovat a ukázat si na něm další specifika žádosti.</p>

⁷ V našem prostředí se bude pravděpodobně jednat spíše o kontinentální styl, ale můžeme žáky upozornit, že existuje i styl anglosaský (s ním koneckonců nejspíš pracují při psaní slohů v hodinách anglického jazyka). V tomto výkladu ale výslovně zdůrazníme potřebu toho, aby styl byl v rámci celého textu hlavně jednotný.

Žádost bez odstavců

Alžběta Daňková Nerudova 13 110 00 Praha 1 Mgr. Jan Neužil, starosta městské části Úřad městské části Praha 8 Zenklova 1 180 48 Praha 8 V Praze 14. května 2025 Žádost o finanční podporu pro vybavení tělocvičny a rekonstrukci patra Vážený pane starosto, jmenuji se Alžběta Daňková.

Jsem studentka 3. ročníku oboru Cestovní ruch na Karlínské obchodní akademii, která se nachází v Karlíně na Praze 8. Studuji na skvělé škole, ale vyskytují se tady problémy, jež vedení školy není schopno vyřešit. V minulém roce jsem byla zvolena jako předsedkyně naší žákovské školní rady.

Od začátku školního roku 2024–2025 se tedy zabývám zlepšením stavu tělocvičny a tříd v prvním patře. Tím myslím nákup nového vybavení na hodiny tělesné výchovy, rekonstrukci učebny číslo 15 a zlepšení vytápění v celém patře. Před dvěma měsíci jsme se v této záležitosti obraceli na finanční úřad, ale neobdrželi jsme žádnou odpověď. Proto bych Vás chtěla požádat o větší finanční podporu, která by naší škole umožnila realizovat tyto změny. Nové vybavení tělocvičny by pomohlo nejen zlepšit kvalitu hodin, ale také motivovat žáky k větší aktivitě a zdravému životnímu stylu.

Rekonstrukce učebny číslo 15 je nezbytná, neboť její současný stav neumožňuje komfortní a efektivní výuku. Zlepšení vytápění celého patra by pomohlo zajistit lepší podmínky pro žáky a učitele, zejména v zimních měsících. Rozumím tomu, že finanční rozpočet je omezený a že existují i jiné školy, které mají také své požadavky. Přesto věřím, že investice do vzdělání je investice do budoucnosti nás všech. Naše škola se snaží poskytovat kvalitní služby, ale bez dostatečných finančních prostředků je to velmi těžké. Předem Vám děkuji za posouzení mé žádosti a těším se na jakoukoli podporu a odpověď. S pozdravem Alžběta Daňková

Žádost prezidentce/prezidentovi

Metodický list pro vyučující	
Cíl aktivity	Žáci uplatňují znalosti o psaní žádosti v uceleném textu. Důraz je kladen především na adekvátní úvod žádosti a vhodnou argumentaci.
Pomůcky	Papíry pro psaní nanečisto.
Časový rámec	60–120 minut

Popis aktivity
<p>1. Ve třídě. (V případě nedostatku času můžeme vynechat kroky 1 a 2 a začít rovnou u kroku 3.) Vyzveme žáky, aby každý napsal na tabuli různá přídavná jména popisující vlastnosti lidí. Poté provádíme drobné opravy (často na úrovni diakritiky) a můžeme rovněž rychle zopakovat rozdělení na tvrdá a měkká přídavná jména plus příslušná pravidla. Samozřejmě také vyjasníme význam slov, aby všichni rozuměli.</p> <p>2. Potom žáky rozdělíme do skupin, kde bude jejich úkolem z uvedených vlastností vybrat tři, které by podle jejich názoru měl mít ideální prezident nebo prezidentka. Každou z vlastností by měli být schopni podložit nějakými argumenty. Společně porovnáme závěry jednotlivých skupin.</p> <p>3. Následně položíme do pléna otázku, co by takový ideální představitel státu mohl udělat, aby zlepšil situaci (vícejazyčných) žáků na středních školách. Povzbudíme žáky, aby se nenechali limitovat reálnými administrativními procesy a popustili uzdu fantazii. Můžeme také uvést několik příkladů, např. posílení psychologické podpory studujících i vyučujících, motivační prospěchová stipendia, klimatizace ve všech učebnách apod. Pro každý z nápadů chceme také slyšet několik argumentů, proč by to prezidenta či prezidentku mělo zajímat a jaké benefity by to přineslo českému školství.</p> <p>4. Necháme žáky ještě jednou shrnout základní pravidla pro osnovu žádosti – zdůrazníme především nutnost vhodného úvodu, ve kterém se musí nejprve představit a vysvětlit, proč se obrací zrovna na dotyčného. Pokud budeme vyžadovat text v maturitním rozsahu 250 slov, upozorníme žáky na to, že nevhodnější cesta, jak toho dosáhnout, je nespokojit se s jedním argumentem, ale uvést jich víc, a zároveň naznačit, co konkrétně by v této věci mohl prezident nebo prezidentka udělat. Poté již necháme dostatek času na tvorbu samotného textu.</p> <p>5. Výsledné texty ohodnotíme, ideálně podle maturitních kritérií hodnocení. Nezapomínáme také vyzdvihnout, co se žákům v žádosti povedlo, aby se z hodnocení nestával pouhý seznam nedostatků.</p>

6B.4 Jazykový úkol

Správné oslovení je nedílnou součástí každého dopisu a i v každodenním životě je doslova bránou k adresátovi, proto není radno podceňovat důležitost správného tvaru i volby adekvátního titulu či funkce. Předtím než se zaměříme na konkrétní formy vokativu, měli bychom žákům vysvětlit, jak je to s oslovením *Dobrý den*, s nímž se určitě často setkávají, ale v maturitním slohu ho vidět nechceme, a rovněž s předností funkce před titulem.⁸

Vokativ (formální oslovení)

Píšete formální dopis následujícím osobám. Jak je správně oslovíte?

1. paní ředitelka Procházková → _____
2. pan doktor Novák → _____
3. paní Černá → _____
4. pan starosta Svoboda → _____
5. paní magistra Růžičková → _____
6. pan Česílko → _____
7. paní prezidentka Čaputová → _____
8. pan učitel Opatrný → _____
9. pan Pospíšil → _____
10. pan magistr Beneš → _____
11. pan poslanec Zajíček → _____
12. pan ředitel Havel → _____

⁸ Více k teorii zde: <https://prirucka.ujc.cas.cz/?id=850>.

6C Slohový útvar STÍŽNOST

6C.1 Volba útvaru s ohledem na vícejazyčné žáky a žákyně

Texty z administrativního funkčního stylu obecně jsou pro vícejazyčné žáky a žákyně vhodným slohovým útvarem, protože mají pevně stanovenou a přehlednou strukturu, jíž je možné se při psaní držet. Struktura bývá často naznačena přímo v zadání v podobě bodů, které by text měl pokrýt. Obsažené fráze i lexikum bývají rovněž v ustálených podobách, které si mohou žáci předem osvojit.

U maturity se podle našich informací sice neobjevují často, ale o důležitosti jejich zvládnutí jsme přesvědčeni už s ohledem na jejich využití v běžném každodenním životě.

6C.2 Ukázka typických rysů stížnosti

Typické rysy stížnosti se v zásadě podobají žádosti. K největším rozdílům bude docházet na úrovni **využitých frází** a obsahu statě. Centrální pasáží stížnosti je **popis okolností a problému**, na který si stěžujeme, a **řešení, které vyžadujeme** pro nápravu situace.

Příklad stížnosti

Eleonora Králová
Boleslavská 618
199 00 Praha-Letňany

Česká pošta
Ing. Radka Nová, vedoucí pobočky
Daliborova 13
198 00 Praha-Kyje

Praha 20. listopadu 2020

Stížnost ve věci nedoručeného balíku

Vážená paní inženýrko,

píši Vám kvůli balíku, který mi nebyl do dnešního dne doručen. Odesílatel pochybení na své straně odmítá a doložil potvrzení o odeslání již 1. listopadu. Na Vaší pobočce České pošty, kam měla zmíněná zásilka dorazit dne 6. listopadu 2020, ale tvrdí, že nic takového nepřišlo a že nemají žádné dodatečné informace.

V balíku se nachází hodnotný předmět, který chci předat jako dárek k významnému životnímu jubileu na začátku prosince. Jistě tedy chápete mé rozhořčení a nervozitu.

Požaduji, aby mi byla zásilka doručena do týdne, počínaje dnešním dnem. V případě nesplnění tohoto požadavku využiji svého práva a obrátím se na příslušný vyšší orgán.

Děkuji a doufám v kladné vyřízení stížnosti.

S pozdravem
Eleonora Králová

Zdroj: studentská práce, upraveno

Jaké další rysy typické pro formální dopis se v textu vyskytují? Najděte je a pojmenujte.

6C.3 Aktivita

Seřaď, najdi

Metodický list pro vyučující	
Cíl aktivity	Žáci si uvědomují celou strukturu textu stížnosti a její jednotlivé části. Procvičují rovněž strategie pro textovou návaznost vyskytující se v didaktickém testu.
Pomůcky	Pracovní list s částmi textu.
Časový rámec	15–20 minut

Popis aktivity
<ol style="list-style-type: none"> Příprava. Vytiskneme si text stížnosti a podle toho, jestli s ním budou žáci pracovat ve skupinách, ho buď nastříháme v počtu verzí odpovídajícím počtu skupin, nebo ho vytiskneme pro každého jedince zvlášť. Ve třídě. Žáci řadí text stížnosti podle stanovených pravidel a podle logické návaznosti. Postup společně kontrolujeme a komentujeme. Žáci následně v textu jako celku vyhledávají typické rysy stížnosti, jak na úrovni lexikální, tak na úrovni formální struktury. Společně zreflektujeme jejich poznatky. Máme-li možnost text promítnout, značíme pro lepší orientaci jednotlivé prvky různými barvami.

Text k seřazení

Seřadte text.	
	Stížnost na hluk související s nově postavenou továrnou na hřebíky
	Žádám Vás proto, abyste v této věci učinili následující kroky: 1. přezkoumali, zda nedochází k porušování nočního klidu, 2. věnovali pozornost současnému stavu komunikace v ulici Malinová a sjednali nápravu.
	Obecní úřad Kocourkov Černobílé náměstí 778 177 00 Kocourkov
	Každý den kolem šesté hodiny ranní mě probouzí řinčení hřebíků, plechů a železných tyčí pocházející z výše zmíněné továrny a tento hluk ustává až v pozdních hodinách, a to i o víkendech.
	Vážení,
	Jsem psycholog. Frustrovaní klienti ke mně docházejí každý den a to poslední, co potřebují, je hluk. Někteří z nich mi dokonce naznačují, že pokud to tak půjde dál, budou nuceni si najít jiného psychologa. Problém s hlukem je tedy kritický i pro moji živnost.
	Předem děkuji za kladné vyřízení.
	Mgr. Prokop Buben Malinová 11 177 00 Kocourkov
	Tímto dopisem bych chtěl vyjádřit svoji nespokojenost s hlukem pocházejícím z nově postavené továrny na hřebíky na konci ulice Malinová. Jmenuji se Prokop Buben a ve svém domě (rovněž v ulici Malinová) provozuji psychologickou kliniku.
	S pozdravem Prokop Buben
	Ke stávající situaci negativně přispívá také stav komunikace vedoucí kolem mého domu, který dosavadní hluk každého plně naloženého nákladního auta z továrny ještě zvyšuje.
	V Kocourkově 8. 11. 2020

Zdroj: <https://rozbordila.cz/stiznost-na-hluk-dopis-administrativni-styl/>, kráceno

Všichni si máme na co stěžovat

Metodický list pro vyučující	
Cíl aktivity	Žáci si uvědomují, že správná stížnost obsahuje ve stati vždy dvě podstatné části: popis toho, na co si stěžuju, a také to, co považuju za adekvátní nápravu situace. Oba oddíly zpracovávají neutrálním a věcným způsobem.
Pomůcky	Jeden modelový příklad stížnosti ve formátu popis situace + požadavek pro nápravu (možno promítnout nebo rozdat vytištěné).
Časový rámec	30–35 minut (a více, pokud budeme vyžadovat zpracování celého textu stížnosti)

Popis aktivity
<p>1. Ve třídě. Na úvod lekce žáky upozorníme, že tentokrát začneme trochu negativně, a ptáme se jich na to, co je v poslední době rozčílilo⁹ (tuto část aktivity je možné zadat i jako diskuzi do dvojic). Pokud by jejich nápady vázly, můžeme je inspirovat nějakými konkrétními příklady, např. opožděný autobus, automat na kávu, který dal místo mléka do kávy dvojitou porci cukru, zaseklý papír v tiskárně, pět testů v jednom dni apod. Nápady zapisujeme stručně na tabuli a nijak do nich nezasahujeme.</p> <p>2. Vybereme jeden z příkladů a ukážeme na něm, jak by mohl vypadat detailnější popis problému a požadavek, aby byla stížnost považována za vyřízenou:</p> <p><i>Ráno jsem si v automatu Vaší firmy koupila kávu. Jako obvykle jsem na displeji zadala, že chci kávu s mlékem a bez cukru, ale automat mi vydal nápoj bez mléka s dvojitou porcí cukru. Již jsem neměla další drobné pro nákup další kávy, a tak mi celá situace zkazila ráno, což se promítlo i do kvality mnou vedeného vyučování. Žádám revizi automatu, aby se tento problém znovu neopakoval, a poukaz na kávu zdarma.</i></p> <p>3. Žáci si ze situací popsaných na tabuli vybírají jednu či více a zpracují je v podobném duchu jako příklad. Poskytujeme jim průběžnou zpětnou vazbu.</p> <p>Podle potřeby jim potom můžeme zadat, aby jeden z předmětů stížnosti zpracovali jako text v plném rozsahu.</p>

⁹ Pokud zpravidla začínáme lekci pozitivně laděnými otázkami typu *Co vás dnes potěšilo? Zkuste říct alespoň jednu věc, která vám udělala radost* apod., může tento úvod obsahovat celkem vítaný moment překvapení.

6C.4 Jazykový úkol

Speciálně stížnost vyžaduje opět větší pozornost v oblasti vrstev jazyka. Přirozeně se totiž stává, že do negativně laděného textu by mohly prosáknout i prvky nezdvořilosti či hovorovosti, kterým se v administrativním stylu samozřejmě chceme vyhnout. V jazykovém úkolu tohoto typu se opět dají shrnout i některá další pravidla týkající se formálních dopisů.

Hovorová vs. spisovná čeština 2

Přečtěte si následující krátkou stížnost a zkuste opravit hovorové/nespisovné prvky do spisovné podoby. Možná bude potřeba změnit i něco ve formátu či struktuře textu.

Vážený řediteli!

Obracím se na vás z důvodu nespokojenosti s vedením výuky češtiny v naší třídě III. A. Už jsme všichni fakt unavený z těch diktátů, který píšeme několikrát tejdně. Zkoušeli jsme o tom mluvit se Svobodovou, ale vona nám řekla, že je to potřeba, a že dokud nebude mít aspoň polovina třídy jedničku, diktáty prostě psát budeme. Do diktátů dává samý chytáky a slova, který se běžně nepoužívaj, tak je jasný, že z toho pár lidí má nejlíp trojku a zbytek čtyřky a koule.

Nemohl byste s ní promluvit vy? Diktáty jsou oukej, ale byli by jsme rádi, kdyby s náma ty chytáky i probrala předem a ňák nám to prostě vysvětlila.

Děkuju za pochopení.

Mějte se fajn. S pozdravem, Karel Vločka

Zdroj: autorský text

6D Slohový útvar MOTIVAČNÍ DOPIS

6D.1 Volba útvaru s ohledem na vícejazyčné žáky a žákyně

Texty z administrativního funkčního stylu obecně jsou pro vícejazyčné žáky a žákyně vhodným slohovým útvarem, protože mají pevně stanovenou a přehlednou strukturu, jíž je možné se při psaní držet. Struktura bývá často naznačena přímo v zadání v podobě bodů, které by text měl pokrýt. Motivační dopis má sice oproti stížnosti a žádosti poněkud odlišnou strukturu vyplývající z účelu, za kterým ho píšeme, ale základní znalosti o psaní formálních dopisů žáci využijí i v tomto případě.

U maturity se podle našich informací sice motivační dopis neobjevuje často, ale v běžném životě se s ním žáci mohou setkat už při shánění brigády či praxe, a proto nácvik psaní jednoznačně doporučujeme.

6D.2 Ukázka typických rysů motivačního dopisu

Motivační dopis je specifickým typem formálního dopisu, ale některé prvky struktury žáci využijí stejně jako u předchozích (**zápis adres odesílatele a adresáta, místa, oslovení, rozloučení**). Jak již bylo řečeno, odlišnosti vyplývají z účelu, za kterým ho píšeme, tedy jako uchazeč o práci, studium či stáž. V první řadě **se tedy pisatel chce představit, popsat své úspěchy a vlastnosti**, které ho předurčují k uplatnění na dané pozici, a konečně **vyjádřit svůj zájem a naději na přijetí**. Je rovněž vhodné poukázat na znalost různých detailů z dané instituce, čímž rovněž nepřímo vyjádří zájem.

Příklad motivačního dopisu

Alexandr Savčenko

Bubenečská 117

160 00 Praha 6

Ing. Jana Slováková, ředitelka

Obchodní akademie Krupkovo náměstí

Krupkovo náměstí 26/4

160 00 Praha 6

V Praze 29. 1. 2025

Vážená paní ředitelko,

Jmenuji se Alexandr Savčenko, je mi 15 let a už 6 měsíců žiju v Praze, ale pocházím z Uzbekistánu. Tam jsem absolvoval 9 tříd povinné školní docházky, účastnil jsem se různých školních olympiád a také volejbalových soutěží. Ve studiu jsem si vždy vedl dobře, zejména v matematice.

Po přestěhování do České republiky jsem se nedostal na střední školu, ale podařilo se mi dostat na intenzivní kurz českého jazyka v organizaci META. Nyní se učím česky už 5. měsíc. Mým rodným jazykem je ruština, umím také trochu uzbecky, anglicky a jde mi dobře čeština! V budoucnu bych chtěl umět ještě více jazyků.

Ve volném čase rád chodím ven s přáteli, navštěvuji nová místa nebo cestuji do různých zemí. Občas čtu knihy a samozřejmě hraji volejbal. Nyní také navštěvuji kurzy matematiky. V 8. třídě jsem se umístil jako 2. v olympiádě z biologie. S naším týmem jsme se rovněž zúčastnili krajské soutěže ve volejbalu. Považuji se za velmi všestranného člověka, který se o věci zajímá do hloubky.

S matematikou úzce souvisí i ekonomické obory, a proto zvažuji studium účetnictví. Myslím, že bych v něm mohl dobře uplatnit své dovednosti: matematické myšlení, pečlivost a snahu dotahovat věci do konce. Navštívil jsem den otevřených dveří a Vaše škola se mi moc líbila. Prohlédl jsem si další informace na webových stránkách a myslím, že Vaše škola je nejlepší volbou pro mé další vzdělávání. Líbila se mi především možnost chodit na praxe už od druhého ročníku pod dohledem zkušených tutorů.

Domnívám se, že jsem vhodným uchazečem pro studium na Vaší škole, a doufám, že budu moci svůj zájem doložit u pohovoru.

Děkuji za Váš čas věnovaný čtení mého motivačního dopisu.

S pozdravem

Alexandr Savčenko

Zdroj: studentská práce, upraveno

6D.3 Aktivity

Akrostich

Metodický list pro vyučující

Cíl aktivity	Žáci si opakují slovní zásobu pro popis pozitivních vlastností vztahených k vlastní osobě. Učí se tyto údaje využít pro konkrétní argumentaci.
Pomůcky	Papír, psací potřeby.
Časový rámec	15–20 minut

Popis aktivity

1. **Ve třídě.** Seznámíme žáky s principem akrostichu, tedy typu básně, kdy počáteční písmena každého řádku, resp. verše, tvoří jméno autora. V tomto konkrétním případě budou jednotlivé řádky představovat vlastnosti autora. Ideálně uvedeme příklad na vlastní osobě, např.:

Jemná

Aktivní

Neúnavná

Ambiciózní

2. Žáci tvoří akrostich skládající se z pozitivních vlastností pro své jméno, případně pro jeho zkrácenou či domáckou formu. Pokud k některým písmenům nemají nápady, můžeme jim poradit sami nebo na konci této fáze vyzvat zbytek třídy k návrhům, protože spolužáci mívají často velmi odpovídající nápady. Pro kontrolu pravopisu zapisují žáci své akrostichy na tabuli nebo opravujeme u jednotlivců průběžně.

3. Dále žáky vyzveme, aby si představili, že tyto konkrétní vlastnosti chtějí prezentovat v motivačním dopise na konkrétní pozici nebo třeba studijní stáž. Jak zdůvodní jejich význam a benefit pro toho, kdo je bude vybírat? Opět uvedeme příklad: *Jsem ambiciózní, a to bude pro Vás projekt výhodné, neboť se nebojím výzev a chci odevzdávat práci, která je stoprocentní.* Zdůrazníme důležitost této argumentace, která žákům pomůže napsat motivační dopis v požadovaném rozsahu a zároveň zajistí, že jejich vlastnosti a dovednosti nebudou vypadat jako telefonní seznam, ale budou zasazeny do konkrétního kontextu.

4. Sdílení může proběhnout v plénu pouze ústně a namátkově (ne všichni budou číst všechny vlastnosti, hodí se pro pokročilejší žáky, kteří nemají zásadní problémy s pravopisem), nebo si texty vybereme a opravíme písemně (vhodné u žáků, kteří potřebují větší podporu a adresnější zpětnou vazbu).

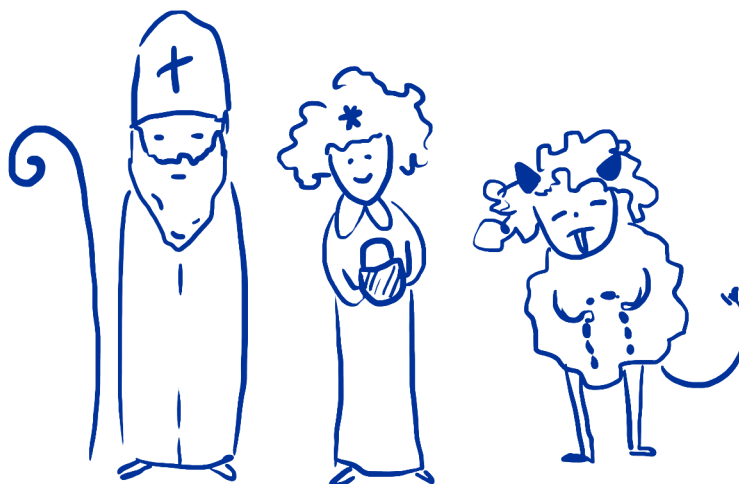
Motivační dopis Mikuláše, čerta a anděla

Metodický list pro vyučující	
Cíl aktivity	Žáci píšou ucelený text motivačního dopisu a osvojují si fráze, kterými mohou jako uchazeči o práci „prodat“ své dovednosti. V kontextu zvolených postav se zároveň seznamují s českými reáliemi a mohou si prvky motivačního dopisu procvičit v méně osobních souvislostech.
Pomůcky	Úvodní obrázek trojice Mikuláš, čert a anděl k promítnutí.
Časový rámec	45 minut

Popis aktivity

- 1. Ve třídě.** Promítneme obrázek Mikuláše, čerta a anděla a ptáme se žáků, jestli tyto tři postavy znají a jaké mají vlastnosti. Jejich nápady zapisujeme na tabuli, případně je při nižším počtu vyzveme, aby své nápady přišli napsat sami. Máme tak možnost se zaměřit i na drobné opravy pravopisu.
- Vyzveme žáky, aby se na základě vlastností jednotlivých postav zamysleli, jaká pracovní pozice by pro každého z nich byla vhodná, kde by mohli nejlépe uplatnit své silné stránky. Např. *Mikuláš je moudrý a spravedlivý, mohl by být soudce nebo ředitel školy. S čertem je legrace, byl by dobrý stand-up komik.*
- Poté, co máme připraveny různé možnosti profesí a zdůvodnění pro každou z nich, vyzveme žáky, aby si vybrali jednu z variant a napsali ucelený motivační dopis se všemi formálními náležitostmi. Rozsah modifikujeme podle potřeby, pokročilejší žáci mohou psát motivační dopis ve standardním rozsahu jedné normostrany.
- Na další hodině poskytujeme zpětnou vazbu. Pokud se objevovaly frekventované problémy, je vhodné jim zasvětit více času pro vysvětlení a procvičení, ale nezapomínáme ani na vyzdvižení toho, co bylo v žákovských textech dobré.

Obrázek k promítnutí pro brainstorming

6D.4 Jazykové úkoly

Motivační dopis je text, v němž se velmi frekventovaně vyskytují přídavná jména v různých pádech. V kurzech češtiny jako druhého jazyka je velká pozornost kladena zejména na skloňování podstatných jmen a adjektiva se přirozeně přidávají až ve druhém sledu, kdy už může být pozornost jim věnovaná oslabena, a proto se často setkáváme s tím, že u nich žáci váhají nebo různě střílí od boku. Rozhodně je tedy vhodné je systematicky procvičit, případně se i vrátit k některým zásadním pravidlům s nimi souvisejícím.

Nedílnou součástí obsahu motivačního dopisu je také popis autorových dovedností a znalostí. Za tímto účelem je vhodné se žáky zopakovat správné použití sloves „vědět“, „umět“ a „znát“, případně jejich dalších synonym. Se začátečníky či mírně pokročilými se tedy nejdříve zaměříme na tato tři základní slovesa a rozdíl v jejich používání. S pokročilými mluvčími můžeme poté promýšlet a trénovat nahrazování těchto základních sloves jinými vhodnými synonymy.

Tvrdá a měkká přídavná jména

Doplňte správnou koncovku přídavných jmen v prvním pádě. Podle čeho můžeme poznat, jestli je přídavné jméno měkké, nebo tvrdé?

1. pasivn ____ uchazeč
2. dlouh ____ životopis
3. dochviln ____ personalistka
4. voln ____ pracovn ____ pozice
5. týmov ____ hráč
6. skvěl ____ výsledky
7. přísn ____ šéf
8. flexibiln ____ člověk
9. krátk ____ motivačn ____ dopis
10. srozumiteln ____ projev
11. pečliv ____ kandidátka
12. transparentn ____ požadavky
13. zajímav ____ benefity
14. předchoz ____ zkušenost

Vyberte si tři spojení z předchozího cvičení, která doplníte do následujících vět.

1. Naše firma hledá především _____ .
2. Potkal jsem na chodbě spolužačku a bavili jsme se o našich _____ .
3. Nakonec jsme nabídli stáž _____ .

Skloňování přídavných jmen

Doplňte přídavná jména v závorkách do vět ve správném tvaru. Pozor na správné číslo a rod!

1. Na stáži jsme se dozvěděli hodně _____ (*praktický*) informací.
2. Myslím, že jsem pro tuto pozici _____ (*ideální*) uchazečkou.
3. K _____ (*motivační*) dopisu přiložil ještě dvě kopie
_____ (*různý*) osvědčení.
4. Studium na _____ (*prestižní*) univerzitě bývá _____ (*náročný*).
5. Domnívám se, že na této brigádě využiju poznatky z _____ (*předchozí*) studia.
6. Nastoupila na _____ (*soukromá obchodní*)
akademii.
7. Zúčastnili se _____ (*krajský běžecký*) závodu.

Slovesa VĚDĚT, UMĚT a ZNÁT

Když píšeme o našich dovednostech nebo znalostech, používáme slovesa VĚDĚT, UMĚT či ZNÁT. Společně si zopakujte, jaká jsou pravidla pro jejich použití, a potom doplňte do vět některé z těchto sloves v první osobě jednotného čísla (já).

1. _____ pracovat samostatně i v týmu.
2. _____, že tato pozice je pro mě velkou příležitostí k profesnímu růstu.
3. _____ velmi dobře prostředí mezinárodní společnosti.
4. _____ efektivně organizovat svůj čas.
5. _____, jak důležitá je komunikace se zákazníky.
6. _____ pracovat s programy Microsoft Office.
7. _____ Vaši společnost a její hlavní projekty.
8. _____, že mohu nabídnout odpovědný a pečlivý přístup k práci.
9. _____ řešit konfliktní situace profesionálně a s klidem.
10. _____ mluvit anglicky na pokročilé úrovni.
11. _____, jak funguje práce v administrativě.
12. _____ Vaše produkty a dlouhodobě sleduji Vaše úspěchy.

Řešení:

1. umím, 2. vím, 3. znám, 4. umím, 5. vím, 6. umím, 7. znám, 8. vím, 9. umím, 10. umím, 11. vím, 12. znám

Synonyma ke slovesům VĚDĚT, UMĚT a ZNÁT

Slovesa VĚDĚT, UMĚT a ZNÁT můžeme při psaní motivačního dopisu nahradit dalšími synonymy. Diskutujte, v jakých situacích tato slovesa nejčastěji používáme. Znáte nějaká další podobná slovesa?

DOKÁZAT – CHÁPAT – ORIENTOVAL SE V – OVLÁDAT – VYZNAT SE V – ZVLÁDAT

Nahradte v následujících větách označené sloveso jiným vhodným synonymem. Pozor – v některých případech je více možných variant. Svoje řešení porovnejte se spolužáky.

1. Umím pracovat pod tlakem a řešit náročné situace.

2. Zním prostředí vzdělávacích organizací.

3. Vím, jak důležitá je dobrá komunikace v týmu.

4. Umím pracovat s programem Excel.

5. Umím ukrajinsky na pokročilé úrovni.

6. Vím, že spokojenost zákazníků je klíčem k úspěchu.

7. Vím, jak řešit náročné situace.

8. Zním dobře Vaše produkty a služby.

9. Vím, jak funguje zákaznická podpora.

10. Umím dobře komunikovat se zákazníky.

7. Slohový útvar ÚVAHA

7.1 Volba útvaru s ohledem na vícejazyčné žáky a žákyně

Úvaha je vedle vypravování dalším z velmi oblíbených slohových útvarů, a to jak mezi žáky, tak mezi učiteli. V tomto typu textu totiž žáci opět uplatňují svou osobitost, své pohledy na svět a často mají pocit, že se tedy nemusí nechat svazovat pevnou strukturou či recyklovanými frázemi administrativních textů. U úvahy platí více než u kteréhokoliv jiného textu, že hodně záleží na konkrétním jednotlivci a konkrétním tématu. Je třeba žákům od samého začátku ukazovat, že čtenáře neopijou rohlíkem, když napíšou pár nahodilých myšlenek. Pokud si chtějí úvahu vybrat, musí jejich text být lexikálně a jazykově zvládnutý, ale musí také mít potřebnou myšlenkovou hloubku, což není snadný úkol. Při nácviu se proto zaměřujeme především na rozvoj myšlenek a argumentů, na strukturu, z níž žáci mohou vycházet, a na obraty, kterých se mohou i u úvahy držet s vědomím, že je umějí správně použít.

Jak již bylo naznačeno, je úvaha jedním z nejméně frekventovaných zadání maturitních slohů v praxi. Pokud se pro ni žáci rozhodnou, mělo by toto rozhodnutí být informované, s vědomím možných rizik. Tím nerozpoukujeme možnost, že by vícejazyční žáci a žákyně neměli být schopni kvalitní úvahu napsat, ale pojdme si upřímně přiznat, že tento útvar nemusí být pro každého. Delší nácviu i kritičtější zpětná vazba v jeho průběhu jsou tedy v tomto případě rozhodně namístě.

7.2 Ukázka typických rysů úvahy

Slohový útvar úvaha se nachází na pomezí uměleckého, odborného a prostěsdělovacího funkčního stylu. Autor se v ní zamýšlí nad nějakým problémem a do svých myšlenkových pochodů chce přizvat i čtenáře. Z výše uvedeného vyplývá, že úvaha je textem subjektivním, v němž je ale zároveň důležité pokrýt různé úhly pohledu na daný problém. Nejedná se tedy o pouhý popis autorova názoru.

Úvaha sice využívá množství prostředků, které slouží k jejímu oživení a dialogu se čtenářem, ale základní struktura je použitelná napříč různými tématy. Jako každá jiná slohová práce začíná i úvaha vhodným **nadpisem** a **úvodem**. V úvodu je stejně jako ve zbytku textu možné využít různé **ustálené fráze**, **zároveň** je jeho hlavním účelem naznačit strukturu celého textu a především zdůvodnit, proč se nad daným tématem zamýšlíme a proč je důležité.

Ve stati se objevuje argumentace, která ideálně postupuje od **nejsilnějšího argumentu**, přičemž platí, že každá myšlenka by měla být oddělena do jednoho odstavce. **Argumenty jsou podpořeny příkladem**, autor se nenechává jen tak unést dojmy. K problému přistupuje ze všech hledisek, snaží se o objektivitu, zvažuje **pro** i **proti** problému.

Závěr shrnuje to, o čem bylo pojednáváno. Úvaha nám nemusí nabídnout konkrétní řešení, ale jakýkoliv závěr vyžaduje komentář. Může být doplněn o **vlastní názor autora**.

Jazyk úvahy je i přes její obsahovou subjektivitu neutrální a spisovný. Typickými prvky úvahy jsou **funkční řečnické otázky**, případně také řečnické odpovědi, promyšleně zakomponované do textu. Kromě charakteristických konstrukcí jako *podle mého názoru*, *domnívám se*, *z mého pohledu* apod. se v úvaze často vyskytuje i tzv. **autorský plurál**: *zamysleme se*, *musíme uvážít*, který vyvolává pocit sounáležitosti mezi autorem a čtenáři. Vzhledem k argumentaci se úvaha vyznačuje také širokou paletou použitých **spojek**, vyjadřujících především

příčinu, důsledek a podmínku. V neposlední řadě je třeba také zmínit, že i k tomuto typu textu patří určitá dynamika, které je dosahováno např. kontrastem krátkých údernějších vět a komplikovaných souvětí.

Příklad úvahy

„Mezi otevřeností a ochranou: dilema uživatele sociálních sítí“

V dnešní době se většina našeho života odehrává nejen ve skutečném světě, ale i v tom digitálním. Sociální sítě se staly místem, kde sdílíme své myšlenky, fotografie, úspěchy i každodenní drobnosti. Před každým uživatelem však stojí otázka: nastavit si účet jako soukromý, nebo ho ponechat veřejný?

Soukromý účet nabízí vyšší míru kontroly nad tím, kdo naše příspěvky vidí. Je vhodný pro lidi, kteří chtějí sdílet obsah jen s omezeným okruhem přátel a rodiny. Chrání naše soukromí a minimalizuje riziko zneužití fotografií či osobních informací. Zároveň ale může působit jako uzavřená bublina – pokud chceme, aby naše názory nebo tvorba oslovily širší publikum, uzamčený profil nám v tom brání.

Naopak veřejný účet umožňuje oslovit více lidí, budovat osobní značku nebo šířit své myšlenky bez omezení. To je velká výhoda pro umělce, podnikatele či aktivisty. S veřejností však přichází i rizika: obsah může být vytržen z kontextu, šířit se bez našeho vědomí a stát se terčem kritiky nebo kyberšikany.

Volba mezi soukromým a veřejným účtem tedy závisí na našich prioritách. Chceme sdílet pro radost a bezpečí jen mezi známými, nebo se snažíme oslovit svět a jsme ochotni nést rizika, která to přináší? Možná ideální cesta leží v rovnováze – používat různé účty pro různé účely, stejně jako v běžném životě máme různé role a tváře.

Za sebe se přikláním k soukromému účtu, protože považuji své osobní zážitky a fotografie za něco, co nechci nabízet neznámým lidem. Internet si totiž pamatuje dlouho, a ne vždy férově. Pokud bych ale někdy chtěl sdílet tvorbu nebo prosazovat určité myšlenky, založil bych si veřejný profil určený jen pro tento účel. Myslím, že tím se dá skloubit bezpečí i otevřenost – a v digitálním světě je to stejně důležité jako ve světě reálném.

Zdroj: chatGPT, autorská adaptace

V textu se nachází další typické prostředky pro jazyk úvahy, které nejsou označené. Najdete je?

7.3 Aktivity

Ano, ale...

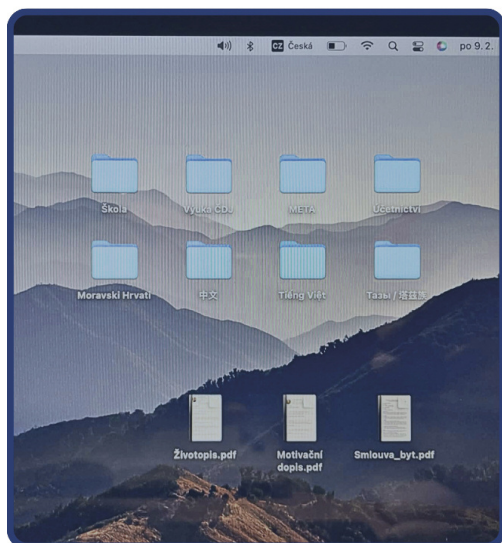
Metodický list pro vyučující	
Cíl aktivity	Žáci popisují obrázky a pojmenovávají problém, který je na nich znázorněn. Na základě této přípravy navrhnou související téma úvahy a jeho strukturu.
Pomůcky	Vytištěné a nastříhané obrázky.
Časový rámec	20–60 minut (podle toho, jakou variantu aktivity zvolíme – ta kratší zahrnuje pouze rozvíjení témat a osnovy, v delší variantě mohou žáci rozepsat celou úvahu)

Popis aktivity
<p>1. Příprava. Vybereme si ze stránky https://www.boredpanda.com/yes-but-comics-society-criticism-anton-gudim/¹⁰ vhodné obrázky, vytiskneme a nastříháme je.</p> <p>2. Ve třídě. Rozdáme nastříhané obrázky žákům podle potřeby buď jednotlivě, nebo do dvojic a vyzveme je, aby se zamysleli nad tím, jak nejpřesněji by se daly obě situace na obrázku popsat. Vidí v nich nějakou kontroverzi nebo problém? Např. <i>Na obrázku vlevo je vidět, že muž opravdu hodně cestuje, a to často považujeme za velmi pozitivní. Obrázek vpravo ale ukazuje, že ta místa příliš neprozkoumává, protože všude zůstane pouze v bazénu u hotelu a bazény jsou všude na světě velmi podobné.</i></p> <p>3. Žáci sdílejí své závěry. U každé situace se pozastavíme a návodnými otázkami pomáháme žákům co nejpřesněji definovat problém. Celá třída může přemýšlet nad tím, jaké by mohlo být téma úvahy vycházející z daného obrázku. Např. <i>Téma úvahy by se mohlo týkat přístupu k cestování. Co nám přináší to, když za rok navštívíme hodně různých míst, nebo naopak to, že se podíváme pouze na jedno místo, ale třeba na delší dobu. A je vůbec v současné době „přípustné“ trávit dovolenou doma? Ukazujeme, že na základě jednoho obrázku může vzniknout i více různých témat.</i></p> <p>4. Dáme hlasovat, který obrázek žáky nejvíc zaujal. S ním následně provedeme společný brainstorming všech myšlenek a argumentů, které žáky na dané téma napadají. Poukážeme na důležitost tohoto kroku ještě před samotným psaním – je nezbytné shromáždit všechny nápady a roztrždit si je do souvisejících celků. To slouží jako pevný základ struktury úvahy, kontrola dostatečného počtu myšlenek na dané téma a zároveň prevence jejich opakování.</p> <p>Možné pokračování aktivity:</p> <p>5. Pokud to čas dovolí, můžeme využít předchozí brainstorming jednotlivých témat a rovnou žáky vyzvat, aby své nápady rozpracovali do úvahy kratšího rozsahu. Pro ně i pro nás může být zajímavé mít tento text pro srovnání, v jakém stavu byla jejich dovednost psát úvahu na počátku, kdy ještě neprošli všemi přípravnými aktivitami, a jak na tom bude na konci celého výukového bloku.</p>

¹⁰ Pokud zadáme do googlu heslo „yes, but...“ pro kategorii obrázky, můžeme si vybrat z velmi různorodé nabídky i jiné.

Příklad vhodných obrázků

ANO,

ALE

Inspirace: https://www.instagram.com/gudim_public

Debata u kulatého stolu

Metodický list pro vyučující	
Cíl aktivity	Žáci diskutují na zadané téma a trénují si jak formulaci vlastních argumentů, s nimiž souzní, tak formulaci protiargumentů, pokud musí zastávat názorovou pozici, se kterou se neztotožňují. Osvojují si dovednost pokrýt v rámci úvahy širší paletu úhlů pohledu na zadaný problém.
Pomůcky	–
Časový rámec	30–45 minut (ideálně v průběhu dvou lekcí): Časový rámec: diskuze může vypadat např. takto: 15 minut – příprava argumentů, 2 minuty – úvodní argumenty, 4 minuty – reakce protistrany, 7 minut – diskuze (týmy si navzájem kladou otázky), 2 minuty – závěrečné shrnutí

Popis aktivity

- Příprava.** Předem si promyslíme vhodné téma k debatě. Mělo by být dostatečně provokativní, související se životem žáků konkrétní třídy, ale zároveň takové, které nebude nikoho zraňovat či se ho dotýkat nepříjemným způsobem. Např. kouření na veřejnosti, projektové vyučování, používání mobilů ve škole, energetické nápoje ve školních automatech apod.
- Ve třídě.** Seznámíme žáky s vybraným tématem, případně je můžeme nechat hlasovat, které by pro ně bylo nejpodnětnější. Poté jim rozdáme role (ty buď předem určíme my, nebo je můžeme nechat losovat – ideálně v případě, kdy jsou jejich vyjadřovací schopnosti velmi vyrovnané). Základní role jsou následující: 1 moderátor/ka diskuze, polovina zbylých žáků pro a druhá polovina proti. V případě větší skupiny můžeme přidat ještě roli novinářů, kteří kladou otázky a pořizují z debaty krátký záznam. Toto rozdělení a úvod aktivity mohou proběhnout na konci hodiny. Žáci dostanou za úkol se na diskuzi do příští hodiny připravit a zjistit si konkrétní informace o tématu.
- Na příští lekci nejdřív třídu vhodně uspořádáme, je-li to možné. Lavice rozmístíme do podkovy či z nich uděláme jeden velký stůl, ke kterému se všichni mohou posadit. Moderátor/ka sedí v čele, zástupci pro a proti po stranách naproti sobě a novináři vedle nich nebo trochu stranou.
- Dáme žákům ještě krátký čas na přípravu, kdy mohou jednotlivé skupiny probrat své strategie. My se věnujeme moderujícímu a podpoříme ho především ve formulaci úvodních otázek. (Potom už se diskuze často rozbíhá samospádem.)

Osvědčilo se také, pokud žáci zastávající oba názorové póly přijali nějakou svou novou identitu. Lépe se jim pak vžívalo i do opačných názorů. Např. matka osmiletého Péti, která je zásadně proti nabídce energy drinků ve školních automatech. Pokud volíme tuto variantu, moderátor/ka na úvod všechny vyzve, aby se krátce představili.

- Moderátor/ka zahajuje diskuzi. My figurujeme především jako pozorovatelé, případně podporovatelé, pokud se výměna názorů zadrhne či naopak vymyká z rukou. Podle toho, jak zevrubnou zpětnou vazbu budeme chtít poskytovat, si můžeme rovněž (se souhlasem žáků) pořídít audio- nebo videozáznam. Optimální délka debaty je cca 15 minut, ale záleží samozřejmě na konkrétní skupině.

6. Společně reflektujeme průběh diskuze. Vrátime se k jednotlivým použitým argumentům a protiargumentům (ty mohou představit novináři, pokud byla tato role udělena), k jejich síle a originalitě. Ptáme se žáků na jejich pocity: jak se jim mluvilo, zda se s přiděleným názorem ztotožňovali a co jim pomohlo se vžít do role. Vyzpovídáme také moderátora/moderátorku. Upozorníme žáky, že tato aktivita sice probíhala ústně, ale vlastně mapovala gros psaní úvahy, v níž se rovněž střetávají proti/argumenty, a je dobré se umět vžít do kůže těch, kteří je zastávají.
7. Pokud máme méně času, můžeme už v této chvíli vyzdvihnout povedené momenty, jak po stránce obsahové, tak jazykové, a tím celou aktivitu uzavřít.
8. V případě, že se chceme zpětně vazbě věnovat více do hloubky, s pomocí záznamu vytvoříme pro další lekci pracovní list reflektující debatu přímo na míru, i s procvičením některých problematických jevů, pokud se vyskytly. V další fázi tak můžeme žáky vést k tomu, aby sami napsali vlastní úvahu na stejné téma.

Úvod a závěr

Metodický list pro vyučující	
Cíl aktivity	Žáci se učí dovednosti uvést a zakončit úvahový text s využitím modelových jazykových prostředků.
Pomůcky	Nakopírovaná stať úvahy a seznam jazykových prostředků pro každého jednotlivce.
Časový rámec	30 min

Popis aktivity
<p>1. Příprava. Vytiskneme si tělo textu úvahy, buď můžeme zvolit náš modelový text, nebo můžeme vybrat vlastní. Také si pro každého vytiskneme seznam typických jazykových prostředků.</p> <p>2. Ve třídě. Rozdáme žákům text a zeptáme se, o čem pojednává. Žáci by měli dojít k závěru, že se jedná o úvahový text na určité téma. Můžeme společně brainstormovat název, který pak srovnáme s názvem originálním („Stáhnu si to a mám přečteno!“). Poté se zeptáme, jestli je text celistvý a jestli mu něco nechybí. Žáci se pravděpodobně dostanou k tomu, že úvaze chybí úvod a závěr. Pro větší názornost můžeme osnovu úvahy napsat na tabuli a společně brainstormovat typické fráze pro úvod a závěr úvahového textu.</p> <p>3. Rozdáme žákům typické fráze ze začátku a závěru úvahy a doplníme o další vhodné příklady z předchozího brainstormingu. Poté jim dáme za úkol dopsat ke statí úvod i závěr s tím, že musí v každé části použít minimálně jednu modelovou frázi. Pokud chceme podpořit vzájemnou spolupráci nebo si nejsme jisti, zda studenti zvládnou úkol samostatně, zadáme práci ve dvojicích.</p> <p>4. Texty si můžeme od žáků vybrat a na další lekci jim je vrátit spolu s opravou a zpětnou vazbou. Žáci si je rovněž mohou navzájem opravovat a komentovat sami, případně můžeme nově vzniklé žákovské texty porovnávat s originálem.</p>

Modelový text

Stáhnu si to a mám přečteno!

Studentsky zpracované prezentace přináší řadu výhod. Především jsou přehledné a stručné, což usnadňuje přípravu. Studenti bývají často zahlceni vlastními nesrozumitelnými poznámkami, zatímco prezentace nabízejí jasné a strukturované informace. Další výhodou je autorský pohled, který může přinést zajímavý výklad a nový úhel pohledu na literární dílo. Možná největší výhodou je však úspora času – maturant nemusí dlouze zkoumat knihy a má k dispozici základní shrnutí.

Na druhou stranu se s těmito materiály pojí i nevýhody. Ne všechny prezentace jsou kvalitní a ověřené, některé mohou obsahovat chyby nebo se od sebe výrazně lišit. To může být pro studenta matoucí. Velkým rizikem také je, že se maturant spokojí jen s přečtením prezentace a zcela vynechá četbu originálu. To by však byla velká škoda, protože právě osobní čtenářský zážitek dává literatuře její skutečný smysl.

Proto lze říci, že prezentace jsou vhodným doplňkem, nikoliv náhradou četby. Nejlepší je využívat je společně s vlastními poznámkami a prací s knihami. Takto mohou pomoci k lepší přípravě, ušetřit čas a zároveň poskytnout dostatečný přehled.

Zdroj: https://maturita.ceremat.cz/files/files/CJL/intaktni-zaci/Soubor_zadani/CJL_PP.pdf

Modelové fráze

Úvod

V mé úvaze se chci věnovat...
 Tento článek se věnuje (čemu)...
 Tento článek pojednává (o čem)...
 Tento článek se zabývá (čím)...
 Začněme s (čím)...

Závěr

Na závěr / V závěru / Na konci / Nakonec...
 Podle mého názoru...
 Zdá se mi, že...
 Jsem přesvědčen(a), že...
 Věřím / myslím si / domnívám se, že...

Zdroj: materiál Pavlína Vališové

Původní úvod a závěr pro kontrolu tohoto cvičení

Úvod

Maturitní zkouška z literatury provází všechny studenty čtvrtého ročníku a pro mnohé je významnou životní událostí. Někteří na ni vzpomínají s úsměvem, jiní s obavami. Povinná četba a její znalost je přitom důležitou součástí přípravy. V dnešní době však existuje řada pomůcek, které mají studentům cestu k maturitě usnadnit. Na internetu lze najít hotové prezentace k maturitním knihám. Otázkou zůstává, jaké mají tyto prezentace výhody a jaké naopak nevýhody.

Závěr

Hotové prezentace k maturitním knihám představují užitečný nástroj pro všechny studenty. Jejich hlavní výhodou je přehlednost a úspora času, nevýhodou pak riziko spoléhání se pouze na ně. Aby byly skutečně přínosné, je třeba je kombinovat s vlastní četbou a poznámkami. Jen tak může být příprava na maturitu úspěšná a zároveň obohacující.

Šílený redaktor

Metodický list pro vyučující	
Cíl aktivity	Žáci si na konkrétních příkladech uvědomují, jaké jsou typické neduhy úvahy, a aktivně se snaží jednotlivé úryvky vylepšit.
Pomůcky	Nakopírované texty pro každého jednotlivce.
Časový rámec	30–35 minut

Popis aktivity

- Ve třídě.** Rozdáme žákům úryvky textů a vyzveme je, aby si je přečetli. Líbí se jim v této podobě? Vidí v nich nějaké nedostatky? Iniciujeme krátký společný brainstorming, v jehož rámci pojmenujeme obecné problémy krátkých textů (hovorový jazyk, pravopis, opakující se slova, odklon od tématu apod.). Pokud žáci váhají, můžeme je trochu navést.
- Následně volíme buď individuální práci, nebo rozdělení do dvojic či trojic a dáme žákům za úkol najít v textech konkrétní problematické pasáže a pokusit se je vylepšit.

Slova, která nesou konkrétní chyby (hovorovost, pravopis), můžeme v textech předem označit a zjednodušit tak žákům jejich identifikaci (vhodné opatření do heterogenní skupiny).

- Společně reflektujeme, jak žáci postupovali a jak s jednotlivými úryvky naložili. Na konci můžeme sestavit krátký checklist toho, co je dobré si u úvahy pohlídat při závěrečné kontrole.¹¹

¹¹ Tato fáze psaní bývá velmi často neprávem opomíjená. Žáci potom tráví čas určený ke kontrole bezmyšlenkovitým procházením textu, protože postrádají konkrétní postup. Doporučujeme si pro jednotlivé slohové útvary adaptovat jednoduchý checklist, viz <https://inkluzivniskola.cz/co-zkontrolovat-pred-odevzdanim-slohovky/>, který jim můžeme dát při nácvičku pokaždé k dispozici.

Úryvky textů

1. Téma úvahy jsou rozdíly a podobnosti mezi jednotlivými generacemi. Ty jiný generace ale moc neznám, tak budu prostě psát o té moji.

—

2. Vybral jsem si úvahu na téma sociální sítě, protože si myslím, že sociální sítě jsou teďka velké téma. I kvůli umělé inteligenci a tak. Myslíte si to taky?

—

3. Podle mně není potřeba kouření na veřejnosti omezovat, protože přece máme každý svou svobodu. Vůbec nechápu, proč má někdo jiný názor.

—

4. Můžeme si vzít třeba příklad mojí kamarádky Evy. Eva se snaží se svejma prarodičema často mluvit a přesvědčit je, aby odpad třídily. Jo, představte si, co se jí jednou stalo...

—

5. To si o tom problému myslím já. A co vy? Každý si asi myslí něco trochu jiného, protože je to moc složitý problém.

—

6. Doufám, že vás moje úvaha bavila. Sama jsem překvapená, že jsem o tom napsala tolik věcí. A docela to šlo. Děkuju za pozornost.

Možné řešení

- odklon od tématu, resp. jeho redukce; nespisovný jazyk (ty jiný generace → ty jiné generace); pravopis (o té moji → o té mojí)
- opakování slovního spojení sociální sítě; nespisovný jazyk (ted'ka → teď, nyní, v současné době); nedostatečná koherence; nevhodně použitá řečnická otázka
- pravopis (podle mně → podle mě); pouze vlastní perspektiva; opakování slovesa mít
- pravopis (třídily → [ti prarodiče] třídili); nespisovný jazyk (svejma prarodičema → svými prarodiči); odklon od tématu, hovorové prvky (Jó, představte si, co se jí jednou stalo...)
- nedostatečný závěr; nevhodně použitá řečnická otázka; opakování slovesa myslet
- příliš upřímný a žoviální styl; závěr, který se nehodí do psaného projevu (děkuju za pozornost)

7.4 Jazykové úkoly

Kvalitně napsaná úvaha znamená z jazykového hlediska především zvládnutou práci se spojovacími výrazy, jež žákům umožní vybudovat sofistikovanou argumentaci. Spojky jsou ale zároveň tématem, které bývá často upozadováno, neboť je v kurzech češtiny jako druhého jazyka věnována pozornost spíše ohebným slovním druhům. Doporučujeme tedy důkladné procvičení, pokud to bude nutné, tak i nad rámec námi navrhaných cvičení.

Následující cvičení na spojky na sebe navazují, ale poslední část (doplňování spojek do souvislého textu) je případně možné zadat zvlášť za předpokladu, že žáci již mají o spojkách širší povědomí a nás tlačí nedostatek času. Omezujeme se na čtyři poměry, které jsou pro úvahu nejtypičtější, abychom zamezili zahlcení.

V oblasti lexikální je vhodné procvičovat obraty typické pro úvahu, aby měli žáci osvojenou širokou paletu různých formulací a vyhnuli se tak neustálému opakování spojení *myslím si*.

Spojky

V osmisměrce se skrývá celkem 14 různých spojek (spojky a, i se v osmisměrce sice vyskytnou, ale mezi hledané spojky nepatří). Najdete je všechny? A znáte všechny? Zakroužkujte ty, které znáte a aktivně používáte, a podtrhněte ty, kterým rozumíte, ale jen pasivně.

J	X	N	E	B	O	Ť	J	X
E	K	D	Y	B	Y	Ž	E	A
L	A	T	E	D	Y	F	S	P
I	P	O	Ž	D	X	P	T	O
K	R	V	K	Ž	R	P	L	K
O	O	A	I	P	D	N	I	O
Ž	T	T	U	D	Í	Ž	Ž	D
A	O	K	V	E	S	F	E	G
T	P	R	O	T	O	Ž	E	P

Spojky souřadící (spojují 2 věty hlavní)	Spojky podřadící (spojují větu hlavní s větou vedlejší)

Řešení

-li, a proto, a tak, a tedy, jelikož, jestliže, kdyby, když, neboť, pokud, protože, totiž, tudíž, vždyť

Doplňování spojek

Doplňte spojky do vět. V některých větách je i více možností správně.

V dnešní době je běžné, že lidé žijí v neustálém spěchu. Čas se stává nejcennější komoditou,

1. _____ se mnozí snaží stihnout co nejvíce věcí za co nejkratší dobu.
2. _____ žijeme ve společnosti, která oceňuje výkon a efektivitu, často máme pocit, že odpočinek je ztrátou času.
3. _____ se ale zastavíme a zamyslíme nad tím, co nám ten shon vlastně přináší, zjistíme, že výsledkem bývá spíš stres než skutečné uspokojení.
- Přijímáme stále více povinností, 4. _____ chceme být úspěšní, 5. _____ se ocitáme v bludném kruhu. Čím více toho 6. _____ máme, tím méně se stíháme věnovat sami sobě.
7. _____ člověk nikdy nezvolní, může brzy pocítit důsledky nejen psychické, ale i fyzické.
8. _____ si alespoň občas dopřál klid a ticho, zjistil by, že kvalita života nespočívá v rychlosti. Půjde- 9. _____ vše stále jen rychleji, může se stát, že přijdeme o to podstatné – vnímání přítomného okamžiku.
- Měli bychom se naučit zpomalit, 10. _____ život není jen o cílech, ale i o cestě k nim.
11. _____ právě chvíle klidu nám umožňují znovuobjevit radost z obyčejných věcí.
12. _____ chceme žít naplno, musíme si občas dovolit nic nedělat. Rychlost totiž není totéž co smysluplnost, 13. _____ spěchat ne vždy znamená jít správným směrem.
14. _____ možná je _____ právě pomalost cestou k hlubšímu prožívání života.

Možné řešení

V dnešní době je běžné, že lidé žijí v neustálém spěchu. Čas se stává nejcennější komoditou, **a proto** se mnozí snaží stihnout co nejvíce věcí za co nejkratší dobu. **Jelikož** žijeme ve společnosti, která oceňuje výkon a efektivitu, často máme pocit, že odpočinek je ztrátou času.

Když se ale zastavíme a zamyslíme nad tím, co nám ten shon vlastně přináší, zjistíme, že výsledkem bývá spíš stres než skutečné uspokojení. **Protože** chceme být úspěšní, přijímáme stále více povinností, **a tak** se ocitáme v bludném kruhu. Čím více toho **totiž** máme, tím méně se stíháme věnovat sami sobě.

Jestliže člověk nikdy nezvolní, může brzy pocítit důsledky nejen psychické, ale i fyzické. **Kdyby** si alespoň občas dopřál klid a ticho, zjistil by, že kvalita života nespočívá v rychlosti. **Půjde-li** vše stále jen rychleji, může se stát, že přijdeme o to podstatné – vnímání přítomného okamžiku.

Měli bychom se naučit zpomalit, **neboť** život není jen o cílech, ale i o cestě k nim. **Vždyť** právě chvíle klidu nám umožňují znovuobjevit radost z obyčejných věcí. **Pokud** chceme žít naplno, musíme si občas dovolit nic nedělat. Rychlost totiž není totéž co smysluplnost, **tudíž** spěchat ne vždy znamená jít správným směrem. **A** možná právě pomalost je **tedy** cestou k hlubšímu prožívání života.

Zdroj: chatGPT, adaptováno

Obraty pro úvahu

Zkuste přeformulovat věty tak, aby obsahovaly spojení z nabídky v rámečku. K těm, které jste nepoužili, dopište vlastní pokračování.

Došel/Došla jsem k názoru, že... – Domnívám se, že... – Nejsem přesvědčen/a o... – Řekl/a bych, že... – Osobně se přikláním k... – Podle mého názoru... – Z mého pohledu... – Není pochyb o tom, že...

Příklad: *Myslím si, že lidé jsou závislí na technologiích → Domnívám se, že lidé jsou závislí na technologiích.*

1. Myslím si, že je lepší trávit o víkendu čas v přírodě než v nákupním centru.

2. Myslím si, že bychom měli třídit odpad.

3. Myslím si, že řešení tohoto problému není jednoznačné.

4. Nemyslím si, že tak drastická opatření jsou nutná.

8. Přílohy – texty k vybraným cvičením

3. Zpráva

Cyklista na Prostějovsku nezvládl klesání a po pádu zemřel

Neštěstí, při kterém přišel v sobotu večer o život pětapadesátiletý cyklista, vyšetřují policisté na Prostějovsku. Muž zemřel po pádu z kola.

„K tragické havárii vyjžděli policisté z prostějovského dopravního inspektorátu v sobotu ve 21 hodin,“ informovala v neděli mluvčí olomouckého krajského policejního ředitelství Miluše Zajícová.

„Pětapadesátiletý muž jel na jízdním kole v obci Drahany ve směru na obec Otinoves. Po sjezdu táhlého klesání a projetí pravotočivé zatáčky nezvládl řízení a před jedním z místních domů upadl na vozovku a těžce si poranil hlavu,“ popsala mluvčí.

„Posádka vozidla záchranné služby se na místě snažila život muže zachránit, ale veškeré oživovací pokusy byly marné a muž na místě svým zraněním podlehl,“ sdělila Zajícová.

U zemřelého byla nařízena soudní pitva, která vyvrátí nebo potvrdí možné požití alkoholu před jízdou. Cizí zavinění nebo účast na havárii byla vyloučena. Událost je nadále v šetření policistů z dopravního inspektorátu.

4. Popis

4A Popis prostý

Můj školní batoh

Školní batoh patří mezi věci, které používám každý den, a proto bych ho rád podrobně popsal.

Batoh je středně velký a má tmavě modrou barvu. Je vyroben z pevné látky, která nepromokne.

Má dvě hlavní kapsy na zip a jednu menší vpředu. Uvnitř se nachází přihrádka na notebook a do síťovaných kapes na bocích se pohodlně vejde láhev s vodou. Ramenní popruhy jsou polstrované a dají se nastavit. Batoh má také poutko na zavěšení.

Batoh mi vyhovuje pro každodenní nošení do školy, protože se do něj vejde vše potřebné – učebnice, sešity i svačina.

Vlastním tento batoh už 2 roky a doufám, že mi ještě dlouho vydrží. Najít zavazadlo, které splňuje všechny požadavky, totiž nikdy není jednoduché.

4B Popis osoby

Matěj očima kamaráda

Matěj je šestnáctiletý kluk, který na první pohled působí tiše a nenápadně. Nepatří mezi ty, kdo se snaží zaujmout, spíš se drží v pozadí a pozoruje. Jeho klidná přítomnost ale působí přirozeně a příjemně.

Zanechává dojem přemýšlivého mladíka, který si jde svou cestou. V očích má zvědavost a lehký odstup, jako by hledal své místo ve světě. Často působí zamyšleně, duchem jinde.

Má jemné rysy, oválný obličej, šedozelené oči, rovný nos a plné rty, které často jen tak mlčky pootevře, jako by chtěl něco říct – a pak si to rozmyslí. Vlasy má vlnité, tmavě hnědé, většinou rozčuchané takovým tím způsobem „prostě jsem vstal a šel“.

Postava je štíhlá a vysoká, pohyby trochu neohrabané, ale přirozené. Obléká se pohodlně – džíny, mikiny, oblíbené tenisky. Neřeší módu, ale věci má čisté a nosí je po svém.

Moc nemluví, ale když už něco řekne, většinou to stojí za to. Slova volí s rozvahou. Když jde, trochu se loudá, jako by nikam nespěchal. Není ten typ, který hned běží dopředu, na vše si bere svůj čas.

Je vnímavý, citlivý, má svůj svět. Není to žádný vůdce, ale rozhodně není jen do počtu. Je dobrý a obětavý kamarád. Má také svérázný smysl pro humor a miluje sarkasmus.

Matěje mám rád, je to kluk, který postupuje pomalu, ale jistě vpřed. Nezkazí žádnou zábavu a člověk se na něho může spolehnout.

4C Popis pracovního postupu

Barvení velikonočních kraslic

Velikonoční kraslice představují jeden z tradičních symbolů jara. Barvení vajíček je oblíbená činnost, do které se snadno můžeme pustit i doma. Níže je popsán jednoduchý způsob barvení pomocí potravinářských barev.

Pomůcky a suroviny:

- bílá vařená vejce,
- potravinářské barvy, které koupíte například v drogerii,
- ocet,
- voda,
- sklenice nebo kelímky,
- lžičce,
- papírové utěrky,
- volitelně voskovka, listy nebo gumičky, olej.

Postup:

Nejdřív si připravíme vajíčka. Omyjeme je a necháme uschnout. Pro delší trvanlivost lze obsah vyfouknout, ale běžně se barví vejce natvrdo. Musíme se tedy rozhodnout pro jednu z těchto dvou variant a podle toho vajíčka buď opatrně vyfoukneme, nebo 10 minut povaříme ve vroucí osolené vodě.

Potom si připravíme barevný roztok. Do sklenice nalijeme asi 200 ml horké vody, přidáme lžičku octa a trochu barvy. Směs dobře promícháme, aby se barevný prášek rozpustil.

Následně už přichází na řadu samotné barvení. Vejce ponoříme do sklenice s roztokem asi na 3–5 minut. Doporučujeme je ozdobit voskovkou nebo obmotat gumičkami pro zajímavé vzory. Lze přiložit listy rostlin a obvázat látkou, čímž vznikne přírodní motiv.

Obarvená vejce nakonec položíme na utěrku a necháme uschnout. Pro větší lesk je možné je přetřít papírovou utěrkou lehce namočenou v oleji.

Barvení kraslic je jednoduchý a tvořivý způsob, jak si můžeme zpříjemnit velikonoční svátky. Tuto aktivitu zvládnou i děti a lze ji různě obměňovat podle vlastní fantazie.

5. Vypravování

Proč jsem se neoběsila

Já jsem se nikdy nechtěla oběsit. Připadalo mi to takové neestetické. Z filmu jsem znala ty vyhrězlé fialové jazyky, rýhy na krku a oběšence, kteří se po přeříznutí provazu odporně zhroulí do navěky nepoužitelné hromádky. Já jsem se chtěla utopit!

Chtěla jsem se utopit a plout po proudu řeky třeba až do moře. Chtěla jsem elegantně zmizet a zároveň doufat, že mne po smrti budou kolébat konejšivé vlny.

Za mým neštěstím byla (pochopitelně) láska! Milovala jsem Jeníka. On mě taky miloval. Zdála jsem se mu nejkrásnější dívkou, kterou kdy potkal. Díval se na mne očima, ve kterých byl nejen obdiv k mé dokonalosti, ale taky údiv, že právě jemu tenhle drahocenný poklad spadl do klína. Milovali jsme se do svatby, milovali jsme se po svatbě, milovali jsme se hezky asi 8 let. Pak Jeník potkal Druhou Osudovou Ženu! V té době mi bylo třicet dva a měla jsem dvě děti a kruhy pod očima a o deset kilo víc než před svatbou. Jí bylo dvacet jedna, neměla kruhy, neměla děti a vážila tolik jako já, když mi bylo čtrnáct. Jeník měl v očích údiv, že takovýhle poklad se jím nechá líbat a že právě jemu říká věty typu: „Jsem na starší kluky...“ (Jeníkovi bylo třicet čtyři) a „... připadám si s tebou taková bezpečná...“ Já jsem si tedy bezpečná nepřipadala. Potkala jsem je. Byla to jedna z největších ran v mém životě. On se totiž na tu mladou krasavici díval tak zamilovaně, že mi pukalo srdce.

Šla jsem proto k Vltavě. (Vždycky jsme bydleli blízko.) Dívala jsem se na vodu. Byla kalná, šedivá a jistě chladná. Stála jsem na úplném okraji a slzy mi proudily po tvářích. Chtěla jsem skočit, chtěla jsem skončit se svým zoufalstvím. Litovala jsem své rodiče, své děti, Jeníka i sebe. A pak až úplně ke břehu připlulo asi 100 labutí. Byly špinavé a šedé jako Vltava. Největší labuťák vylezl na břeh a natáhl po mně krk. Labutě byly nesmírně agresivní. Obklopily nábřeží tak, že se tam prostě nedalo skočit. Odháněla jsem je vztekle, možná že jsem do toho něžného zvířete, které mne tahalo za nohavici, i koplá. A takhle se z mé lítosti stal vztek.

Šla jsem pryč. V pekárně jsem si koupila koláč, dětem jsem koupila čokoládové bonbony a Jeníkovi jsem řekla rázně: „Hele, seber se a jdi za tou svou krasavicí!“ A on se sebral a šel. Byl u té své krasavice tři dny...

Je mi dnes čtyřicet. Jeník se na mě dívá s láskou a údivem, že mu takovýhle poklad (já) spadl do náruče. Labutě krmit nikdy nechodíme. A přitom... zasloužily by si to.

Mějte se dobře a nevěšte se. Nikdo a nic za to nestojí!

P. S. Jinak mám zvířata dost ráda.

6. Dopis

6A Osobní dopis

Ruzyně 23. 10. 1979

Milá Olgo,

je úterý večer, právě jsem se vrátil od soudu už jako odsouzený. Chtěl bych Ti toho moc a moc napsat o různých pocitech a zážitcích a myšlenkách, které mě během procesu provázely, ale jsem jaksí vyčerpán a hrozně unavenej – a taky nevím, co všechno můžu o tom psát. Tak si to nějak srovnám v hlavě a příště o tom snad napíšu víc. Teď snad jen to, že jsem v dobrém rozpoložení, jsem rád, že to mám za sebou, na sebevraždu nepomýšlím, naopak se dívám do budoucnosti s veselou myslí. Nevím, jestli nějaká deprese nepřijde později, ale myslím, že ne.

Psal jsem minule taky dopis Puzukovi. Pozdravuj ho.

Děkuji Vám oběma, že jste byli u soudu. Buď statečná a rozumná!

A pozdravuj všechny, které mám rád – Ty víš, koho všeho.

Zdraví Tě a líbá Vašek

P. S. Ať mi advokát, zapomněl jsem na to, přinese hodně linkovaného papíru.

6B Žádost

Alžběta Daňková
Nerudova 13
110 00 Praha 1

Mgr. Jan Neužil, starosta městské části
Úřad městské části Praha 8
Zenklova 1
180 48 Praha 8

V Praze 14. května 2025

Žádost o finanční podporu pro vybavení tělocvičny a rekonstrukci patra

Vážený pane starosto,

jmenuji se Alžběta Daňková. Jsem studentka 3. ročníku oboru Cestovní ruch na Karlínské obchodní akademii, která se nachází v Karlíně na Praze 8. Studuji na skvělé škole, ale vyskytují se tady problémy, jež vedení školy není schopno vyřešit.

V minulém roce jsem byla zvolena jako předsedkyně naší žákovské školní rady. Od začátku školního roku 2024–2025 se tedy zabývám zlepšením stavu tělocvičny a tříd v prvním patře. Tím myslím nákup nového vybavení na hodiny tělesné výchovy, rekonstrukci učebny číslo 15 a zlepšení vytápění v celém patře.

Před dvěma měsíci jsme se v této záležitosti obraceli na finanční úřad, ale neobdrželi jsme žádnou odpověď. Proto bych Vás chtěla požádat o větší finanční podporu, která by naší škole umožnila realizovat tyto změny. Nové vybavení tělocvičny by pomohlo nejen zlepšit kvalitu hodin, ale také motivovat žáky k větší aktivitě a zdravému životnímu stylu. Rekonstrukce učebny číslo 15 je nezbytná, neboť její současný stav neumožňuje komfortní a efektivní výuku. Zlepšení vytápění celého patra by pomohlo zajistit lepší podmínky pro žáky a učitele, zejména v zimních měsících.

Rozumím tomu, že finanční rozpočet je omezený a že existují i jiné školy, které mají také své požadavky. Přesto věřím, že investice do vzdělání je investice do budoucnosti nás všech. Naše škola se snaží poskytovat kvalitní služby, ale bez dostatečných finančních prostředků je to velmi těžké.

Předem Vám děkuji za posouzení mé žádosti a těším se na jakoukoli podporu a odpověď.

S pozdravem
Alžběta Daňková

6C Stížnost

Eleonora Králová
Boleslavská 618
199 00 Praha-Letňany

Česká pošta
Ing. Radka Nová, vedoucí pobočky
Daliborova 13
198 00 Praha-Kyje

Praha 20. listopadu 2020

Stížnost ve věci nedoručeného balíku

Vážená paní inženýrko,

píši Vám kvůli balíku, který mi nebyl do dnešního dne doručen. Odesílatel pochybení na své straně odmítá a doložil potvrzení o odeslání již 1. listopadu. Na Vaší pobočce České pošty, kam měla zmíněná zásilka dorazit dne 6. listopadu 2020, ale tvrdí, že nic takového nepřišlo a že nemají žádné dodatečné informace.

V balíku se nachází hodnotný předmět, který chci předat jako dárek k významnému životnímu jubileu na začátku prosince. Jistě tedy chápete mé rozhořčení a nervozitu.

Požaduji, aby mi byla zásilka doručena do týdne, počínaje dnešním dnem. V případě nesplnění tohoto požadavku využiji svého práva a obrátím se na příslušný vyšší orgán.

Děkuji a doufám v kladné vyřízení stížnosti.

S pozdravem
Eleonora Králová

6D Motivační dopis

Alexandr Savčenko
Bubenečská 117
160 00 Praha 6

Ing. Jana Slováková, ředitelka
Obchodní akademie Krupkovo náměstí
Krupkovo náměstí 26/4
160 00 Praha 6

V Praze 29. 1. 2025

Vážená paní ředitelko,

jmenuji se Alexandr Savčenko, je mi 15 let a už 6 měsíců žiju v Praze, ale pocházím z Uzbekistánu. Tam jsem absolvoval 9 tříd povinné školní docházky, účastnil jsem se různých školních olympiád a také volejbalových soutěží. Ve studiu jsem si vždy vedl dobře, zejména v matematice.

Po přestěhování do České republiky jsem se nedostal na střední školu, ale podařilo se mi dostat na intenzivní kurz českého jazyka v organizaci META. Nyní se učím česky už 5. měsíc. Mým rodným jazykem je ruština, umím také trochu uzbecky, anglicky a jde mi dobře čeština! V budoucnu bych chtěl umět ještě více jazyků.

Ve volném čase rád chodím ven s přáteli, navštěvuji nová místa nebo cestuji do různých zemí. Občas čtu knihy a samozřejmě hraji volejbal. Nyní také navštěvuji kurzy matematiky. V 8. třídě jsem se umístil jako 2. v olympiádě z biologie. S naším týmem jsme se rovněž zúčastnili krajské soutěže ve volejbalu. Považuji se za velmi všestranného člověka, který se o věci zajímá do hloubky.

S matematikou úzce souvisí i ekonomické obory, a proto zvažuji studium účetnictví. Myslím, že bych v něm mohl dobře uplatnit své dovednosti: matematické myšlení, pečlivost a snahu dotahovat věci do konce. Navštívil jsem den otevřených dveří a Vaše škola se mi moc líbila. Prohlédl jsem si další informace na webových stránkách a myslím, že Vaše škola je nejlepší volbou pro mé další vzdělávání. Líbila se mi především možnost chodit na praxe už od druhého ročníku pod dohledem zkušených tutorů.

Domnívám se, že jsem vhodným uchazečem pro studium na Vaší škole, a doufám, že budu moci svůj zájem doložit u pohovoru.

Děkuji za Váš čas věnovaný čtení mého motivačního dopisu.

S pozdravem
Alexandr Savčenko

7. Úvaha

„Mezi otevřeností a ochranou: dilema uživatele sociálních sítí“

V dnešní době se většina našeho života odehrává nejen ve skutečném světě, ale i v tom digitálním. Sociální sítě se staly místem, kde sdílíme své myšlenky, fotografie, úspěchy i každodenní drobnosti. Před každým uživatelem však stojí otázka: nastavit si účet jako soukromý, nebo ho ponechat veřejný?

Soukromý účet nabízí vyšší míru kontroly nad tím, kdo naše příspěvky vidí. Je vhodný pro lidi, kteří chtějí sdílet obsah jen s omezeným okruhem přátel a rodiny. Chrání naše soukromí a minimalizuje riziko zneužití fotografií či osobních informací. Zároveň ale může působit jako uzavřená bublina – pokud chceme, aby naše názory nebo tvorba oslovily širší publikum, uzamčený profil nám v tom brání.

Naopak veřejný účet umožňuje oslovit více lidí, budovat osobní značku nebo šířit své myšlenky bez omezení. To je velká výhoda pro umělce, podnikatele či aktivisty. S veřejností však přichází i rizika: obsah může být vytržen z kontextu, šířit se bez našeho vědomí a stát se terčem kritiky nebo kyberšikany.

Volba mezi soukromým a veřejným účtem tedy závisí na našich prioritách. Chceme sdílet pro radost a bezpečí jen mezi známými, nebo se snažíme oslovit svět a jsme ochotni nést rizika, která to přináší? Možná ideální cesta leží v rovnováze – používat různé účty pro různé účely, stejně jako v běžném životě máme různé role a tváře.

Za sebe se přikláním k soukromému účtu, protože považuji své osobní zážitky a fotografie za něco, co nechci nabízet neznámým lidem. Internet si totiž pamatuje dlouho, a ne vždy férově. Pokud bych ale někdy chtěl sdílet tvorbu nebo prosazovat určité myšlenky, založil bych si veřejný profil určený jen pro tento účel. Myslím, že tím se dá skloubit bezpečí i otevřenost – a v digitálním světě je to stejně důležité jako ve světě reálném.

9. Závěr

Milé čtenářky, milí čtenáři,

společně jsme došli až na konec naší příručky o psaní (nejen) maturitní slohové práce, ve které jsme Vám představili prověřené nápady, jak žáky a žákyně „rozepsat“, seznámit se s specifiky jednotlivých slohových útvarů a snad i trochu pobavit. Jsme totiž přesvědčeni o tom, že atmosféra, v níž si dovednosti potřebné ke zvládnutí maturitní slohovky osvojují, dělá hodně. Budete-li využívat moment překvapení, kreativní přístup k psaní a neokoukané aktivity, zvyšujete tak šanci, že si žáci mimoděk zapamatují i související teorii, která tak zábavná být nemusí. Nehledě na to, že samotná dovednost psaní je (nejen) pro vícejazyčné žáky a žákyně náročná, a tak je zpočátku potřeba hledat cesty, jak psaní do výuky zařazovat s maximální lehkostí. A potom postupně, ve chvíli, kdy už žáci budou s Vaší podporou psát, můžete začít prvotní „lešení“ pomalu sundávat. Nakonec i zpětná vazba se časem začne přibližovat maturitním kritériím. Jsme totiž toho názoru, že v tomto procesu žádné zázračné zkratky neexistují (sami jsme je už několikrát marně hledali).

Jakkoliv jsme se snažili Vám v příručce předat maximum, téma ještě zdaleka není vyčerpáno. Doufáme tak, že se Vám při čtení a zařazování aktivit do výuky stane to, co se dělo nám a našim kolegyním při pilotáži příručky: „Jé, a sem by šlo ještě přidat tohle.“ „Z této aktivity jsem si vzal/a základ a doplnil/a vlastní texty.“ „Zkoušeli jste to i v obráceném pořadí?“ „Ještě mě napadá, že by se to dalo udělat takto.“ Věříme, že se z příručky nakonec stane odrazový můstek pro tvorbu Vaší vlastní zásobárny osvědčených aktivit, z níž bude možné vytvořit smysluplné lekce pro různorodé žákovské publikum.

Ani my samozřejmě nezůstáváme stát na místě a dál budeme v soukromé laboratoři našich „meťáckých“ maturitních kurzů vymýšlet, jak se se slohovkou vypořádat co nejelegantněji, ať už z pozice žáků, či učitelů. Doporučujeme tedy sledovat naše webové stránky i sociální sítě, protože své know-how si nechceme nechávat pro sebe a rádi o něm budeme s Vámi diskutovat.

Přejeme Vám, aby žáci i žákyně rádi psali, aby se jejich výtvoři hezky četly a motivovaly Vás k dalšímu rozvoji lekcí!

Autorský tým METY, o. p. s.

10. Zdroje

7+5 tipů jak psát úvahu. Neplácejte jednu myšlenku přes druhou. StudentMag [online]. 2022. [cit. 2025-05-20].

Dostupné na: <https://www.studentmag.cz/75-tipu-jak-psat-uvahu-neplacejte-jednu-myslenku-pres-druhou/>

Cyklista na Prostějovsku nezvládl klesání a po pádu zemřel. Novinky.cz [online]. 2017 [cit. 2025-11-08].

Dostupné na: <https://www.novinky.cz/clanek/krimi-cyklista-na-prostejovsku-nezvladl-klesani-a-po-padu-zemrel-40040426>

Česky | Fráze – Byznys a obchodní záležitosti | Dopis. bab.la [online]. [cit. 2025-12-03].

Dostupné na: <https://cs.bab.la/fraze/byznys/dopis/cesky-cesky>

Český jazyk a literatura (písemná práce) – Soubor vzorových zadání. CERMAT, 2013.

Dostupné na: https://maturita.cermat.cz/files/files/CJL/intaktni-zaci/Soubor_zadani/CJL_PP.pdf

HAVLÍČKOVÁ, Soňa. Maturita z českého jazyka a literatury – Písemná práce. Brno: Didaktis, 2021.

Kynuté houskové knedlíky. Apetitonline.cz [online]. 2023 [cit. 2026-01-15].

Dostupné na: <https://www.apetitonline.cz/recept/kynute-houskove-knedliky>

LINDGREN, Astrid. Pipi Dlouhá punčocha. Praha: Albatros, 2010.

Maturitní písemná práce z ČJL. Inkluzivní škola [online]. 2020 [cit. 2025-11-08].

Dostupné na: <https://inkluzivniskola.cz/pisemna-prace-z-cjl/>

NERUDA, Jan. Povídky malostranské. Praha: Městská knihovna v Praze, 2011.

Dostupné na: https://web2.mlp.cz/koweb/00/03/37/00/60/povidky_malostranske.pdf

PAWLOWSKÁ, Halina. Proč jsem se neoběsila. Praha: Motto, 2018.

Příprava na maturitní písemnou práci. Inkluzivní škola [online]. 2024 [cit. 2025-11-08].

Dostupné na: <https://inkluzivniskola.cz/priprava-na-maturitni-pisemnou-praci/>

Slohový útvar – Úvaha. pravopisne.cz [online]. [cit. 2025-05-20].

Dostupné na: https://www.pravopisne.cz/2019/01/slohovy-utvar-uvaha/#google_vignette

Stížnost na hluk (administrativní styl). Rozbor-dila.cz [online]. [cit. 2025-12-03].

Dostupné na: <https://rozbor-dila.cz/stiznost-na-hluk-dopis-administrativni-styl/>

Václav Havel a literatura. Inkluzivní škola [online]. 2018 [cit. 2025-11-08].

Dostupné na: <https://inkluzivniskola.cz/vaclav-havel-literatura/>